

KASINIEMEN KYLÄKIRJA

Kannen kuva: Maisema Virranpajusta Vesijakojärvelle
(Kuva: Paula Toikka-Rantanen.)

Tekijät	Sinikka Ahola, Pirkko Joutsen, Pentti Hakkila ja Pekka Salonen
Kustantaja	Kasiniemen kyläyhdistys ry
Painopaikka	Padasjoen Kirjapaino
Vuosi	2017
ISBN	978-952-93-9036-6

SISÄLLYSLUETTELO

Lukijalle	5
KYLÄN ELÄMÄÄ ITSENÄISESSÄ SUOMESSA.....	6
Kasiniemi elinympäristönä <i>PENTTI HAKKILA JA TAPANI URONEN</i>	6
Ansion kartano <i>PENTTI HAKKILA</i>	15
Torppareitten kylä <i>PENTTI HAKKILA</i>	25
Kasiniemen kansakoulu <i>PENTTI HAKKILA JA SINIKKA AHOLA</i>	33
Suojeluskunta ja Lotta Svärd <i>PENTTI HAKKILA JA SINIKKA AHOLA</i>	51
Talvi- ja jatkosota <i>PEKKA SALONEN</i>	60
Säännöstelytaloutta sota-ajan Kasiniemessä <i>PENTTI HAKKILA</i>	70
Karjalan evakot tuovat uutta elämää <i>MERJA HÄNNIKÄINEN-ANTTILA</i>	76
Pienviljelysvaltaista maataloutta <i>PENTTI HAKKILA</i>	80
Tuhlailevasta käytöstä kestävään metsätalouteen <i>PENTTI HAKKILA</i>	90
Koivu Oy <i>PEKKA SALONEN</i>	104
Muu elinkeinotoiminta.....	114
Kasiniemen kaupat <i>MARKKU SUMANEN, HELJÄ HÖRHÄ,</i> <i>MARJA SAARINEN JA PIRKKO JOUTSEN</i>	114
Kasiniemen Linja Oy <i>MATTI SILVONEN</i>	121
Vehkakylä <i>HELENA SCHILDT</i>	123
Lankapuhelimesta laajakaistaan <i>PIRKKO JOUTSEN JA PEKKA SALONEN</i>	127
Väestörakenteen kehittyminen <i>PEKKA SALONEN</i>	130
Kasiniemeläisiä kunnan asioita hoitamassa <i>PEKKA SALONEN</i>	133
Vanhoja taloja ja sukuja	136
Schildtin suku Ansiossa <i>PENTTI HAKKILA</i>	136
Viitaniemi <i>OILI VALKAMA</i>	141
Kurenlahti <i>PAULI SUMANEN</i>	145
Siltalan viides isäntäpari <i>PIRKKO JOUTSEN</i>	151
Porkkola <i>PEKKA SALONEN</i>	155
Henkilökuvia.....	160
Rummetti – aatelismies korvenraivaajana <i>PENTTI HAKKILA</i>	160
Uukin Jussi – työn sankari <i>PENTTI HAKKILA</i>	162
Kaivannan Elina -”Hämeen viimeinen noita” <i>ELINA SARENDAL</i> ...	163
Hannu Idin tarina <i>MIRJA ID</i>	164
Hännikäisen veljekset <i>MERJA HÄNNIKÄINEN-ANTTILA</i>	167
Porkkolan vahvaa väkeä <i>JAANA TANNER</i>	174

40 VUOTTA KYLÄTOIMINTAA.....	179
Kasiniemen murretta <i>HEIKKI HAKKILA</i>	179
Mennyttä yhdistystoimintaa.....	180
Kasiniemen työväenyhdistys <i>PEKKA SALONEN</i>	180
Kasiniemenseudun pienviljelijäyhdistys ry <i>PIRKKO JOUTSEN</i>	182
Padasjoen VPK Kasiniemen yksikkö <i>PEKKA SALONEN</i>	183
SPR ja Diakonia Kasiniemessä <i>SINIKA AHOLA</i>	185
Kylän urheilu- ja liikuntatoimintaa <i>PIRKKO JOUTSEN JA PEKKA SALONEN</i> ..	187
Kylätoiminta keskittyy <i>PIRKKO JOUTSEN</i>	195
Oma talo <i>PEKKA SALONEN</i>	206
Omat kudonta- ja liikuntapiirit <i>ANNELI SILTALA, HELJÄ JA EERO HÖRHÄ</i>	208
Kudontapiiri	208
Liikuntapiiri.....	211
Perinteiset tapahtumat <i>PIRKKO JOUTSEN JA PEKKA SALONEN</i>	214
Uudempia tapahtumia	223
Kasiniemi-triathlonkilpailu <i>PETRI SILVONEN</i>	223
Lasten onkikilpailut <i>PIRKKO JOUTSEN</i>	228
Yksittäisiä kylätapahtumia.....	230
Koukusta kattilaan <i>PIRKKO JOUTSEN</i>	230
Kasiniemi kukkii <i>PIRKKO JOUTSEN</i>	233
Musiikkitapahtumat <i>PIRKKO JOUTSEN</i>	236
Kulttuuriyhdistys KasiWirta ja kesäkahvila <i>PIRKKO JOUTSEN</i>	237
Luonnon antimia	239
Kalastus <i>PEKKA SALONEN</i>	239
Hirvestys <i>JYRI SCHILDT</i>	242
Lomasatama <i>PIRKKO JOUTSEN</i>	245
Kasiniemen Kanuunat <i>RISTO SILVONEN</i>	246
Kasiniemen Sanomat ja muu viestintä <i>PIRKKO JOUTSEN</i>	251
Yhteistyö kunnan kanssa <i>PEKKA SALONEN</i>	256
Kasiniemi tänään ja tulevaisuuden näkymät <i>PIRKKO JOUTSEN JA PEKKA SALONEN</i>	258
Kasiniemen valssi	264
Lähdeluettelo	265
Kuvia vuosien varrelta	266

LUKIJALLE

Vuonna 2017 Kasiniemen kylätoimikunta täyttää 40 ja Suomi 100 vuotta. Juhlistaakseen näitä tapahtumia Kasiniemen kyläyhdistys päätti kokouksessaan 2.10.2016 kyläkirjan kirjoittamisesta. Samalla valittiin myös kirjatoimikunnan jäseniksi Sinikka Ahola, Pirkko Joutsen, Pentti Hakkila ja Pekka Salonen.

Toimikunta kartoitti aihealueet ja laati niistä sisällysluettelon. Keskeisiä tietolähteitä olivat Kasiniemen Sanomat vuosilta 1977-2016, Padasjoen kunnan arkisto, Ansion kartanon arkisto ja Uuno Pulkkilan sekä Pekka Ahtiaisen ja Jukka Tervosen kirjoittamat Padasjoen historiankirjat. Osa tiedoista on saatu haastattelemalla kylässä asuvia ihmisiä, jotka muistavat tapahtumia noin seitsemänkymmenen vuoden taakse ja sitä ennen kuultuina muistitietoina.

Kyläkirja on kunnianosoitus kylälle ja ihmisille, jotka ovat sitä rakentaneet. Kasiniemi on elänyt toimeliaan ja taajaan asutun pienviljelyskauden ennen ja jälkeen sotia. Kylään perustetut koulu ja tehdas sekä kaupat muodostivat pohjan elävälle ja kehittyvälle kyläyhteisölle. Kirja kuvaa kylän kehitysvaiheita nykyaikaan, jolloin julkiset palvelut ovat etäällä ja kyläyhdistyksen sekä naapuriavun merkitys on suuri. Se on kirja, jonka avulla kasiniemeläiset voivat myöhemmin kertoa jälkipolville, millaista kylän elämä ennen oli.

Kirjan sisältö jakaantuu kahteen osaan, joista ensimmäinen, Kylän elämää itsenäisessä Suomessa, kuvaa pääosin aikaa vuodesta 1917 vuoteen 1977, jolloin kylätoimikunta perustettiin. Kirjan toinen osa, 40 vuotta kylätoimintaa, kertoo kylän yhdistys- ja vapaa-ajantoiminnoista. Monet järjestöt ovat tehneet vapaaehtoistyötä kylän kehittämiseksi. Päävastuun on 2002 ottanut Kasiniemen kyläyhdistys ry, jonka toimintaa myös tässä osassa kuvataan.

Kylä on maantieteellisiltä rajoiltaan pieni, mutta kyläkirjaan on otettu asiointialue, joka on Kasiniemen postialue 17740. Alueeseen kuuluu Kasiniemen lisäksi mm. naapurikylien puolelta Vesijaon ja Vehkajärven rannoilla olevia taloja sekä vapaa-ajan asuntoja huomattava määrä.

Kirja on tehty aineiston keruun ja kirjoittamisen osalta talkootyönä, johon osallistuivat em. toimikunnan lisäksi seuraavat henkilöt: Heikki Hakkila, Merja Hännikäinen-Anttila, Heljä ja Eero Hörhä, Marja Saarinen, Elina Sarendal, Helena Schildt, Jyri Schildt, Matti Silvonen, Petri Silvonen, Risto Silvonen, Markku Sumanen, Pauli Sumanen, Tapani Uronen ja Oili Valkama. Kirjan teossa ovat lisäksi auttaneet Annikki Aaltonen, Jussi Silvennoinen, Markku Hakkila, Jukka Luukko ja Riitta Salonen. Kiitämme edellä mainittuja sekä useita haastateltuja henkilöitä, joiden osuus kirjan toteutumiseen on ollut merkittävä.

Kirjan tekoa varten on saatu taloudellista tukea Padasjoen kunnalta, Padasjoen Säästöpankkisäätiöltä sekä yksityisiltä henkilöiltä.

Kasiniemessä 15.5.2017
Kyläkirjatoimikunta

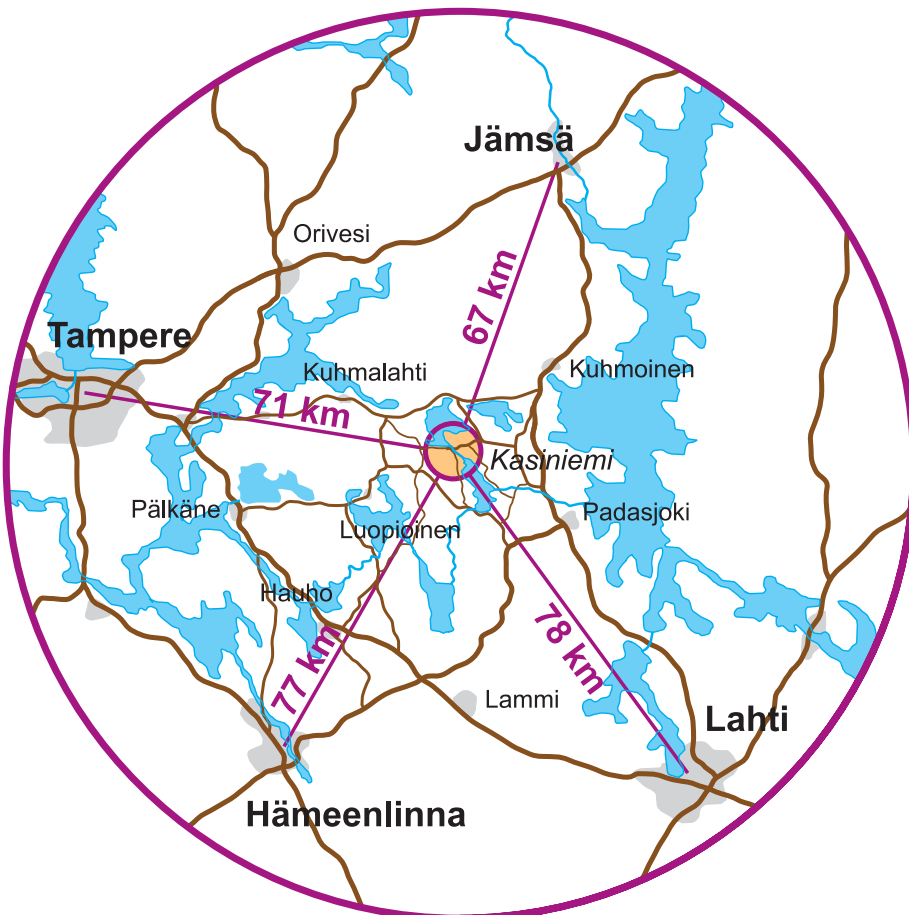
KYLÄN ELÄMÄÄ ITSENÄISESSÄ SUOMESSA

KASINIEMI ELINYMPÄRISTÖNÄ

Kaukana kaupungista

Kasiniemen kylä sijaitsee Padasjoen pitäjässä Päijät-Hämeessä. Sen maantieteelliset koordinaatit ovat 61° 21' pohjoista leveyttä ja 25° 16' itäistä pituutta. Se on pitäjän kylistä nuorin ja luoteisin. Etelässä ja idässä se rajoittuu Padasjoen Vesijaon kylään, lännessä entiseen Luopioisten pitäjään ja pohjoisessa entiseen Kuhmalahden pitäjään. Etäisyys pitäjän keskukseen on 25 km. Matkaa suurempiin asutuskeskuksiin on 70-80 kilometriä. Aikaisemmin avautui linja-autoreittejä lähes joka suuntaan, mutta viime vuosikymmenten aikana julkiset liikenneyhteydet ovat pahasti taantuneet.

Kylän maapinta-ala on runsaat 2100 ha, vain 4 % koko pitäjästä. Käytännössä Kasiniemen asiointialue on hieman laajempi, 2400 ha, sillä monet rajan tuntumassa asuvat naapurikyläen asukkaat samaistavat itsensä kasiniemeläisiksi.

Maantie-etäisyys Kasiniemestä lähimpiin kaupunkeihin (Jussi Silvennoinen).

Metsien keskellä

Kasiniemi on aina ollut todellista metsäseutua. Metsien osuus oli pienimmillään Suomen itsenäistymisen aikoihin, mutta silloinkin metsät peittivät 81 % kylän pinta-alasta. Sittenmin niityt, vähäpuustoiset hakamaat ja osa pelloistakin on metsitetty, ja metsien osuus on nyt peräti 96 % kylän maapinta-alasta.

Sata vuotta sitten Kasiniemen metsissä pitivät valtaa lehtipuut. Yleisin puulaji oli koivu, mutta myös leppää ja haapaa oli runsaasti. Kuusta sen sijaan oli vähän, ja se oli pienikokoista. Metsien keskellä oli peltoja, niittyjä sekä hakamaita karja-polkuineen, riukuaitoineen ja portteineen. Ympäristö oli monimuotoinen, ja avointa maisemaa elävöittivät joka puolella laiduntavat kotieläimet. Riista, linnut, hyönteiset ja kedon kukat viihtyivät sellaisessa ympäristössä.

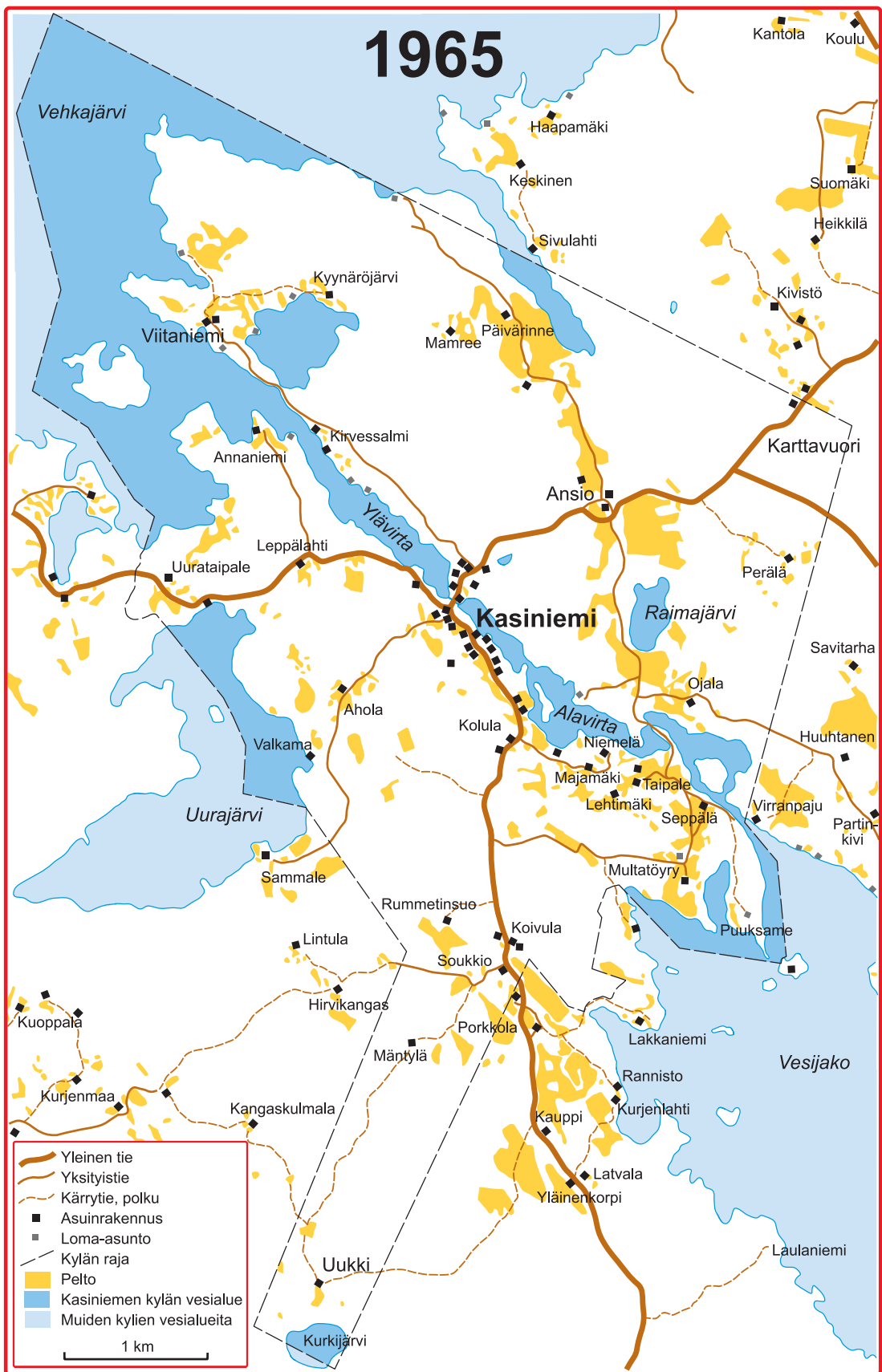
Suomen itsenäisyyden aikana Kasiniemen metsissä on tapahtunut perusteellinen muodonmuutos. Ne ovat tihentyneet, järeytyneet ja kuusettuneet. Ne tuottavat nyt enemmän ja arvokkaampaa puuta kuin koskaan, mutta entisajan valoisuus, avoimuus ja monimuotoisuus ovat poissa. Moni metsien ja avointen paikkojen lintulaji on harvinaistunut tai kadonnut kokonaan, mutta paljon on saatu tilallekin: saunan rannassa uiskentelee nyt Suomen kansallislintu laulujoutsen perheineen, takamaitten soille piiloutunut kurki käy ruokailemassa kotipelloilla, salometsien palokärki uskaltautuu pihapiirinkin puihin, ja kuikka lähettää iltahämärässä entiseen tapaansa pelottavalta kuulostavia yhteyshuutoja lajitovereilleen. Hirvikannat ovat paisuneet liiankin suuriksi, ja Padasjoella 1870-luvulla sukupuuttoon metsästetty ilves, Hämeen vaakuna-eläin, kiertelee jälleen lähimetsissä, vaikkakin vainottuna.

Metsät kasvavat Kasiniemessä hyvin, sillä maat ovat kivisyydestään huolimatta viljavia ja ilmasto suosiollinen erityisesti kuuselle. Lehtomaisia kankaita ja lehtomaitakin on runsaasti. Lähes kaikki puuntuotantoon soveliaat suot, alaltaan 8 % metsämaan pinta-alasta, ovat ojituksen tuloksena kehittyneet veden vaivaamista kietumetsistä runsaspuustoisiksi räme- ja korpimuuttumiksi.

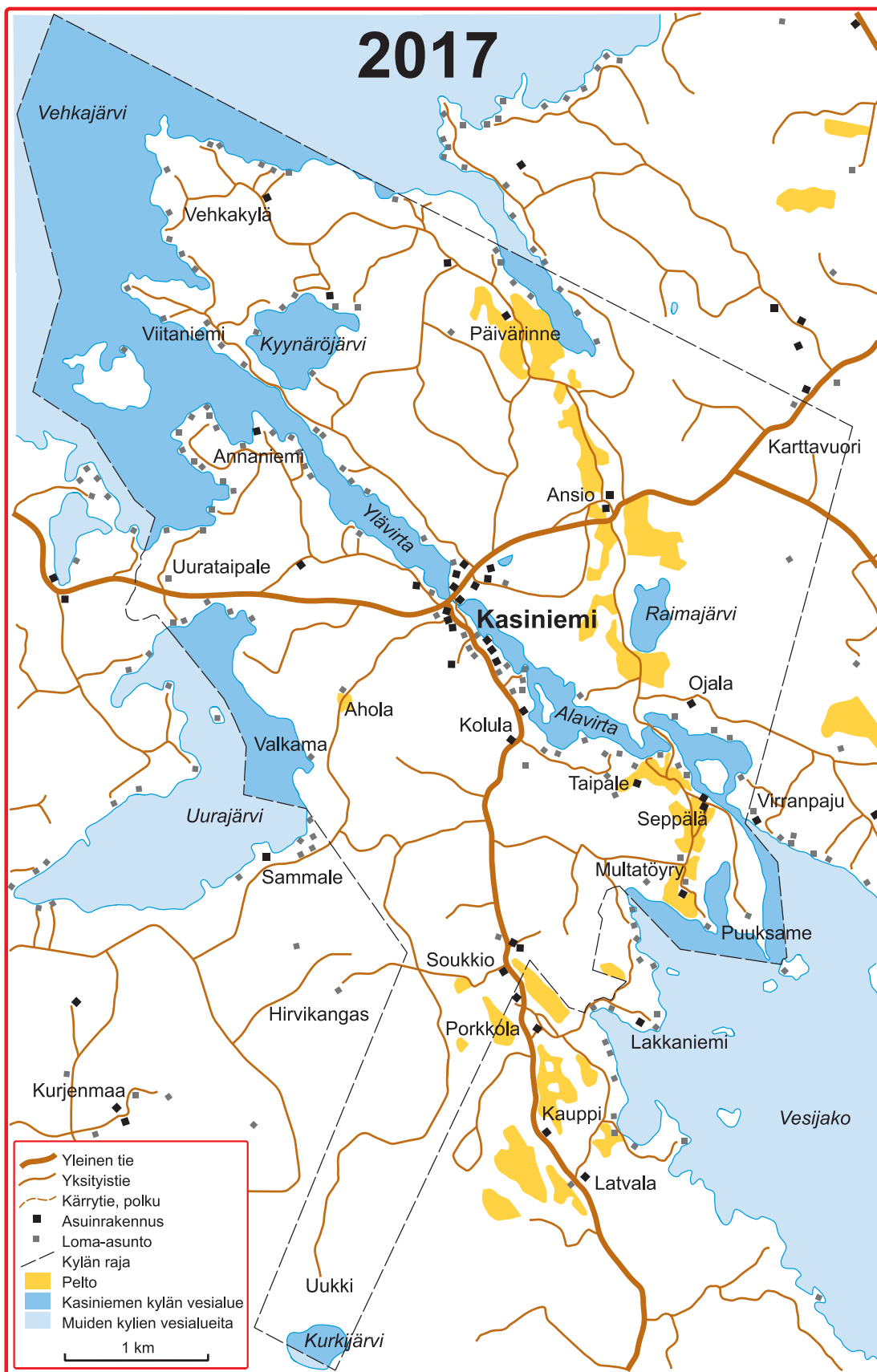
Poikkeuksena ihmiskäden muokkaamalle maisemalle on Kurkisuo, avoin neva, jonka 160 ha:n pinta-alasta neljännes sijaitsee Padasjoen rajojen sisäpuolella ja kolme neljännestä Luopioisissa. Kurkisuo on syntynyt tuhansien vuosien kuluessa suurehkon järven umpeen kasvamisen seurauksena. Sen länsipuoli on aapasuota, eli suon keskiosa on ympäristöään alempana, kun taas itäpuoli on keidassuota, eli keskiosa on ympäristöään ylempänä. Suon turvekerroksen paksuus on keskimäärin 2,6 metriä ja syvimmillään 5 metriä. Suon luonnonsuojelullisesti arvokkain osa, laskuojaton Kurkijärvi ja sen lähistöllä keskellä nevaa sijaitsevat kaksi kovan maan saareketta, kuuluvat Kasiniemeen. Kurkisuo on säilynyt täysin koskemattomana, ja vuonna 2001 se rauhoitettiin ikuisiksi ajoiksi. Suo on suosittu marjastuspaikka, sillä siellä kasvaa muurainta ja karpaloa.

Muuttuva kulttuurimaisema

Vaikka metsät peittävät valtaosan Kasiniemestä, sen kulttuurimaisemassa arvokkainta lienevät kuitenkin pellot ja niitten keskellä kohoavat rakennukset. Suuri osa pelloista sijaitsee Vehkajärven ja Vesijakojärven välillä kulkevan Ansionharjun länsikupeella.

Kasiniemi vuonna 1965 (Jussi Silvennoinen).

Toinen merkittävä peltokeskittymä sijaitsee kylän etelärajan tuntumassa Kaupin, Porkkolan ja Soukkion kulmilla.

Vuosien 1965 ja 2017 kyläkarttojen vertailu kertoo kulttuurimaiseman muuttumisesta. Vielä 50 vuotta sitten Kasiniemen ja sen lähiympäristön maisemaa leimasivat lukemattomat erilliset peltotilkut, joilla kasvatettiin heinää, kauraa ja leipäviljaa. Vaikka pienten metsän varjostamien peltotilkkujen viljely oli vaivalloista, kovalla työllä se kuitenkin onnistui. Mutta kun maataloustyöt koneellistettiin, pienet pellot hylättiin yksi toisensa jälkeen. Ne olivat kivisiä, kooltaan riittämättömiä ja muodoltaan epämääräisiä traktorilla ja leikkuupuimurilla käsiteltäviksi. Kasiniemen länsipuoliskon pelloista ainutkaan ei ole enää viljelyksessä.

Kartat kertovat muistakin muutoksista. Vakituksessa käytössä olevien asuinrakennusten määrä on supistunut puoleen. Tilalle on tullut sitäkin enemmän loma-asuntoja. Karttapari tuo esiin myös tiestössä tapahtuneet muutokset. Korkeesta Kasiniemen kautta Kyynärön suuntaan kulkevan yleisen tien mutkia on oiottu, jopa kylän keskellä sijaitseva perinteinen Kokkokallio on lävistetty, kun taas Palsantien linjaukset ovat ennallaan. Kylään on ilmestynyt runsaasti uusia yksityisteitä, jotka on tarkoitettu toisaalta vakinaisia asukkaita sekä toisaalta metsätaloutta hyödyttämään. Samalla ne palvelevat myös loma-asukkaiden tarpeita.

Multatöyry vuonna 1932. Tältä paikalta alkoi Kasiniemen asutus lähes 500 vuotta sitten (Kerttu Böökin akvarelli).

Kasiniemen kasvit

Kasiniemen kylä on asettunut kahden järven väliin soraharjun ja nuoren diabaasikallioselänteen seuraan. Viimeksi mainittu on Päijät-Hämeen kansalliskivi ja rapautuu emäksisenä, mikä mahdollistaa rehevän lehtomaisen kasvupohjan vaativille kasveille.

Kalliosta irronneilla lohcareilla kasvaa kuivassa viihtyviä *lehtokuusama-* ja *tai-kinanmarjapensaita* tungokseen asti. Tuoreemmilla paikoilla on kaikkialla *sinivuokkoa*, siellä täällä *valkovuokkoa*, *lehtoimikkää*, *kevätlinnunhernettä*, pörrönuppuista ja isokukkaista *aholeinikkiä* ja *mustakonnanmarjaa*.

Harvemmin nähdystä lehtoheinistä löytyy kuivilta ja lämpimiltä moreenirinteiltä yleisenä metsänpohjan heinämattona *mäkilehtolustetta*. Toisinaan saattaa onnistua näkemään myös röyhyjään silmien tasalle nostavan *lehtotesman*, joka tuoksua koskettaessa. Lähteitten tuntumassa tai muuten kosteilla paikoilla voi törmätä läpipääsemättömään *koiranheisihetteikköön*, jonka seurana on *puna-ailakkia*, *käenkukkaa*, *lehtolinnunsilmää*, *lehtotähtimöä* ja *lehtopalsamia*.

Niityillä viihtyvissä kasveissa on huomattavan paljon *metsäkurjenpolvea* ja vielä käsittämättömän laajalla väriskaalalla – on violettia, pinkkiä ja valkoista. Hake-malla voi löytää jopa punaisia kukkia. *Kullero* oli kosteapohjaisilla luonnonniityillä aiemmin hyvinkin yleinen, mutta nyttemmin laidunnuksen loputtua se on harvinais-tumassa.

Kuivemmilla niityillä on vielä löydettävissä Kasiniemen erikoisuus, *kesämaitiainen*, joka kukkii hieman oranssiin vivahtavin keltaisin mykeröin voikukkien lopetettua. Muualla Päijänteen länsipuolella se on hyvin harvinainen. Kesämaitiaisen seurassa on usein *ruusuruohoa*, *nurmikohokkia*, pikkuruisia *silmäruohoja*, joskus

Kesämaitiainen (kuva Tapani Uronen).

Metsäkurjenpolvi (kuva Tapani Uronen).

valkoailakkia sekä iso- ja pikkulaukkua, joka kodan kypsyttyä ja siementen helistesä kertoo heinänteon ajan koittaneen.

Kulttuurikasveista löytyy vakiintuneina *punalehtiruusuja*, *isotuomipihlajaa*, *seljaa*, *keltamoja*, *jalokiurunkannusta* ja *humalaa*. Ansion kartanon liepeillä aikaisemmin rehottaneet *rautanokkoset* lienevät kadonneiden listalla.

Lehmusta ja *vaahteraa* kasvaa luonnostaan parhailla lehtokummuilla. Vaahteran alkuperäisyydestä todistavat aikaisin kauniin oranssin syysvärin saavat kasvustot, sillä pihojen uudet eteläisperäiset istutukset ovat usein vielä tässä vaiheessa vihreitä.

Jänislinnankalliolla kasvaa viehättävää *haisukurjenpolvea* ja eräällä hakkuuaukolla *huhtakurjenpolvea*, tieteelliseltä nimeltään *Geranium bohemicum* – boheemin käytöksensä takia. Laji nimittäin odottaa maan siemenpankissa metsäpaloa, joka ennen saattoi tulla muutamien kymmenien vuosien kierrolla. Se seurasi luontevasti kaskikulttuuria, ja Kasiniemi voikin tarkoittaa nykykielellä Kaskiniemeä. Huhtakurjenpolven siemen tarvitsee kuumuutta, mutta ilmeisesti paahteinen hakkuurinne metsäkoneen rouhimine urineen riittää. Kasiniemeläisillä huhtakurjenpolvilla oli kuusenkannoista vuosirenkaita laskien ainakin 70 vuoden odotus takanaan.

Jotain merkkejä on rauta- tai jopa kivikautisesta asutuksesta jäänteinä. *Ruoholaukkaa*, *rohtoa*, *hullukaalia* ja huopakarvaista *ukontulikukkaa*, jonka pitkää kukkavartta on tervattuna käytetty soihtuna. Myös huovaton *tummatulikukka* kasvaa muutamalla kuivalla tienreunalla. Näilläkin on taipumus odottaa siemenpankissa kymmeniä vuosia.

Kurkisuon nevalta voi löytää muun muassa *vaivaiskoivua* ja Kurkijärven rannalta kaksi putkikasvia, erittäin myrkyllisen *myrkkukoison* ja tillilehtisen *suoputken*. Orkideoista eli kämmeköistä on tehty havaintoja sellaisista harvinaisista lajeista kuin *kaita-* ja *punakämmekä* ja *suovalkku*. Lisäksi on pari harvinaista *sara-* ja *luikkalajia*.

Suolla tietyt ravinteet ovat kortilla, ja jotkut kasvit hankkivat lisäravinteita pyydystämällä hyönteisiä. Näitä lihansyöjiä ovat *kihokit*, joita löytyy sekä pitkä- että pyöreälehtinen laji, ja *vesiherneet*. Vesiherneiden keltaiset hennettä muistuttavat kukat ovat ilmassa, veden päällä, ja itse lehdet ja varret veden alla. Vesiherne pyydystää pieniä uivia eläimiä rakkomaisella ansallaan. Näitä suokasveja löytyy monilta muiltakin rannoilta.

Puhtaat vedet

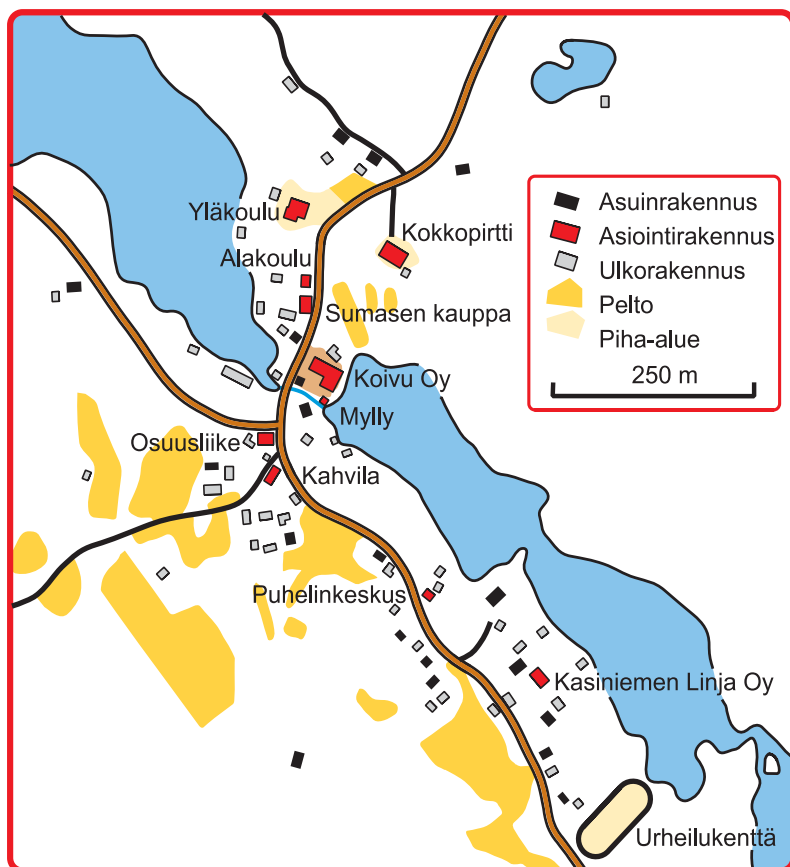
Kasiniemi sijaitsee Karstulasta Hollolaan ulottuvan vedenjakajavyöhykkeen keskivaiheilla Lummenen ylängöllä. Kylän pohjoispuolinen Vehkajärvi saa vetensä Lummenesta ja purkaa ne Kasinimenkosken kautta Vesijakojärveen. Sieltä vedet jakaantuvat kahtaalle: idän suuntaan Kymijoen vesistöön sekä lännen suuntaan Kokemäenjoen vesistöön. Vehkajärvi on suurempi, ja siinä on hieman enemmän vettä, mutta Vesijako on syvempi:

	Vehkajärvi	Vesijako
Korkeus merenpinnasta, m	110,5	108,4
Suurin syvyys, m	19,6	39,5
Keskisyvyys, m	5,5	7,2
Pinta-ala, km ²	26,1	16,5
Veden tilavuus, km ³	0,14	0,12

Karut mutta kirkasvetiset Vesijako ja Vehkajärvi, niitten välinen Kasivirta sekä pienemmät Uurajärvi, Kurkijärvi, Raimajärvi ja Rimmijärvi ovat kylälle suuri rikkaus. Puhtaat ja kalaisat vedet tarjoavat asukkaille virkistysmahdollisuuksia, ja ne vetävät kylään loma-asutusta. Koska Kasiniemi sijaitsee vesistön alkulähteillä eikä yläpuolella ole asutuskeskuksia tai teollisuuslaitoksia, veden uskotaan säilyvän puhtaana tulevaisuudessakin. Vesijaon kuntoa tarkkailemaan on perustettu suojeluyhdistys.

Kylän keskusta

Siihen aikaan kun Kasiniemi eli pelkästään maataloudesta, jokainen viljelykel-poinen laikku hyödynnettiin. Asutus levisi peltoja myötäillen kylän laitimmaisinkin nurkkiin Uukkiin, Kyynäröjärvelle ja Perälään saakka. Asutuksen painopiste asettui kuitenkin siihen, missä Kasiniemenkoski eli Myllykoski erottaa Ylävirran ja Alavirran toisistaan. Viime vuosisadan alkaessa keskustassa oli paitsi lukuisia asuinrakennuksia myös Ansion kartanon omistamat mylly ja meijeri.

Kasiniemen keskusta vuonna 1965
(Jussi Silvennoinen).

Vesijakojärvi pohjoisen suunnalta nähtynä (kuva Pentti Hakkila).

Laulujoutsenia Kurkijärvellä (kuva Leena Salmela).

Suomen itsenäistymisen aikoihin kylän keskusta heräsi uuteen eloon, ja asuintalojen joukkoon alkoi nousta muitakin rakennuksia. Vuoden 1965 kartta kertoo, että kylän keskustassa toimivat tuolloin yläkoulu, alakoulu, Kokkopirtti, Koivu Oy:n tehdas, Sumasen kauppa, Länsi-Päijänteen Osuusliike, kahvilarakennus, puhelinkeskusrakennus, Kasiniemen Linja Oy:n keskusasema talleineen sekä vastikään valmistunut urheilukenttä. Mylly oli lopettanut toimintansa 1950-luvun alussa, mutta rakennus oli yhä pystyssä. Sen sijaan meijerirakennusta, jossa toiminta oli päättynyt jo vuonna 1920, ei vuoden 1965 kartalta enää löydy.

Sittemmin väestökato on koetellut rajusti Kasiniemen kylää. Seuraukset näkyvät paitsi asukasluvussa myös rakennusten käytössä. Edellä kuvattu rakennuskanta, vanhaa meijeriä lukuun ottamatta, on kyllä edelleen jäljellä. Se ei ole kuitenkaan enää alkuperäisessä käytössä vaan lähinnä yksityisasuntolina. Vain Kokkopirtti, entinen Lottatalo, toimii Kasiniemen kyläyhdistyksen ylläpitämänä yhä kylän yhteisenä koontumis- ja juhlatilana.

ANSION KARTANO

Ansion kartanon synty

Kasiniemen seudulla tiedetään olleen ihmisasutusta jo myöhäisellä kivikaudella 4000 vuotta sitten. Varhaisia asuinpaikkoja on sijainnut ainakin Vehkajärven ja Kyy-närjärven välisellä kannaksella, Kasivirran rannalla Ruhansillan molemmin puolin, Puuksamenniemen etelärannalla sekä hieman etäämmällä kylästä Vesijakojärven itälaidalla Isohiekassa. Asutus kuitenkin hävisi, ja nykynäkemyksen mukaan seutu autioitui vuosituhansiksi.

Vielä uudenajan alussa Kasiniemen seutu oli Hollolan eränkäyntialuetta, vailla vakinaista asutusta. Varhaisin asiakirjamerkintä Kasiniemestä on vasta 1570-luvulta. Siinä viitataan Vesijakojärven pohjoisrannalla, nykyisen Multatöyryn talouskeskuksen paikkeilla sijainneeseen Kasiniemi –nimiseen uudistilaan, joka kuului vuosina 1573-1603 Vesijaon säterin omistajalle Jöns Matinpoika Skyttelle. Aikansa mittapuulla arvioituna uudistila ei ollut vähäinen, sillä virallisen omaisuusluettelon mukaan se omisti 2 hevosta, 5 härkää tai lehmää, 1 hiehon, 9 lammasta, 4 vuohta ja 2 sikaa.

Uudisasukas tuli järven yli maata viljelemään, mutta mitään ei ollut valmiina odottamassa. Sankka metsä peitti neitseellisen luonnon, ja pellon raivaaminen alkeellisilla työvälineillä vaati aikaa. Kaikki alkoi kaskenpoltosta ja kiertävästä kaskiviljelystä, mutta sukupolvien saatossa raivattiin pysyviäkin pelloja. Kaskimaat, pelot ja kotieläimille talvirehua antavat niityt laajenivat, ja Kasiniemen tila vaurastui. Lopulta se itsenäistyi Vesijaon säteristä säilyen silti saman Horn-suvun hallussa.

Kun Hornien laaja maaomaisuus jaettiin vuonna 1753, rälssikartanon asemaan noussut Kasiniemi periytyi virolaissukuiselle Hans Henrik Brummerille. Hän puolestaan jakoi kartanon maat neljän poikansa kesken. Kahta osaa hallittiin ”vanhasta

Ansion päärakennus ennen laajennustöitä
(Lennart Segerstrålen öljyvärimaalaus vuoden 1918 vaiheilta).

Ansion kartanon pihapiiri vuosituhannen vaihteessa (Kaija Schildtin kokoelmasta).

Kasiniemen kantatalosta”, yhtä nykyisen Ojalanvainion laidalla sijainneesta Ojalan talosta sekä yhtä Ansion talosta käsin. Myöhemmin kaikki neljä palautuivat taas yhden ja saman Brummer-sukuisen omistajan haltuun.

Vuonna 1806 Kasiniemen rälssin talouskeskus tuhoutui tulipalossa. Siihen mennessä kartanon viljelykset olivat levittäytyneet jo laajalle alueelle, ja matka talouskeskuksesta pelloille oli käynyt pitkäksi. Kun vuosina 1808-1809 rakennettiin uusi talouskeskus päärakennuksineen, sitä ei enää sijoitettukaan Vesijakojärven rantaan vaan kolme kilometriä pohjoisemmaksi harjun kupeelle paikalle, missä silloin sijaitsi Ansion torppa. Kasiniemen rälssi muuttui nimeltään Ansion rälssiksi.

Käytöstä poistunut entinen nimi vapautui tarkoittamaan koko kylää. Ero Ansion kartanon ja Kasiniemen kylän välillä oli kuitenkin vielä pitkään epämääräinen ja häilyvä, sillä kumpikin viittasi tarkalleen samaan aluekokonaisuuteen. Ansion kartano ja Kasiniemen kylä olivat lähes sama asia. Vielä sataan vuoteen kylässä ei ollut kartanon rinnalla ainuttakaan itsenäistä talonpoikaistilaa.

Brummereilta Schildteille

Kasiniemessä käynnistettiin 1830-luvun lopulla isojako, jollainen esimerkiksi Vesijaon kylässä oli saatu päätökseen jo kolme vuosikymmentä aikaisemmin. Isojaon yleisenä tarkoituksena oli koota sarkajaossa pirstoutuneet maat suuremmiksi kokonaisuuksiksi sekä toisaalta kylän yhteisen metsämaan jakaminen talojen kesken. Kasiniemessä kaikki maat kuuluivat samaan kartanoon, joten tällaista tarvetta ei ollut. Käytiin kuitenkin muun muassa raja Kasiniemen rälssin ja Ämmätsän rälssin välillä.

Isojakoa toimittamaan saapui maanmittari, lääninmetsänhoitaja Bernt Wilhelm Kristoffer Schildt. Toimitusta tehdessään hän kohtasi kartanon tyttären Hedvig Flora Brummerin, jolla oli omistusoikeus yhteen neljäsosaan kartanosta. Avioliitto solmittiin 1841, ja jo vuonna 1842 aviopari hankki omistukseensa toisen ja vuonna 1846 kolmannenkin neljänneksen kartanosta.

Yksi neljäsosa kuului vielä talouskomissaari Adam Brummerille. Rajalinja kulki Kasivirrasta Seppälän, Majamäen ja Kolulan torppien kautta Uurajärvelle. Adam Brummerin osuus jäi rajaviivan eteläpuolelle. Ikään kuin tulevaa ennakoiden se käsiitti kartanosta karkeasti saman osan, josta paljon myöhemmin syntyi Multatöyryn tila. Oikeudet vesiin jakaantuivat niin, että Adam Brummerille kuuluivat Ruhansilän alapuolinen osa virrasta sekä Vesijakojärven pohjoispuolen rantavedet. Jakosopimus kielsi häntä estämästä kalan nousun virrassa ohi sillan.

Viimeinenkin neljäsosa siirtyi Bernt ja Hedvig Schildtille vuonna 1860. Näin koko kartano, siis koko Kasiniemen kylä, oli siirtynyt Brummerin suvulta Schildtin suvun isännyyteen, yksiin käsiin. Vaikka omistajan sukunimi vaihtui, niin kuin se oli ajan saatossa avioliiton kautta vaihtunut aikaisemminkin, Ansio oli yhä perintökartano, jonka isäntäväen sukujuuret ulottuivat vuosisatojen taa.

Vaikeuksien kautta voittoon

Viime vuosisadan alkupuolisko oli Ansiolle rankka. Niin kartano kuin kartanon väkikin joutuivat ahtaalle. Vaikeuksia alkoi kasaantua heti vuosisadan alussa Guntiof

Schildtin isännöyskaudella, ja ne kärjistyivät hänen seuraajansa aikana. Ensimmäisistä vaaran vuosista kertoo Keisarillisen Hovioikeuden pöytäkirja vuodelta 1903:

Itsellisen poika Kustaa Juhonpoika Jääskeläinen oli ilmiantanut Guntiof Schildtin väittäen tämän harjoittaneen "useassa eri tilaisuudessa valtiollista kiihotusta kehottaen, muun muassa, Kustaa Jääskeläistä olemaan menemättä asevelvollisten kutsuntaan. Tilanomistaja Schildt tulisi tuomita kehotuksesta tottelemattomuuteen lakia ja laillisia sääntöjä vastaan. Sittenkun Tilanomistaja Schildtiä oli syytteestä kuultu, on Kihlakunnanoikeus ratkaissut asian ja kumonnut syytöksen toteennäyttämättömänä.

Kruununnimismies Weckman on ilmoittanut tyytymättömyyttä päätökseen ja muutosta hakenut, johon Tilanomistaja Schildt on niinikään kirjallisesti vastannut, mutta Kustaa Jääskeläinen ei ole Hovioikeuteen saapunut. Keisarillinen Hovioikeus on tutkinut tämän asian; ja koska Hänen Keisarillinen Korkeutensa Perintöruhtinaan Aleksei Nikolajevitschin syntymän johdosta annetun Armollisen Julistus- ja Armahduskirjan mukaan syyte yllämainitun laatusesta ennen Perintöruhtinaan syntymää tehdystä rikoksesta on jätettävä sillensä, raukee enempi lausunto valituksen johdosta."

Kansan suuri enemmistö vastusti sortovuosien aikaisia laittomia kutsuntoja ja muita venäläistämistoimia, ja on selvää, että Guntiof Schildtkin kuului tähän joukkoon. Perintöruhtinaan syntymän ansiosta hän pääsi kuitenkin kuin koira veräjästä ja välttyi tuomiolta. Mutta jokin tässä jutussa haisee. Miksi riitapukarina ja rötöstellijänä tunnettu Jääskeläinen yhtäkkiä huolestui kartanonherran toimien laillisuudesta? Mikä sai hänet vaatimaan, että Kasiniemessä on noudatettava laittomasti säädettyä lakia? Jotain lienee jäänyt hampaankoloon, ehkä oli kaadettu pontikka-ainekset pusikkoon. Mutta ei ehtinyt kulua kauaakaan, kun laillisuusmieheksi heittäytynyt Jääskeläinen jäi kiinni Mustan Jussin ryöstömurhasta ja tuomittiin naapureittensa helpotukseksi kaltereitten taakse.

Vuonna 1909 Kymmene Aktiebolagin kanssa Uukin ja Majaaniemen metsistä tehty suuri havutukin määrämittäkauppa päättyi oikeuteen. Maanomistajan mittaus-ten mukaan ostaja oli vastoin sopimusta vienyt korvauksetta 957 kappaletta sellaisia runkoja, jotka eivät vielä täyttäneet sovittuja tukkipuun vähimmäismittoja. Ansiolla ei ollut riittäviä rahkeita käydä oikeutta suuren yhtiön lakimiehiä vastaan, vaan useista todistajanlausunnoista huolimatta syyte katsottiin sekä toteennäyttämättömäksi että huomautusten esittämisen osalta myöhästyneeksi.

Vielä paljon vakavampaa oli edessä. Guntiof-isä kuoli vuonna 1912, ja vanhin poika Ario W. Schildt sai 24-vuotiaana vastuulleen sekä kartanon että suuren sisarusjoukon, joka kävi koulua Helsingissä.

Ongelmista huolimatta Ario W. Schildt antautui mukaan itsenäisyysliikkeeseen ja valmistautui Vapauskotaan. Ei ollut itsenäisyysmiesten syy, että kuohuvassa maailmantilanteessa ajaututtiin myös katkeraan sisällissotaan, jolta kasiniemeläisetkään eivät voineet välttyä. Sota oli ihmiskohtaloitten näkökulmasta mittaamaton murhenäytelmä, ja samalla se romahdutti maan ja yksityisten ihmisten talouden.

Ario W. Schildt oli saanut kartanon vastuulleen hankalassa raossa. Hän oli pitkään vain kartanon hoitaja, ei kartanon omistaja. Epäselvä asema vaikeutti päätöksentekoa

ja taloudenhoitoa. Vasta kun näin oli jatkettu seitsemän vuotta, toteutettiin vuonna 1919 perinnönjako sisarusten kesken. Hän otti pankkilainan ja lunasti kartanon.

Sodan jälkeen ponnistelut vuokratorppien vapauttamiseksi saivat tuulta purjeisiinsa. Ario W. Schildtkin halusi päästä sekavasta tilanteesta yli ja kiirehti ratkaisua. Torppien vapautuessa vuonna 1924 kartanon pinta-ala supistui neljänneksellä, ja taksvärkkipäivät loppuivat.

Sisarosuuksien lunastaminen oli johtanut raskaaseen velkataakkaan. Varoja velan maksuun oli irrotettavissa vain puuta myymällä. Mutta kun metsiä oli Ansiosakin maan tavan mukaan ikimuistoisista ajoista lähtien rasitettu kaskenpoltolla ja metsälaidunnuksella, viimeksi kuluneina vuosikymmeninä myös määrämittahakkuin, metsien arvopuuvaranto oli kuihtunut vähiin. Perinnönjakoa varten toteutetun linja-arvioinnin mukaan Ansion metsissä kasvoi vuonna 1918 kaikkiaan 14 800 koivua, joitten läpimitta kuoren alla 18 jalan korkeudella oli vähintään 8 tuumaa, sekä 14 700 koivua, joitten läpimitta oli vastaavasti 7 tuumaa. Se ei ollut paljon, mutta kun metsät viisi vuotta myöhemmin koluttiin järjestelmällisesti läpi, saatiin kokoon kaikkiaan 23 500 laatuvaatimukset täyttävää koivurunkoa. Sen sanotaan olleen Suomen yksityismetsien kaikkien aikojen suurin koivutukkikauppa, ja lisäksi myytiin havutukkejakin. Paljon ei jäänyt metsään arvokoivua jäljelle.

Velkataakka keveni, mutta pankit ahdistelivat yhä. Kun vuosikymmen alkoi kallistua lopulleen, oli turvauduttava viimeiseen vaihtoehtoon – maan myymiseen. Otto ja Fanny Thuneberg, Ario W. Schildtin Helmi-puolison vanhemmat, riensivät apuun. He takasivat velkoja, ja vuosina 1926-1927 he ostivat Ansiosta kolmella peräkkäisellä kaupalla suuren maa-alueen, josta sitten syntyi Multatöyryn tila. Jo toisen kerran Ansio menetti neljänneksen verran alkuperäisestä maa-alastaan. Mutta raskain taakka oli selätetty, ja Ansio oli selviytynyt ylivoimaiselta näyttäneestä tilanteesta. Kasiniemen kylälle siunaukseksi kartano nousi taas jaloilleen. Se oli nyt kyllin vahva kestääkseen kohta iskevän yleismaailmallisen laman, joka Suomessakin kaatoi suuren määrän velkaantuneita tiloja, kartanoitakin.

Mutta vaikeat ajat eivät olleet vielääkään ohi. Entistäkin pahempaa oli tulossa. Marraskuussa 1939 Neuvostoliitto hyökkäsi Suomeen hirmuisella mies- ja asevoimalla, ja alkoi viisi vuotta jatkunut sotien kurimus. Ario W. Schildt menehtyi vuonna 1943 sairauskohtaukseen aikana, jolloin molemmat pojat olivat taistelemassa isänmaan puolesta eturintamalla.

Vetovastuu lankesi yksin jääneelle Helmi Schildtille, joka kantoi sota-ajan taakkansa nurkumatta ja kunnialla. Rauhan palattua pojatkin pääsivät takaisin kotiin. Vielä oli autettava Karjalan evakoita asettautumaan Kasiniemeen, ja siinä yhteydessä Ansionkin maista lohkaistiin kaksi siirtolaistilaa. Sitten seurasi uudisrakentamisen aika. Elämä seestyi jälleen.

Tuotantosuuntana karjatalous

Heinä karjan ja hevosten talviruokintaan kerättiin vuosisatojen ajan niityiltä. Koska luonnonheinän ravintoarvo ei ollut kovinkaan korkea eikä sato suuri, vaadittiin paljon pinta-alaa. Niinpä niittyjen ala oli 1830-luvulla Ansion ja Ämmätsän kartanoissa

Ansion työväkeä 1910-luvun alussa (Kaija Schildtin kokoelmasta).

kolminkertainen verrattuna peltojen alaan. Pääosa niityistä oli syntynyt ihmistyön tuloksena. Vain pieni osa oli varsinaisia luonnonniittyjä.

Niin kauan kun luonnonheinä oli kotieläinten talviruokinnan selkäranka, niitty oli monin verroin arvokkaampi kuin metsä, jota ainakin vielä ennen sahateollisuuden nousua näytti riittävän. Luonnonheinällä karja saatiin kyllä pysymään hengissä yli talven, mutta maidontulo ehtyi ja palautui vasta, kun karja pääsi ulos kesälaitumelle.

Lopulta aika ajoi niittyjen ohi. Ansio aloitti 1870-luvulla ravinteikkaamman ja satoisamman peltoheinän viljelyn. Maatalouden painopistettä voitiin siirtää maidon ja lihan tuotannon suuntaan. Muutokseen ajoi myös Ansion peltöjen huonohko soveltuvuus leipäviljan kasvatukseen – kovan maan pellot ovat hiekka- ja sorapohjaisia, ja kolmannes pelloista on turvemaita. Myös peltöjen pirstoutuminen lukuisiin metsän varjostamiin lohkoihin haittaa viljelyä.

Siirtyminen luonnonheinästä peltoheiniin merkitsi karjataloudelle jättiaskeita. Mutta eivät uudistukset siihen päätyneet. Vuonna 1886 valmistui jyhkeä navetta, jolla pohjapinta-alaa oli peräti 890 m². Myöhemmin 1920-luvulla rakennus kunnostettiin uuteen kuosiin.

Oltiin kaukana kaikesta, ja maitoa oli vaikea toimittaa markkinoille. Siksi kartano rakensi Kasiniemenkosken partaalle oman meijerin. Se jalosti raakamaidon voiksi, jotta tuote saatiin kuljetuskelpoiseksi. Jossain vaiheessa meijeri kutistui pelkäksi kuorinta-asemaksi, ja käänteentekevä muutos tapahtui vuonna 1920, kun Arrakos-

ken Osuusmeijeri hankki kuorma-auton. Sen jälkeen Ansionkin maito voitiin kuljettaa raakana perille.

Myös karjanjalostukseen panostettiin. Ruovedeltä hankittiin 1920-luvun alussa neljä länsisuomenkarjan eli LSK-rodun kantakirjalehmää sekä sonni, joka sai nimekseen Ansio-1921 S. Siitä kasvoi palkintosonni, jonka jälkeläisiä päätyi rotukarjoihin eri puolille Suomea. Ansion LSK-karjassa oli 1930-luvulla keskimäärin 24 lypsävää, mutta Padasjoen historia –kirjassa karjan koon kerrotaan Talvisodan kynnyksellä olleen jopa 35 lypsävää. Samaan aikaan Skytän kartanossa mainitaan olleen 40 ISK-rotuista ja Verhon kartanossa 65 ayshire-rotuista lypsävää.

Ansion LSK-karja ylti rotunsa parhaimmistoon, mutta ulkomailta tuotiin Suomeen uusia rotuja, jotka päihittivät kotimaiset sekä maidon että lihan tuotannossa mennen tullen. Maatiaisrodut joutuivat kaikkialla väistymään niin, että uudella vuosituhannella niitten osuus koko maan lypsylehmäkannasta on vain prosentin murtoosa. Kunniakkaista perinteistään huolimatta Ansionkin oli 1970-luvulla tunnustettava uusien rotujen paremmuus ja luovuttava LSK-karjastaan.

Tilalle tuli mustavalkoinen friisiläisrotu. Ennen pitkää uusikin karja ylsi sarjassaan maan korkeimmalle tuotantotasolle, mistä palkintoja ja kunniakirjoja sateli sekä isännälle että tomeralle karjakko Eeva Tevalinille. Friisiläisiä kasvatettiin paitsi lypsy- myös lihakarjana. Mullit pääsivät kesäksi Multatöyryltä vuokratulle viljelyslaitumelle Vesijakojärven rantaan. Kokeiltiin myös hereford- ja muitakin lihakarjarotuja, ja lihantuotannosta tulikin tilan päätuotantosuunta yli kymmeneksi vuodeksi. Mutta olosuhteitten muuttuessa kannattavuus alkoi heikentyä, ja 1990-luvun alkuvuosina karjanpito lopetettiin.

Kokenutta väkeä

Vielä 1920-luvun alussa Ansiolla oli yli 20 torppaa, jotka maksoivat osan vuokrasaan työsuorituksina. Kun torpat itsenäistyivät, taksvärkkipäivät loppuivat. Työsuhde kartanoon ei silti kokonaan katkenut. Kiireaikoina, kun tarvittiin paljon väkeä heinän ja viljan korjuussa ja puintityössä, entisiä torppareita kutsuttiin apuun päivämiehinä, nyt kuitenkin palkkaa vastaan.

Täysin taksvärkkityön varassa Ansion maatalous ei kuitenkaan torpparikaudellakaan ollut – päinvastoin, kartanolla oli jo silloin melkoinen joukko vakituisia palkollisia. Työnjohtajana toimi vouti Niilo Alenius, ja hänen alaisinaan työskenteli kuusi muonamiestä: Heikki Alenius, Yrjö Alenius, Guntiof Koivunen, Eemeli Nieminen, metsänvartija Edvard Salminen sekä tallimies Jussi Järvinen. Vaikka he olivat pestautuneet kartanon palvelukseen jo 1910-luvulla, he olivat mukana vielä viime sotien aikaan. Jokaisella oli silloin takanaan yli 30 palvelusvuotta.

Kartanoon palkattiin 1930-luvulla pehtoori, voutiakin suurempi herra. Ensin tehtävää hoiti parin vuoden ajan Viljo Sovala ja sitten vuodesta 1936 lähtien Yrjö Ojanen, jonka tekniset taidot osoittautuivat kultaakin kalliimmiksi, kun maataloutta ryhdyttiin koneellistamaan pitkin harppauksin. Ikään kuin työtä ei olisi muuten riittänyt, Padasjoen kansanhuoltolautakunta määräsi Ojasen sota-ajaksi oman työn ohella Kasiniemen viljelypäällikön epäkiitolliseen tehtävään. Hän palveli Ansiota

Ansion piikkipyörätraktori puukaasukäyttöiseksi muunnettuna 1940-luvulla (Kaija Schildtin kokoelmasta).

aina 1960-luvulle asti. Häntä seurasivat pehtoorina Lassi Puupponen, Jussi Hölttä ja Pekka Nuuttila.

Kun nuoremmat taistelivat siellä jossakin isänmaan puolesta, kotirintamaa pidettiin pystyssä konkareitten ja naisten voimin. Maatalouden harjoittaminen ei ollut helppoa, mutta valtion asettamiin tuotantovelvoitteisiin oli yllettävä. Kun kartanon isäntä kuoli, tilanpito lankesi emännän vastuulle. Monitaitoisen pehtoorin ja uskollisen työväen turvin kuitenkin selvitettiin.

Ansio ja sen työntekijät olivat elintarvikkeitten suhteen lähes omavaraisia. Palkatkin maksettiin suurelta osin luontaistuotteina. Vakainainen työväki sai talosta asunnon, sähkön ja polttopuut. Asunnot sijaitsivat lähituntumassa, ainoana poikkeuksena metsänvartija, joka asui hieman kauempana metsän keskellä Mamressa. Jokaisen muonamiehen käytössä oli parinkymmenen aarin peltopalsta perunalle ja puutarhakasveille. Monet pitivät omaa lehmää, joka sai laiduntaa kartanon maalla. Talviheinät niitettiin pellonpientareilta ja tienvarsilta.

Navettapuolen ja kotitalouden harjoittelijat mukaan lukien kartanon palveluksessa työskenteli 1930-luvulla vakinaisesti keskimäärin 13-15 henkilöä. Kun lisäksi otetaan huomioon maa- ja metsätalouden tilapäistyöt, nousee välitön työllisyysvaikeus 1930- ja 1940-luvuilla 16-20 työvuoden tasolle. Aina siihen asti kun Koivu Oy:n puunjalostustehdas aloitti toimintansa vuonna 1934, kartano oli kylän ylivoimaisesti suurin työllistäjä. Vallinneitten maanomistussuhteitten ja elinkeinorakenteen puitteissa tuskin muutoin olisi voinut ollakaan.

Oli suuri onni, että työväki pysyi uskollisesti paikallaan. Mutta kun vaihtuvuutta ei ollut, väki väistämättä ukkoontui. Koneellistuminen käynnistyi kuitenkin sillä lailla otolliseen aikaan, että kun täysinpalvelleet veteraanit alkoivat samanaikaisesti väistyä, korvaajia ei enää tarvittukaan entiseen malliin. Vuonna 1948 saatiin sentään uusi tallimies, Juho Pehrman Kauratteen kartanosta.

Harjoittelutila

Vuonna 1927 Ansio hyväksyttiin harjoittelutilaksi. Karjakko sai apulaisikseen kaksi karjatalousharjoittelijaa, ja kartanon puolelle saatiin toiset kaksi kotitalousharjoittelijaa. Harjoittelutilaksi pääseminen ja sellaisena pysyminen eivät olleet mitään läpihuutojuttuja, sillä paikan ja sen oman väen tuli täyttää ankarat kriteerit. Kotiliesi –lehdessä vuonna 1955 julkaistu artikkeli kertoo, että tyytyväisiä oltiin puolin ja toisin:

”Ansion kartano on jo kolmisenkymmentä vuotta ollut kotitalousharjoittelijoiden harjoittelutilana. Kun harjoittelijoita on ollut tavallisesti kaksi, joskus kolmekin, ovat kymmenet nuoret ehtineet saada opastusta ja kasvatusta tässä kodissa. Ja hyvin on toimeen tultu, siitä ovat yhtä mieltä niin harjoittelun tarkastaja kuin emäntäkin, ja harjoittelijoiden iloiset ilmeet kertovat, että tässä talossa on mieluista olla oppimassa. Yhtä jännittävää on sitten sekä emännälle että harjoittelijoille, tuleeko kutsu kotitalousopettaja- tai neuvontaopistoon, minne milloinkin on pyrkimys ollut.”

Harjoittelijat saivat Ansiosta elämänoppia, monipuolista kokemusta sekä vankan tuntuman edessä aukeavaan uraansa. Samalla Ansiokin sai paitsi nuorekasta työvoimaa myös vaihtelua arkeen ja uusia virikkeitä. Harjoitteluaika oli vuoden pituinen, ja sen päätyttyä siirryttiin opinahjoon, missä sitten aikanaan valmistuttiin opettajiksi, neuvojiksi, karjakoiksi ja muihin tehtäviin.

Vuosikymmenten saatossa monet harjoittelijat löysivät Kasiniemestä elämänkumppanin. Pieni kylä sai uutta eloa. Kotitalousharjoittelun kautta kylään avioituivat ainakin Kerttu Alenius, Kaija Schildt, Anneli Siltala, Aune Silvonen, Tuulikki Hännikäinen, Aila Vuorikoski ja Marjo Mertsalmi. Kasiniemi sai omakseen myös joukon karjatalousharjoittelijoita: ainakin Hilda Ahola, Anni Ylinen, Hilma Soukkio, Helena Helminen, Kirsti Niemi, Marjatta Koivunen ja Sinikka Valkama. Se, että Ansio toimi vuosikymmenten ajan harjoittelutilana, koitui siis koko kylän onneksi.

Rikkumaton kartanomiljö

Ansion päärakennusta on ehostettu useaan otteeseen. Sen vanhin osa on Suomen sodan ajalta, jolloin talouskeskus asettui nykyiselle paikalleen. Suuria kunnostustöitä tehtiin 1870- ja 1880-luvuilla, mutta merkittävin uudistustyö toteutettiin 1920-luvulla. Silloin arkkitehti Axell Mörne suunnitteli päärakennukselle sen nykyisen, rokokooajan kartanoarkkitehtuuria jäljittelevän upean asun. Samalla rakennus laajeni 14-huoneiseksi. Työn mittaluokasta kertoo sen kustannusarvio: uusia seinähirsiä kului 2500 juoksumetriä ja omatekoisia tiiliä 7000 kappaletta, uusia ovia asennettiin 36 ja kaksikerroksisia ikkunoita 18 kappaletta, ja pärekattoa uusittiin 450 m². Myöhemmin 2000-luvulla keittiötä ja saniteettipuolta on nykyaikaistettu ja siirretty maalämpöön.

Laajassa pihapiirissä on joukko vanhoja asuinrakennuksia, jotka ovat aikanaan olleet kartanon työväen käytössä. Hienoin niistä on omien jälkipolvien asunnoksi kunnostettu pakarirakennus korkeine portaineen.

Talousrakennuksista mahtavin on vuonna 1886 valmistunut ja 1950-luvun alussa peruskorjattu kivinavetta, jonka kivijalka on 1,7 metriä paksu. Siinä on tilat karjakeittiölle, 30 lypsylehmän parsinavetalle ja nuorelle karjalle, 10 hevoselle, lampolalle, sikalalle, kanalalle, lantalalle sekä toisessa kerroksessa sijaitsevalle heinäparvelle. Vesi tuli aikanaan Tappuravuorelta omalla paineellaan.

Pihapiirissä on myös kaksi vilja-aittaa, luhtiaitta, kalustovaja, perunakellari, autotallirakennus ja saunoja. Vaaleaa päärakennusta lukuun ottamatta kaikki rakennukset on maalattu perinteiseen tapaan punamullalla. Puutarhasta, jossa oli aikanaan 200 omenapuuta, on luovuttu. Tilalle on tullut hoidettu nurmikenttä.

Päärakennusta ympäröivä puistikko kärsi elokuussa 1961 vakavia vaurioita, kun koko Etelä-Suomea koetellut Maire-myrsky iski kaataen pihapiiristä jaloja lehtipuita ja koivuja. Elinor Schildt on muistellut masentavaa näkyä, jonka hän kohtasi palatessaan myrskyn tauottua kotiin: *”Kuin sota olisi käynyt synnyinkodin yli. --- Tutut, komeat kotikoivut makasivat maassa juuret pystyssä. --- Sauna oli kutistunut kurjaksi halkokasaksi saatuaan syliinsä vanhan, valtavan koivurungon.”* Mutta luonto paransi haavansa, ja pihapiiri toipui.

Presidentti Kekkonen Ansion salissa 1969. Vasemmalla Helmi Schildt, keskellä presidentti Kekkonen ja oikealla Ario Schildt (Kaija Schildtin kokoelmasta).

Uudelle vuosituhanalle

Ansio siirtyi 1960-luvun alussa Ario ja Kaija Schildtille. Siihen aikaan suomalaisen maatalouden toimintaympäristössä kävi perusteellinen myllerrys. Sekä maan metsätyöt koneellistuivat vauhdilla. Ansio pysyi kehityksessä mukana, ja jo 1960-luvun alussa varustuksiin kuului kolme maataloustraktoria ja leikkuupuimuri. Työvoiman tarve väheni, ja pian kartanon peltotöistä selviydyttiin yhdellä ainoalla vakituisella työntekijällä, pehtoorilla. Häneltä sitten kyllä edellytettiin monipuolista ja korkealuokkaista osaamista. Nämä vaatimukset täytti paremmin kuin hyvin 1980-luvun alussa taloon tullut nuori pehtoori Jussi Hölttä, joka vuonna 1982 solmi avioliiton kartanon tyttären Kirsi Schildtin kanssa.

Seuraavassa sukupolvenvaihdoksessa vuonna 1990 maat jaettiin kolmeen osaan. Kaija Schildtin ja lasten yhteiseen omistukseen jäi kartanon talouskeskus päärakennuksineen ja lähiympäristöineen niin, että kartanomiljöö säilyi yhtenä rikkumattomana kokonaisuutena. Vaikka suuri osa vanhoista rakennuksista on käynyt tarpeettomaksi, arvokkaasta rakennusperinnöstä on pidetty huolta pieteetillä. Rakennukset on kunnostettu ajan kuluksaan – on tehty mittava kulttuuriteko.

Jyri Schildt, takanaan metsänhoitajan koulutus ja vankka alan kokemus, sai puolisonsa Seija Schildtin kanssa perinnönjaossa suuren, hyvin hoidetun metsäkappaleen. Tila nimettiin Metsä-Ansioksi. Se on nyt taitavissa käsissä.

Kirsi Schildt-Hölttä ja Jussi Hölttä saivat omistukseensa Ansion pellot ympäröivine laajoine metsineen, Pelto-Ansion. He lähtivät jatkamaan kartanon perinteikästä maataloutta. Kävi kuitenkin kuten jokaiselle muullekin Kasiniemen tilalle: maailman muuttuessa karjanpito kävi kannattamattomaksi. Karjasta oli luovuttava, ja vuonna 1996 luovuttiin myös aktiivisesta viljelytoiminnasta. Kuhmoisten puolelta löytyi mieluinen vuokralainen, monialayrittäjä, maitotilallinen Jarkko Sumiainen.

Vuonna 2017 sukupolvi vaihtui jälleen, tosin vain Pelto-Ansiassa. Vastuu siirtyi Ville Höltälle, työtä pelkäämättömälle maatalouden ja puutavaran kuljetuslogistiikan osaajalle. Ansion pitkän viljelyperinteen jatkuminen oli turvattu.

TORPPAREITTEN KYLÄ

Torpparin elämää viime vuosisadan alussa

Ennen vanhaan maatalouden harjoittamiseen tarvittiin paljon työvoimaa. Varmistaakseen työvoiman saannin erityisesti toukokuun ja sadonkorjuun aikaan, kartanot ja suuret talonpoikaistilat ryhtyivät 300 vuotta sitten vuokraamaan maitaan maattomille työvelvollisuutta vastaan. Suomessa oli 1700-luvun alussa 1000 vuokraviljelijää mutta 1800-luvun alussa jo 20 000 ja 1900-luvun alussa peräti 70 000.

Syntyhistoriansa seurauksena Kasiniemi erosi omistusrakenteeltaan pitäjän muista kylistä suuresti. Vielä 1900-luvun alussa kaikki pellot, niityt, metsät ja tontti-

maatkin kuuluivat Ansion kartanolle, eikä kylässä ollut ainuttakaan itsenäistä, maata omistavaa talonpoikaa. Sitä vastoin naapurissa Vesijaolla sellaisia oli 19 ja Auttoi-sillakin 17. Kyllä Kasiniemenkin väestö – 214 henkeä vuonna 1901 – sai elantonsa samalla tavoin maanviljelyksestä, mutta se tapahtui etupäässä alustalaisen asemassa. Siihen aikaan keskimäärin kolmannes Padasjoen asukkaista kuului torppariväestöön, mutta Kasiniemessä heidän osuutensa oli enemmän kuin kaksi kolmannesta. Kasiniemi oli torppareitten kylä.

Maanvuokrasopimuksia oli kolmen tasoisia. Jos vuokramies sai haltuunsa vain asuntotontin ilman viljelysmaata, häntä kutsuttiin mäkitupalaiseksi. Jos hän sai käyttöönsä asuntotontin lisäksi osan vuokranantajan omistamasta viljelysmaasta, hänestä tuli torppari. Jos hän vuokrasi kokonaisen tilan, hänestä tuli lampuoti. Sata vuotta sitten Kasiniemessä oli Ansion alustalaisina yksi mäkitupa-alue ja yli 20 torppaa. Lampuoteja Kasiniemeen ei mahtunut.

Torppari maksoi pääosan vuokrasta työpalveluna eli taksvärkinä, pieni torppa jalkapäivinä ja suuri osaksi myös hevospäivinä. Päivätöitä tehtiin pääasiassa kesäaikaan, mutta vuokrasopimus saattoi velvoittaa myös vaikkapa talven rekikelillä tehtyyn asioimismatkaan kaupunkiin. Pulmallista oli, että vuokranantajan tarve tuppasi huipentumaan niihin samoihin kiireisiin päiviin, jolloin torpparin olisi tullut päästä työskentelemään omilla viljelyksillään. Töihin oli kuitenkin mentävä, kun käsky kävi. Työpalvelun lisäksi vuokraa kuitattiin myös rahalla ja torpan omilla tuotteilla

kuten viljana, pellavana ja pellavalankana, villana ja villalankana, voina, kalana tai puolukoina.

Sukupolvesta toiseen periytynyt ongelma oli vuokrasuhteen epävarmuus. Sopimuksen hauraus loi huolta torppariperheen jokapäiväiseen elämään. Sopimus saattoi olla tehty vain suullisesti, ja se voitiin irtisanoa vähäisestäkin syystä. Moni torppari oli luku- ja kirjoitustaidoton, eikä siinä asemassa ollut helppo vaatia vuokrasopimusta kirjallisena.

Mutta epäkohta alkoi hiljalleen korjaantua. Kaikki Ansion vuokrasopimukset vahvistettiin kirjallisesti maaliskuussa 1904 kymmeneksi vuodeksi, ja kun aika täyttyi, ne jatkuivat uuden lain mukaan automaattisesti. Torppariperheen asema muuttui turvallisemmaksi, eikä irtisanomisuhka enää synkentänyt jokapäiväistä elämää. Ei torpparilla silti sopimusta laadittaes-

Jooseppi ja Maija Kyynäröjärvi kotitorppansa edustalla (Oili Valkaman kokoelmasta).

sa vieläkään suurta sananvaltaa ollut, vaan ehdot saneli vuokraisäntä. Esimerkkinä tuolta ajalta olkoon pienen Rajalan eli Uukin torpan vuokrasopimus, jonka allekirjoittajia ovat Ario W. Schildt vuokranantajana ja Kustaa Rajala vuokramiehenä:

- *Vuokra-aika on 10 vuotta.*
- *Vuokramaksuna on vuotisesti suoritettava käskettäessä 10 miespäivätyötä omassa ruoassa, jotka työpäivät ovat tehtävät kesällä, ja sitä paitsi yksi talkoopäivä rukiinleikkuaikana talon ruoassa. Työpäivän pituus on paikkakunnan tavan mukaan.*
- *Paitsi päivätöitä tulee vuokramiehen vuosittain suorittaa vuokramaksuna rahaa 30 Suomen markkaa, jotka lankeavat maksettaviksi ennen Tuomaanpäivää, sekä kahdeksan ja puoli kiloa hyvin kirsunutta kesävoita á 2 markkaa 40 penniä, ja 15 litraa puolukoita niinä vuosina kun niitä kasvaa.*
- *Pellot ja niityt ovat ojittettavat ja aidattavat tarpeen mukaan; jotapaitsi torppari on velkapää pitämään raja-aitansa kunnossa, niin ettei toisen tai toisen torpparin kotieläimet pääse syönnökselle toisen maille.*
- *Vuokramiehen tulee osoituksen mukaan talon metsästä saatavilla puu- ynnä muilla rakennusaineilla pitää torpan rakennukset hyvässä kunnossa.*
- *Torppari on oikeutettu osoituksen mukaan hakkauttamaan halkoja polttopuuksi, johon tarkoitukseen etupäässä on käytettävä tuulen kaatamia, lahonneita ja kuivuneita puita, sekä sieltä ottamaan aidaksia, seipäitä ja vitsoja sekä rakennushirsiä vuokrasopimuksen mukaiseen kunnossapitoon tai uudisrakentamiseen.*
- *Lannoitusaineiksi saa torppari käyttää ainoastaan leppiä ja katajia, paitsi rakennustarpeisiin kaatamistaan puista saapi hän myös ottaa havut. Kaskeaminen on kokonaan kielletty.*
- *Vuokramies älköön erityisettä luvatta luonaan suosiko älköönkään antako torpassa asua kotiväkeensä kuulumattomia henkilöitä, ei myöskään, vuokraoikeutensa menettämisen uhalla, sallia luonaan pidettävän luvattomia kansankokouksia, niin kuin nurkkatansseja, juoma- ja kortinpeluuseurueita tai muita sen kaltaisia. Myös on vuokramies samallaisella uhalla kielletty maanomistajan luvatta kalastamasta, ravustamasta ja metsästämisestä talon maille ja vesissä.*

Vuokrasopimus antaa aavistuksen niistä oloista, joissa torppari leipänsä edestä uusrasti. Keskeisiä olivat tietenkin toukutyöt, sadonkorjuu ja karjanhoito, mutta vuoden mittaan oli panostettava myös suopeltojen ojitukseen ja maanparannukseen, aitojen pystyttämiseen, rakennusten ylläpitoon sekä polttopuitten tekoon. Vuokrasopimuksen rivien välissä kuultaa myös vakava yhteiskunnallinen ongelma: juoma- ja kortinpeluuseurueita koskeva kiello, joka löytyi muittenkin torppareitten vuokrasopimuksesta. Se heijastaa elämän yleistä rauhattomuutta, josta kertoo myös Padasjoen kuntakokouksen pöytäkirja joulukuulta 1913:

”Kortinpelaaminen tuottaa paikkakunnalla yleistä pahennusta, jonka vuoksi edellisessä suurilukuisessa kuntakokouksessa oli yksimielisesti päätetty lausua syvä paheksuminen siitä rumasta ja rauhallisia oloja häiritsevästä tavasta, kun kylän-

Torpanpoika Kalle Viitasalo (keskellä) Verhon maamieskoulussa 1900-luvun alussa (Pekka Salosen kokoelmasta).

*raittien vierustoille, pihamaille ja saunoihin kertyy kortinpelaajia, joita ei asuntojen läheisyydestäkään tahdo saada poistumaan, vieläpä häättäjä ja jopa rauhallinen lii-
kuskelijakin joutuvat pelon ja vaaran alaisiksi, ja nouseva polvi saa siitä nähdä ja
kuulla jatkuvasti huonoa ja kerrassaan sopimatonta elämää.*

*Kortinpeluusta johtuva epäkohta on todellakin huutavan suuri. Kortinpelaamis-
ta on harjoitettu juhla- ja pyhäpäivinä jopa kirkonmenojenkin aikana puhumatta-
kaan arkipäivistä. Mitkä uskonnolliset ja siveelliset vaarat tästä kansalle tulevat,
sen jokainen käsittää. Siitä aiheutuvat myös tulenvaarat. Rumat ja raaat puheet
sekä kiro sanat opitaan usein kortinpeluupaikoissa. Siellä herää ja herätetään pe-
lihimo nuorukaisiin ja jopa pieniin lapsiinkin. Ja näin näistä sitten tulee pettureita
ja varkaita, juomareita ja tappelijoita. Monesti on myöskin miesmurhia tapahtunut
kortinpeluun tähden. Tukinuiton ja lastauksen ajaksi varsin saapuu paikkakunnalle
työkansaa, ja silloin kokoontuu tänne myös varsinaisia korttihuijareita, jotka kava-
luudella yksinkertaisilta työmiehiltä petkuttavat viimeisetkin pennit.*

*Yllä olevan johdosta ehdotamme, että Padasjoen kuntakokous, nojautuen voi-
massa olevaan asetukseen, päättää 30 markan sakon uhalla kieltää kaiken kortinpe-
luun Padasjoen kunnan alueella, saunoissa ja muissa ulkorakennuksissa, pihamailla
ja niiden läheisyydessä, teillä ja teitten varsilla sekä yleensä ulkosalla, ja anoo tälle
päättökselleen yleisen järjestyksen ja turvallisuuden edistämiseksi kunnassa Herra
kuvernöörin vahvistuksen.”*

Ei kuntakokouksen huoli aivan tuulesta temmattu ollut. Siihen oli syynsä, ku-
ten seuraava hämeenlinnalaisessa Hämäläinen –lehdessä vuonna 1874 ilmestynyt

uutinen osoittaa: *"Kruunun nimismies Padasjoella on ilmoittanut, että siellä menneen helmikuun 16 p. oli Mäkelän eli Porkkolan töllissä Wesijaon kylässä pidetty pahaa elämää, syystä että sinne Porvoosta oli edellisinä päivinä tuotu ankkurillinen wiinaa, jota sinne oli juomaan kokoontunut miehiä lähiseuduilta. Humaltuneina he olivat ruvenneet painimaan, josta torpanmies Aleksander Matinp. Wanhakartano Kasiniemen kylästä oli kaatanut itsellismiehen Aadam Erikinp. Fridin kynnykseen, niin että hän muutaman tunnin päästä heitti henkensä. Lääkärin tutkinnon mukaan oli Frid siitä kaatumisesta saanut kuoleman vamman päähänsä. Aleksander Wanhakartano on tänne lähetetty läänin wankiuteen, ja asia tulee käräjillä tutkittavaksi."* Kun lisäksi vielä Mäkelän torpan riihi paloi huolimattomuuden seurauksena, vuokrasopimus irtisanottiin ja torppari joutui lähtemään.

Vaikka monessa torpassa elettiin suuressa puutteessa, joukossa oli vauraitakin torppia. Siitä kertoo edellä mainitun *"Torbari Aleksanteri Matinpöijän Wanhakartanon kuoleman jälkeen piletty kalunkirjoitus"*. Kuollessaan vuonna 1879 hän omisti 4 hevosta, 13 lehmää tai hiehoa, yhden kaksivuotiaan sonnin, 4 *"lähteväissonnia"*, 12 lammasta ja 2 sikaporsasta. Myös kalastusvälineistö oli suuri: *"1 kokkonuotta köysinensä, 4 lahnan rimun werkkoa, 2 huonombaa werkkoa, 2 särijen werkkoa, 3 rysää, 5 toijemertaa, 4 särien mertaa, 2 wenettä sekä yhdet hyvätt sabaatt"*. Oli pärehöylä, kangaspuut, 10 *"heinäwikatetta"*, 5 lehmänkelloa, 9 hakokirvestä, 5 sontatalikkoa, 36 puista maitopyttyä, 8 kiulua, suuri määrä työ- ja ajokaluja ja niin

Sumasen veljekset Kuren torpan pihalla: takana vasemmalta Heikki, Antti ja Kalle sekä edessä Erkki ja Paavo (Pekka Salosen kokoelmasta).

edespäin. Suurin varakkuus koostui kuitenkin saamisista. Talolliset etäältäkin olivat ottaneet lainaa torppari Wanhakartanolta. Suurimmat valalliset olivat ”rusthollari Henttriki Wähäaksala, talollinen Mikko Juhonpoika Korke, Aron Skyttä Wesijakon kylältä, talollinen Oskari Henttrikinpoika Pastila Kailankulmalta, talollinen Gustaa Pastila Toritun kylältä, talollinen Elias Lamberi Wesijakan kylästä, talollinen Adami Erikinpoika Lamberi Wesijakan kylältä ja talollinen Gustaa Pabbinen Wehkajärven kylästä. Heidän lisäksi oli kymmenkunta pienempää velallista. Miten oli torppari saattanut kerätä tällaisen vaurauden ja alistaa vauraita talollisia velallisikseen? Tuskin muuten kuin korttihuijauksella.

Ei siis ollut mitenkään erikoista, että vuokrasopimuksiin sisällytettiin kortinpeluupykälä irtisanomisuhkineen. Aleksanteri Wanhakartanon tapaus osoittaa, ettei uhkapeliongelma suinkaan rajoittunut torppariväestöön, vaan se kiusasi yhtälailla talollisia ja yhteiskuntaa kokonaisuudessaankin.

Mutta keskiverto torppari ei sellaiseen sortunut, sillä päivä kului työssä, joko omalla tai isännän tilalla. Rankkaa, kuluttavaa puurtamista vaikeasti viljeltävillä pelloilla ja niityillä aamusta iltaan. Vuoden sato oli luonnon armoilla, ja katovuosia sattui. Erityisesti takamailla torppari saattoi myös ”ottaa ylös” raivaamatonta maata pelloksi. Niinpä suuri osa Suomen suopelloista onkin torppareitten työn tulosta. Sen sijaan kaskiviljely oli viime vuosisadan alussa jo hiipumassa, ja monissa vuokrasopimuksissa se oli jopa kielletty.

Torpat vapautuvat

Torpparilaitoksesta ja sen vuokrasopimuksista tuli lopulta vakava yhteiskunnallinen ongelma. Svinhufvudin senaatti oli jo löytämässä ratkaisun ja teki esityksen torppien itsenäistämistä, mutta se myöhästyi, kun syttyi sisällissota. Rauhan tultua työtä kuitenkin jatkettiin, ja lokakuussa 1918, vain kymmenen kuukautta Suomen itsenäisyysjulistuksen jälkeen, hyväksyttiin laki vuokra-alueiden lunastamisesta, kansan kielellä torpparilaki. Se rajoittui aluksi yksityismaihin mutta laajeni myöhemmin myös valtion maita koskevaksi, jolloin sen piiriin pääsivät myös Kasiniemen asoimialueeseen lukeutuvat Siltalan ja Peltolan kruununtorpat Vesijaon valtionpuistosta.

Lain toimeenpano käynnistyi maaliskuussa 1919. Kasiniemessäkin ryhdyttiin riivakasti toimeen. Ario W. Schildt kutsui Ansioon Padasjoen pitäjän Auttoisten piirin vuokralautakunnan sekä pääosan torppareistaan. Pöytäkirja kertoo, että yhteisymmärrys saavutettiin:

”Ansion kartanon hoitaja A. W. Schildt oli kirjeellisesti ilmoittanut vuokralautakunnan puheenjohtajalle haluavansa antaa vuokramiestensä lunastaa palstansa itsenäisiksi. Puheenjohtaja oli tämän vuoksi kutsunut vuokralautakunnan koolle Ansion kartanoon asiaa käsittelemään. Koolla olivat edellä mainittu kartanon hoitaja sekä vuokramiehet K. Ojala, H. Saarinen, E. Viitaniemi, A. Haapanen (mäkitupalainen), J. Id, S. Ylinen, Emelia Gylander avustajanaan V. Sederholm, E. Soukkio, F. Ahola, A. Urataipale, J. Kynäräjärvi, J. Majamäki, A. Leppälahti ja A. Annaniemi, jotka oli kartanon puolesta ilmoitettu. Lisäksi oli saapunut saman kartanon vuokramiehiä J. Lehtinen, A. Mäntylä ja N. Hupanen.

Asianosaisilta kysyttiin, olisiko kartanolla pantava toimeen vuokra-alueiden järjestely. Kaikki torpparit ilmoittivat, että he puolestaan kukin katsoivat sellaisen järjestelyn tarpeelliseksi. Kartanon hoitaja myös puolestaan myönsi sen tarpeelliseksi.

Tämän jälkeen tehtiin vuokralautakunnassa seuraava päätös: Koska Ansion kartanon alueella on kaikkiaan 18 torppaa ja 1 mäkitupa-alue, joista osa sijaitsee talon viljelyksien keskellä, ja joista toisten tilukset ovat sekaisin, niin että tilukset voidaan tarkoituksenmukaisesti sovittaa vain jos kaikki vuokra-alueet tulevat samalla kertaa järjestettäviksi, katsoo vuokralautakunta, että kartanon alueella on toimeenpantava vuokra-alueiden järjestely. Sitä varten on vuokralautakunta pyytävä maaherralta määräystä järjestelyn toimeenpanoon, ja saavat asianosaiset, jos järjestelyyn määräys annetaan, sen aikana esittää kaikki vaatimuksensa asiassa.”

Maaherranvirasto määräsi jo saman vuoden syyskuussa lääninmaanmittauskonttorin toimittamaan anotun järjestelyn. Vuonna 1924 kaikki oli vihdoinkin valmista. Yhteensä 450 ha Ansion kartanon maa- ja metsätalousmaata siirtyi uusille omistajille: Ahola, Annaniemi, Haapanen (ensin tulevan alakoulun paikalla, sittemmin Uurajärven rannalla), Kaivantokorpi, Kivelä (alkujaan Myllytorppa), Kirvessalmi, Kolula, Kynäröjärvi, Lehtimäki, Leppälahti, Majamäki, Mäkelä (samassa yhteydessä nimi muutettiin omistajan, Juho Idin mukaan Juholaksi), Mäntylä, Niemelä, Ojala, Perälä, Piilola, Rajala, Rauhala, Soukkio, Taipale, Urataipale, Valkama sekä Viitaniemi.

Tilusten järjestely sujui sopuisasti lukuun ottamatta Kirvessalmen torppaa ja Haapasen mäkitupa-aluetta, joitten osalta asia ratkesi lopullisesti vasta maanjako-oikeudessa. Kirvessalmi vaati omistusoikeutta Kynäröjärven alueella sijaitseviin vähäisiin peltotilkkuihin. Haapanen taas vaati omistusoikeutta Majamäen saaren ja Kaivantokorven peltoihin. Maanjako-oikeus kuitenkin hylkäsi muistutukset, koska alueitten käyttöoikeus ei ollut koskaan sisällynyt vuokrasopimukseen ja koska vaatimukset olivat tilusjärjestelyjen kannalta mahdottomia.

Lehtimäen ja Rajalan torppien lunastaminen viivästyi. Ne siirtyivät vuonna 1927 tilakaupan mukana Ansion Multatöyryyn ja itsenäistyivät vasta sen alaisuudesta. Kasiniemen kyläyhteisöön kuuluneet vesijakolaiset torpat itsenäistyivät niinikään: Porkkola ja Kure Skytän alaisuudesta, Lakkaniemi Lamperin alaisuudesta, Partinkivi Jussilan alaisuudesta ja Siltala ja Peltola kruununtorpan asemasta. Sama tapahtui myös Luopioisten puolella rajaa.

Kasiniemen kyläyhteisöön syntyi lyhyessä ajassa kaikkiaan 30 itsenäistä pienviljelystilaa. Vuokratorpparien kylä koki käännteentekevän muodonmuutoksen ja tervehtyi vapaitten talonpoikien kyläksi.

Enok Mäntylä heinäpellollaan
(Pekka Salosen kokoelmasta).

Kasiniemen tapahtumat olivat vain pieni pisara Suomen historian merkittävim-
mässä taloudellisessa ja yhteiskunnallisessa murroksessa, jonka tuloksena itsenäistyi
46 645 torppaa ja 45 580 mäkitupaa. Syntyi vapaa, maata omistava pienviljelijäluok-
ka. Kansakunta eheytyi. Kun vihollinen myöhemmin hyökkäsi Suomeen, vastassa
oli yhtenäinen kansa, joka yksimielisenä asettui puolustamaan isänmaan koskemat-
tomuutta.

Autoitunut Rajalan eli Uukin torppa vinttikaivoineen 1970-luvun alussa (kuva Pentti Hakkila).

Autoitunut Mäntylän torppa 1960-luvulla (kuva Pentti Hakkila).

KASINIEMEN KANSAKOULU

Kirkollinen opetus korvautuu kunnallisella

Padasjoen pitäjänkokous velvoitti vuonna 1823 sakon uhalla vanhemmat huolehtimaan lastensa ja isännät palvelusväkensä opetuksesta niin, että kaikki osaisivat katekismuksen ulkoa viimeistään 15 vuoden iässä. Vanhemmat ihmiset, jotka osoittautuivat laiskoiksi tai haluttomiksi lukemaan kirjaa ja vastaanottamaan kristinopin opetusta, saattoivat joutua kirkonmäelle jalkapuuhan. Vaikka näin uhkailtiin, lukuja kirjoitustaidottomuus pysyi pikemminkin sääntönä kuin poikkeuksena.

Myöhemmin 1800-luvulla seurakunnan kiertokoulujärjestelmä vapautti vanhemmat velvollisuudesta opettaa lapsiansa kirjan lukemisessa, kristinopin taidossa ja rippikouluun valmistamisessa. Pitäjät jaettiin lukukortteleihin, joista kussakin annettiin opetusta vuosittain noin kolmen viikon ajan. Oppiaineita olivat tavaaminen, sisäluku, yksinkertainen harjoitus luetun käsittämiseen, kirjoitus, laskento, virsilaulu ja kristinoppi. Varsinaista koulurakennusta ei ollut lainkaan, vaan opinahjona toimi jokin kylän taloista. Opetusjakson päätyttyä opettaja, joka lähes aina oli naispuolinen, siirtyi seuraavaan lukukortteliin. Kirkko asetti kiertokoulun suorittamisen ripille pääsyn edellytykseksi. Opetusta annettiin myös pyhäkoulussa ja rippikoulussa, ja lukutaitoa kuulusteltiin kinkereillä eli lukusilla

Vuonna 1866 annettiin kansakouluasetus, joka toi kirkollisen opetuksen rinnalle kunnallisen kansakoulun. Padasjoen ensimmäinen kansakoulu perustettiin jo vuonna 1867 Jokioisiin, ja sitä seurasivat pitkällä viipeellä Auttoinen, Maakeski ja Torittu. Lopulta jokainen kylä sai oman koulunsa, viimeisenä Neroskulma vuonna 1928.

Kiertokoulujärjestelmä säilyi kansakoulun rinnalla aina 1900-luvun alkuvuosikymmenille asti. Mutta kun vuonna 1921 säädettiin yleinen oppivelvollisuuslaki ja maalaiskunnat oikeutettiin saamaan valtionapua kansakoulujen ylläpitämiseen, kiertokoulu menetti lopullisesti asemansa. Moni kansanmies tosin katsoi kiertokoulun yhä riittäväksi ja pelkäsi kansakoulun vieraannuttavan lapset ruumiillisesta työstä.

Kasiniemi saa kyläkoulun

Jo vuosisadan vaihteessa oli tullut voimaan piirijakoasetus, jonka mukaan Padasjoen kirkon oli jaettu koulupiireihin. Tavoitteena oli, että kenenkään koulumatka ei muodostuisi yli viiden kilometrin mittaiseksi. Matkarajoituksesta seurasi, että useat Vesijaon kylän pohjoisosan talot määrättiin Kasiniemen koulupiiriin kuuluviksi. Kaikilla halukkailla tuli olla oikeus nelivuotiseen kansakouluun, mutta oppivelvollisuutta ei kenelläkään vielä tuolloin ollut.

Kasiniemi ei halunnut jäädä naapureista jälkeen vaan ryhtyi puuhaamaan omaa kansakoulua, jollaisen jo neljä Padasjoen kylää oli aikaisemmin saanut. Guntiof Schildtin johdolla koottiin rakennustoimikunta, joka kokoontui ensimmäisen kerran tammikuussa 1911 Ansiossa. Paikalla olivat lautamies Janne Härkälä puheenjohtajana, tilanomistaja Guntiof Schildt pöytäkirjurina sekä muina jäseninä tilanomistaja K. G. Wiitanen, talollinen Fabian Romo, seppä Josef Id, torppari Konrad Ojala ja

torppari Emil Viitaniemi. Toimikunta päätti siltä istumalta yksimielisesti, että koulu rakennetaan. Sijaintipaikaksi valittiin Myllykylän Martinhaka, ja lautamies Härkälä valittiin tekemään kirjallinen sitoumus tilanomistaja Schildtin kanssa *"koulun paikasta ja lehmän käynnistä"* alueella. Aloite lähti rullaamaan, ja kuntakokous näytti sille vihreätä valoa:

- Joulukuu 1911: *"Ansion kansakoulun piirustus oli kuntakokouksen nähtävänä ja hyväksyi sen kokous ja jätti rakennustoimikunnan huoleksi rakennuksen viipymättä toteuttamisen"*. Koulurakennukseen oli tulossa myös opettajan asunto.
- Joulukuu 1911: *"Ansion ylemmän kansakoulun rakennusvaroiksi päätti kuntakokous yksimielisesti pyytää Suomen valtiovaroista 15 000 markan suuruisia kuoletuslainaa."*
- Joulukuu 1911: *"Ansion kansakoulun rakennustarpeiksi päätettiin ostaa Wesijon ruununmetsästä rakennuspuita, jos siihen saadaan maan Hallitukselta lupa"*.
- Lokakuu 1913: *"Ansion kartanon tilasta Herra G. W. Schildtin perillisiltä kansakoulun tonttipalstaa ostamaan kunnan puolesta valtuutettiin lautamies J. Härkälä. Ansiosta erotettiin koulua varten tontti, joka kuitenkin jäi toistaiseksi kartanon omistukseen. Kunta maksoi tontista nimellistä vuokraa, kunnes Ario W. Schildt lahjoitti 1,4 ha:n tontin kunnalle vuonna 1926."*
- Maaliskuu 1914: Rakennustyöt olivat jo täydessä vauhdissa. Koulun johtokunta päätti Ansiossa pidetyssä kokouksessa, että opetus käynnistyy syksyllä.
- Kesäkuu 1914: Oli julistettu haettavaksi miesopettajan työpaikka. Koulun johtokunta käsitteli hakijain kelpoisuutta ja päätti esittää kuntakokoukselle, että virkaan valittaisiin syyslukukauden alusta lähtien Urho Karhumäki.
- Syyskuu 1914: Neliluokkainen yläkoulu käynnistyi uudessa hirsirakennuksessa. Kaikki oppilaat sijoitettiin yhteen ainoaan luokkahuoneeseen.

Toimi Hännikäisen piirros yläkoulusta vuonna 1950.

Toimi Hännikäinen
VII.

Pöytäkirja, joka tehtiin Kasiniemen
koulun rakennuskomitean kokouksessa
Asion kartanossa Tammituuna 19
p:nä 1911, jossa saapuvilla olivat jäsenet
Lautamies Janne Härkälä, Tilanomistaja
K. G. Hiitonen, Tilanomistaja G. W. Pihlström,
Talollinen Fabian Romo, Seppä Josef,
Ed. Jussi Toikkanen, Konrad Gjeste
ja Emil Hiitanen.

1 §

Puheenjohtajaksi valittiin Lautamies Janne Härkälä,
ja pöytäkirjainiksi Arvo Pihlström.

2 §

Koulu päätettiin yksi mielisesti rakennettavaksi
Mylly kylän Martin lakaan.

3 §

Lautamies Janne Härkälä valittiin tekemään his-
jallisen sitoumuksen koulun paikasta ja lehmän
käynnistä Tilanomistaja G. W. Pihlströmiin kanssa.

Pöytäkirja hyväksyttiin

Padaajolla 19 p:nä Tammituuna 1911.

Janne Härkälä, K. G. Hiitonen, G. W. Pihlström,
F. Romo

K. G. Hiitonen, E. W. Pihlström
E. Hiitanen

Johtokunta loi koulutyölle puitteet

Kunnanvaltuuston tuli valita jokaiselle kansakoulupiirille johtokunta vastaamaan koulun hoidosta ja oppivelvollisuuden täytäntöönpanosta. Myöhemmin 1940-luvulla kuntaan muodostettiin koululautakunta, joka valvoi johtokuntien työtä. Ylintä päätösvaltaa edusti kouluhallitus kansakoulujen tarkastajan kautta.

Ensimmäisen johtokunnan muodostivat tilanhoitaja Ario W. Schildt puheenjohtajana sekä seppä Josef Id, torppari Konrad Ojala ja torppari Emil Viitaniemi jäseninä. Pöytäkirjanpitäjänä toimi opettaja ja taloudenhoitajana yksi jäsenistä. Johtokuntaa täydennettiin jo seuraavana vuonna kahdella uudella jäsenellä: maanviljelijä Fabian Romo ja ensimmäinen naisjäsen Ida Id. Siitä lähtien johtokuntaan kuului aina yksi nainen, mutta vain yksi. Ida Idia tehtävässä seurasivat aikanaan ensin Alina Wiitasalo ja lopuksi Helmi Schildt.

Alkuaikoina, puheenjohtajaa lukuun ottamatta, johtokunnan jäsenten oma opin- tie rajoittui kiertokouluun. Siitä huolimatta he olivat valistuneita kansalaisia, ja heillä oli selkeä näkemys siitä, miten nousevaa sukupolvea tuli kasvattaa ja elämässä eteenpäin ohjata. Heillä oli tahto toimia yhteiseksi hyväksi.

Johtokunnan jäsenet palvelivat tehtävässään yleensä pitkään. Ario W. Schildt uurasti puheenjohtajana peräti kolme vuosikymmentä aina äkilliseen kuolemaansa saakka. Hänen jälkeensä ohjiin tarttui vuonna 1944 Helmi Schildt, ja hänen jättäytyttyään syrjään vuonna 1960 työtä jatkoi Ario Schildt nuorempi aina siihen saakka, kunnes Padasjoen kunta lopetti koulun. Puheenjohtajuuden taakka oli näin Schildtin suvun harteilla koko sen 57 vuoden ajan, jonka Kasiniemi sai omasta koulusta nauttia.

Johtokunta ohjasi koulun toimintaa. Keskeisiä tehtäviä olivat opettajien ja avustavan henkilökunnan palkkaaminen, menoarvion laatiminen, opetussuunnitelman

Yläkoulurakennus vuonna 2017 (kuva Pekka Salonen).

vahvistaminen, rakennusten hoito ja korjaus sekä vähävaraisten oppilaitten vaate- ja kenkäävusta sekä pitkänmatkalaisten saapasrahasta päättäminen. Rahasta oli aina pula. Siksi pienimmätkin menoerät oli hyväksyttävä johtokunnan kautta. Niinpä heti ensimmäisessä kokouksessaan johtokunta päätti potkupallon, kuulan ja hyppytelineitten hankinnasta. Seuraavassa kokouksessa päätettiin ostaa pesuvati ja ämpäri, ja vähän myöhemmin kelkka ja puulapio. Vuosittain johtokunta päätti lapsille kuusijuhlissa annettavasta joululahjasta. Alkuaikoina se oli joululehti ja muutama karamelli, ja milloin rahatilanne salli, lisäksi myös pulla.

Rakennusten ja tontin huoltotyöt annettiin käänteisessä huutokaupassa urakaksi halvimman tarjouksen tehneelle. Vuosittain kilpailutettiin halkojen hankinta, klapien pilkkominen, rakennusten lämmitys ja lattioitten pesu. Satunnaisesti huutokaupattiin rakennusten maalausta, rakennusten kattamista, perunakuopan tekoa, kaivon kiveystä ja ojan kaivuuta. Kyläläiset joutuivat huutokaupassa nokittelemaan toinen toistaan, mistä saattoi seurata eripuraakin.

Pulmia ja kurinpitoasioita johtokunnan ratkaistavina

Joskus johtokunta sai käsiteltäväkseen visaisia ongelmia, jotka saattoivat liittyä läheisen henkilön elämään. Silloin vaadittiin tarkkaa harkintaa, sillä pienessä kylässä kaikki tunsivat toisensa. Terveellä maalaisjärjellä pulmista kuitenkin selvittiin.

Helmikuussa 1918 Suomi oli sotatilassa, ja se heijastui Kasiniemenkin elämään. Johtokunta ei kokoontunutkaan koululla tai Ansiossa, vaan poikkeuksellisesti varapuheenjohtaja seppä Josef Idin kotona. Puheenjohtaja Ario W. Schildt ei ollut läsnä. Myös pöytäkirjanpitäjä, opettaja Niilo Alfving puuttui. Paikalla olleet totesivat, että ”opettaja Niilo Alfving on poistunut paikkakunnalta johtokunnan tietämättä minne ja kuinka pitkäksi ajaksi. Sen johdosta koulun toimi on ollut keskeytettynä jo 10 päivää. --- Päätettiin sulkea koulu koko lukukauden ajaksi”.

Seuraava kokous pidettiin toukokuussa Ario W. Schildtin johdolla. Pöytäkirjaan merkittiin, että ”koulu on ollut suljettuna helmikuun 1 päivästä. Nyt koulu on sekä vapaa että siinä kunnossa, että koulutyötä voitaisiin jatkaa. Opettaja on kuitenkin vapaaehtoisena rintamapalvelusta suorittamassa eikä pääse tämän lukukauden aikana koulutyötään jatkamaan. Siksi johtokunta katsoo sopivaksi pitää koulu suljettuna lopun lukukauden. Johtokunta päätti ilmoittaa, että tämä kokous on jäänyt näin pitkälle sen vuoksi, että sekä kirjuri että puheenjohtaja olivat pois paikkakunnalta”. He olivat olleet taistelemassa valkoisten joukoissa, eikä sinne ollut lähdetty torvet toittottaen vaan kaikessa hiljaisuudessa vastapuolelta salaa. Ario W. Schildt oli taistellut Länkipohjassa ja Niilo Alfving Kuhmoisissa ja Padasjoella. Mutta kun sota oli ohi, johtokunta palasi päiväjärjestykseen ja jatkoi työtään puhtaalta pöydältä. Alfving ei kuitenkaan vielä aloittanut työtänsä, sillä hänet oli valittu Padasjoen suojeluskunnan ensimmäiseksi palkatuksi päälliköksi.

Opettajan palkkaetuihin oli sovittu kuuluvaksi 0,5 hehtaaria peltoa, mutta tontilta löytyi tuskin puolet siitä. Opettajat, kukin aikanaan, vaativat korvaukseksi palkanlisää. Kansakoulujen tarkastaja huomautti valtionapua luvatus sillä edellytyksellä, että koulu tarjoaa opettajalle 0,5 hehtaaria ja oppilaskasvitarhalle 0,1 hehtaaria

Alakoulurakennus 1930-luvulla. Edessä opettaja Elli Sumanen oppilaittensa kanssa (Kasi-
niemen Sanomien kokoelmasta).

viljelyskelpoista maata. Hän uhkasi ilmoittaa kouluhallitukselle, että sopimusta oli rikottu, jolloin koululta saatettaisiin evätä valtionapu. Johtokunta säikähti ja teki kunnanvaltuustolle esityksen, että *"opettajalle määrätty maa hetimiten laitettaisiin asianmukaiseen määrään ja kuntoon, ja että oppilaskasvitarhaa varten hankitaan tarpeellinen määrä maata koulutontin ulkopuolelta"*. Lopulta sovittiin, että opettajalle maksetaan korvausta puuttuvasta peltoalasta ja oppilaskasvitarhan vaatima maa-ala vuokrataan Ansion kartanolta. Tarhan tarkoituksena oli paitsi kasvien tuotanto myös viljelytaidon levittäminen koteihin.

Syksyllä 1929, oppivelvollisuuslain jo voimaan astuttua, erään köyhän suurperheen kaksi poikaa jäi tulematta kouluun. Poissaolon syytä selviteltäessä isä ilmoitti tarvitsevänsä poikia apureikseen halkometsässä. Hän sallisi poikien käydä koulua ainoastaan siinä tapauksessa, että johtokunta hankkisi perheelle hehtoliträn rukiita tai 200 markkaa rahaa kuukautta kohti lukukausien ajalta. Tämän summan hän ilmoitti poikien ansaitsevan halkometsässä. Ellei avustusta annettaisi ja jos pojat kaikesta huolimatta pakotettaisiin kouluun, kieltäytyisi hän antamasta heille kotona ruokaa.

Johtokunta oli hyvin tietoinen vähävaraisen perheen vaikeasta tilanteesta. Se suhtautui vaatimukseen ymmärryksellä ja varoi tekemästä jupakasta arvovaltakysymystä. Johtokunnan esityksestä kunnallislautakunta myöntyi ensin vaatimukseen, mutta asiaa yön yli pohdittuaan se lähetti kaikille kyläkouluille kiertokirjeen, jolla tämän-
tapaiset avustukset kiellettiin. Koulun johtokunta ei kuitenkaan katsonut soveliaaksi

peruuttaa jo myönnettyä avustusta. Se kääntyi köyhäinhuoltolautakunnan puoleen, ja jupakka saatiin ilmeisesti ratkaistua, koska siitä ei sen jälkeen pöytäkirjamerkintöjä löydy. Nyky-Suomessa tällaista yhteentörmäystä on vaikea kuvitella, mutta kehitysmaissa lapsityövoiman käyttö ja koulusta pois jääminen edellä mainitulla tavalla on yhä miljoonien perheitten arkipäivää.

Sodan jälkeen oppivelvollisuusaikaa pidennettiin seitsemännellä vuodella. Jatko-opetus tapahtui ensin kyläkoululla, mutta 1950-luvun alussa se siirrettiin Nyystölän keskuskoululle. Jotkut pitivät jatko-opetusta turhanpäiväisenä ja tarpeettomana. Tammikuussa 1953 eräs varsinaiset kansakouluopinnot jo läpäissyt kasiniemeläinen oppivelvollinen oli *”monista kehoituksista ja hänen huoltajalleen tehdyistä ilmoituksista huolimatta jäänyt pois jatkokoulutuskurssilta. Johtokunta velvoitti hänet osallistumaan keskuskoulun kurssille uhalla, että asia muuten jätetään yleisen syyttäjän hoidettavaksi”*. Tämä tehosi, ja poika saatiin kouluun.

Johtokunnan pöytäkirja vuodelta 1965 kertoo tapauksesta, jossa erään oppilaan *”todistuksessa oleva laskennon nelonen oli pyyhitty pois samoin kuin todistuksessa oleva sana ”ehdot laskennossa”, ja nelosen paikalle oli tehty viitonen. Sen johdosta johtokunta päätti, että mikäli joku perheenjäsenistä ei lähetä määräaikaan mennessä johtokunnan puheenjohtajalle kirjallista todistusta siitä kuka on syyllinen, asia jätetään poliisiviranomaisille. Kun tunnustusta ei saatu, asia todellakin annettiin poliisiviranomaiselle. Kuulustelussa tyttö tunnusti väärentäneensä laskennon numeron, ja hän joutui suorittamaan ehdot. Tänä päivänä ei tulisi kysymykseenkään, että näin pienen rikkeen vuoksi käännettäisiin poliisin puoleen.*

Ansiokkaita opettajia

Kasiniemen yläkansakoulun ensimmäiseksi opettajaksi valittiin Urho Johannes Karhumäki. Hän opetti kaikkia aineita sillä poikkeuksella, että tyttöjen käsitöitten opetus kuului Hilma Jokiselle ja poikien veiston opetus H. W. Westerlundille. Karhumäki viipyi Kasiniemessä vain yhden lukuvuoden ajan. Padasjoelta Vihtiin muutettuaan hän ryhtyi opettajan toimensa ohella myös kirjailijaksi ja julkaisi joukon maahenkisiä novelleja, romaaneja ja näytelmiä. Hän tuli kuuluisaksi kirjallaan Avoveteen, jolla hän voitti Berliinin olympialaisissa kultamitalin. Siihen aikaan Olympiakisoissa kilpailtiin näet paitsi urheilussa myös muutamissa taidelajeissa.

Karhumäkeä seurasi syksyllä 1915 Niilo Kustaa Alfving. Helmikuussa 1918 laaditussa johtokunnan pöytäkirjassa Alfvingin todetaan kadonneen – hän oli lähtenyt Kuhmoisiin taistelemaan valkoisten joukoissa. Sodan aikana hänet oli ylennetty vääpeliksi, ja sodan päätyttyä hän toimi hetken Padasjoen suojeluskunnan ensimmäisenä palkattuna päällikkönä. Sijaisena oli Hanna Albertina Sipilä. Syksyllä 1920 Alfving jätti Kasiniemen lopullisesti ja siirtyi opettajaksi Vehkajärven koululle Kuhmalahdelle.

Virka pantiin jälleen hakuun. Lehti-ilmoituksessa mainittiin, että *”paikka on miesopettajan, mutta naisopettajienkin hakemukset otetaan huomioon”*. Ainoa hakija oli Kaarlo Aleksander Halonen, jolla opinnot olivat vielä kesken. Muodollisen pätevyyden puuttuessa hänet voitiin valita vain kahden vuoden määräajaksi. Kun

Alakoulun opettaja Elli Sumanen oppilaittensa ympäröimänä vuonna 1936 (Kasiniemen Sanomien kokoelmasta).

virka sen jälkeen pantiin uudelleen hakuun, lehti-ilmoituksessa luki näin: *"Lain määräämän valtionpalkan lisäksi kunta maksaa pohjapalkkaa 350 mk kerrottuna elinkustannusindeksillä, johtajanpalkkiona 200 mk, lastenkasvatusapuna 100 mk lasta kohden alle 15 v, ylitunneista 100 mk viikkotunneilta, 2000 kg heiniä joko luonnossa tai rahassa, n. 25 a peltoa, puuttuvasta maasta korvaus 200 mk, vapaa asunto 3 huonetta ja keittiö, puut ja sähkövalo. Matka Oriveden asemalle 60 km, Harmois-ten laiturille 20 km"*. Halonen valittiin määräaikaiseksi vielä useaan otteeseen kunnes hän sai täydennettyä opintonsa. Vuonna 1929 hän pääsi viran vakinaiseksi haltijaksi, ja ura jatkui aina vuoteen 1954 saakka.

Kaarlo Halosen jälkeen yläkouluun ei enää kovin pysyvää opettajaa saatu. Opettajat kokivat, että syrjäisestä Kasiniemestä käsin ei ollut helppoa edetä uralla. Opettajien asunnotkaan eivät vastanneet ajan vaatimuksia. Erityisesti koulurakennuksen kylmyys turhaannutti. Väestön vähetessä kävi ennen pitkää myös ilmeiseksi, että Kasiniemen kansakoulun lähtölaskenta oli alkanut. Seuraajat olivat kyllä pätevää väkeä, mutta pitkään he eivät Kasiniemessä viipyneet. Joukkoon kuuluivat Urpo Niemistö, Into Kolari, Ella Ketola, Antti Mattila, Eero Valio, Touko Kaunisto, Risto Lindqvist, Kauko Aalto, Jouni Järvinen sekä useita lyhytaikaisia sijaisia.

Kasiniemen kansakoulussa oli pitkään vain yksi opettaja. Poikkeuksen muodostivat tyttöjen käsityöt ja poikien veisto. Edellistä opettivat Kaarlo Halosen puoliso

Annikki Halonen kuolemaansa saakka ja hänen jälkeensä vuodesta 1951 lähtien Eila Järvinen, Kaija Schildt ja Edit Silvonen. Poikien veistoa opetti Kaarlo Halonen itse ja hänen virkavapausaikanaan Alfred Majamäki.

Vuonna 1928 koulu muuttui kuusiluokkaiseksi. Silloin perustettiin erillinen alakoulun opettajan virka. Viereinen asuintalo remontoitiin luokkien I ja II käyttöön, ja siihen sovitettiin myös alakoulun opettajan asunto. Virkaan valittiin Elli Simola, joka myöhemmin avioitui kauppias Heikki Sumasen kanssa. Kun aviopuoliso oli vuosina 1941 ja 1942 rintamalla ja vielä vuonna 1945 uudelleen maanpuolustustehtävissä, Elli Sumanen sai vapauden alakoulunopettajan virasta ja hoiti vaikeana aikana kylän kauppaa. Sijaisina toimivat Sylvi Kunnas, Helliikki Halonen ja Iida Suokas. Elli Sumanen jatkoi opettajana vuonna 1962 tapahtuneeseen kuolemaansa saakka. Häntä seurasivat alakoulun opettajina Tuulikki Häkkä, Sisko Lappalainen, Tuula Hulkkonen, Anna-Kaisa Hiekkarinne, Leena Mikkola, Marjatta Leivo ja Tuulikki Järvinen.

Halosen Kalle – legenda jo eläessään

Kaarlo Aleksander Halonen, kyläläisten keskuudessa Halosen Kalle, oli synnynäinen opettaja. Hän tiesi, millaista ohjausta kukin oppilas tarvitsi, eikä kurinpidollisia vaikeuksia ollut. Oppilaat ja oppilaitten vanhemmat pitivät opettajasta, ja hän nautti Kasiniemessä suurta arvontoa. Opettaessaan Kasiniemen lapsia 34 vuoden ajan, monen perheen jäseniä kahdessa polvessa, Halosen Kalle kotiutui ja kiintyi Kasiniemeen, ja kylän koulusta tuli hänelle pitkän elämänuran ainoa työpaikka. Kalle tunsikin kyläläiset, ja kyläläiset tunsivat Kallen. Jokainen heistä osasi kertoa Kallesta oman kaskunsa.

Mirja Soukkio kertoi tällaisen: Opettaja oli saanut nuhteita siitä, että lapset laskettelivat koulun vieressä kulkevalla maantiellä Hietasmäessä. Tien pinta muuttui niin liukkaaksi, etteivät raskaita jääkuormia Ylävirralta kuljettavat Ansion hevoset päässeet mäkeä ylös. Oppilaita kiellettiin nyt ankarasti menemästä välitunnilla tielle laskettelemaan. Jotta he varmasti muistaisivat kiellon, Kalle määräsi heidät kirjoittamaan katkismuksensa takakanteen kysymyksen ja vastauksen muotoon 11. käskyn, joka kuului näin:

”Katkismuksen 11. käsky: Älä laske Hietasmäestä.

Mitä se on? Meidän tulee peljätä ja rakastaa johtokuntaa ja opettajaa niin, ettemme laskettele Hietasmäestä, vaan levitämme siihen hiekkaa ja hirnakan muniä.”

Sinikka Ahola, joka oli ollut ensin Halosen Kallen oppilaana Kasiniemen kansakoulussa ja päässyt sitten hänen valmentamanaan Tampereelle oppikouluun, osallistui 17 vuoden ikäisenä entisen opettajansa läksiäisiin. Niistä palattuaan hän kirjoitti päiväkirjaansa haikeana näin: ”18.12. 1954. Kello on yli puoliyön. Tulin juuri opettaja Halosen läksiäisjuhlasta. Siitä on jo 6 vuotta, kun olin tekemisissä hänen kanssaan, ensin 3½ vuotta kansakoulussa ja sitten se puoli vuotta, jolloin yksissä luimme oppikoulun I luokkaa. Se on paremmin muistissa. Hän opasti minut ensin tiedon polulle, josta muut ovat sitten jatkaneet. Hänellä oli suuri taito herättää senaikaisessa 11-vuotiaassa työssä tiedonhalu, jota on riittänyt melkein tähän päivään asti. Hän kertoi meille surunsa, joita me emme silloin ymmärtäneet, mutta sai siitä kuitenkin lohtua. Me olimme lapsia silloin ja varmaan hän ymmärsi sen, mutta usein hän kuitenkin sovelsi mei-

hin varttuneemmille tarkoitettuja menetelmiä. Kun sitten vaihdoin koulua, tuntui siltä kuin olisin joutunut paljon pienempien joukkoon, sillä hän oli valmentanut meidät jo elämää varten. Uudessa koulussa meitä pidettiin kaikkein pienimpinä. Sain aloittaa kehityksen uudelleen alusta, ehkä hiukan perusteellisemmin, mutta ei ehkä persoonallisemmin. Hän oli saanut aikaan kaiken perustan ja tehnyt sen hyvin.

Tänään muistin erikoisesti sellaiset hetket, jolloin hän kertoi lapsuudestaan ja katseli yläkerran ikkunasta etäisyyteen, ja minä mietin tulevaisuutta yhtä vakavana. Tänään en yhtään ujostellut, kun minun piti kiinnittää hänen ranteeseensa kultakello muistoksi entisiltä oppilailta. Lopuksi miehet kantoivat hänet tuolilla Kokkopirtiltä koululle”. Tämän jälkeen Halosen Kalle matkusti Amerikkaan ja palasi sitten takaisin Suomeen. Hän kuoli vuonna 1976.

Koulukiusaamista

Koulukiusaamista ei ennen vanhaan nostettu tikun nokkaan. Siitä ei paljon puhuttu, eikä sen uhreja puolustettu nykyiseen tapaan, mutta ei se tuntematonta ollut Kasiniemessäkään. Terho Rokka on muistellut Kasiniemen Sanomissa, miten Halosen Kalle toimi hänen tapauksessaan:

Yläkoulun oppilaita 1950. Oikealla opettaja Kaarlo Halonen. Ylhäältä vas. Kalle Salonen, Hilikka Koivunen, Anja Sumanen, Pirkko Ylinen ja Marjatta Peltonen. Seur. rivi Reijo Prinkkilä, Taisto Alenius, Paavo Vuorinen, Matti Salonen, Pertti Urataipale, Orvo Urataipale. 3. rivi Erkki Ahola, Juhani Rantanen, Martti Lauhalahti, Onni Urataipale, Kimmo Id, Pekka Id, Mirja Pehrman, Maiju Selonen. Edessä Anja Salo, Kirsti Peltonen, Aira Ylinen, Sirkka Ylinen, Anneli Pehrman, Sirkka Lylyvaara ja Terttu Peltonen. (Kasiniemen Sanomien kokoelmasta).

"Olen sota-ajan myllerryksessä Ruotsin ja tammisaarelaisen lastenkodin kautta onnekkaisesti Kasiniemeen kupsahtanut karjalaispoika. Äiti kuoli sota-aikana, ja isälle jäi viisi pientä lasta, jotka lähetettiin eri perheisiin Ruotsiin. Sieltä palasin 9-vuotiaana ummikkoruotsalaisena vuonna 1947. Ansiosta tuli kotini, ja pääsin opettaja Halosen oppiin kansakoulun kolmannelle luokalle.

Koulusta onkin hauskoja muistoja. Opettelin suomenkieltä ja tietenkin kirjoitettiin myös aineita. Arvaahan sen, millaisia kielikommelluksia aineissa tuli: niitähän sitten kotiväki luki vedet silmissä, ja oli hauskaa. Opettaja Halonen oivalsi, että tällainen kummajainen saattaisi joutua koulukiusatuksi. Hän järjesti niin, että luokkaa ylempänä ollut Aulis Ahola, varmaankin koulun vahvin oppilas, toimi salaisella sopimuksella "henkivartijana" ja puolusti uutta tulokasta tarvittaessa. Koulukiusaaminen oli varmaan nykyiseen verrattuna mietoa, mutta oli kuitenkin yksi isompi korsto, joka yritti vähän härnäillä. Ehkä sopimus esti pahimmat yhteenotot".

Sinikka Ahola puolestaan kertoi kiusaamistapauksesta, jonka hän joutui kokemaan 6-vuotiaana alakoululaisena: "Koulun vessat, pikkulat niin kuin silloin sanottiin, olivat alakoulun pihasta rantaan päin olevassa punaisessa rakennuksessa. En uskaltanut käydä välitunnilla pikkulassa, kun pojat uhkasivat laittaa oven hakaan ja teljetä minut sinne. Niin siinä sitten kävi kerran, että housuun oli pakko laskea. Muistan, että minulla oli tummanpunaiset villahousut, jotka kastuessaan värjäisivät alushousutkin punaisiksi.

Samana päivänä tapahtui toinenkin ikävä asia. Olin tulossa Niemisen kaupan kohdalla kotiin päin, kun samat ilkeät pojat syöksyivät jostakin tielle ja alkoivat heitellä palavia tulitikkuja päälleni. Pelästyin ja käännyn takaisin. Muistin, että Ansion kautta tulee meille Multatöyryyn toinen tie, tosin paljon pitempi. Kiersin sen kautta kotiin. Äiti vähän ihmetteli, kun olin tunnin myöhässä ja housut märkänä."

Käytännönläheistä opetusta

Opettajan päiväkirja syyslukukaudelta 1932 kertoo alakoulun opetuksen sisällöstä. Kahdella luokalla oli silloin yhteensä 19 oppilasta, jotka kaikki istuivat samassa luokahuoneessa ja noudattivat yhteistä lukujärjestystä. Oppiaineita olivat lukeminen ja kirjoittaminen, laskento, uskonto, käsityö ja askartelu, laulu ja leikki, voimistelu sekä ympäristöoppi. Luku- ja kirjoitustaidon oppiminen oli tietenkin avainasemassa, mutta kun elettiin paljolta omavaraistaloudessa, myös esimerkiksi käsityölle annettiin suuri painoarvo. Suurimman tuntimäärän sai kuitenkin ympäristöoppi. Pikkulapset kokivat sen opetusaiheet varmaankin läheisiksi: kohteliaisuus, pääilmansuunnat, ikkuna ja tuuletus, koulun kello, sorsaemo poikueineen, muurahainen, muuttolinnut, viljat viedään riiheen, pellava, villa, langan kehrääminen, kankaan kutominen, leivän leipominen, suutari ja räätäli sekä vaatteiden pesu, silitys, mankelointi ja kaappiin pano. Ympäristöoppi muuttui myöhemmin nimeltään kotiseutuopiksi. Laulutunneilla veisattiin paljon virsiä, ja joskus pidettiin marssiharjoituksiakin. Kantava aate oli koti, uskonto ja isänmaa. Ei ainoastaan jaettu uutta tietoa, vaan ennen kaikkea kasvatettiin.

Välttämättömät tarvikkeet jaettiin ilmaiseksi, mutta rahaa ei ollut tuhlattavaksi. Eräänä lukuvuonna kukin alakoulun oppilas sai seuraavat ilmaistuotteet: ”*mustekynän teriä 8 kpl, mustekynän varsia 1 kpl, imupaperia 8 kpl, lyijykyniä 4 kpl, kumia 3 kpl, isoja vihkoja 4 kpl, pieniä vihkoja 4 kpl, leikkelypaperia 1 kpl, piirustuslehtiöitä 1 kpl, siveltimiä 1 kpl ja värikansia 1 kpl.*” Yläkoulun oppilaille jaettiin lähes samat tarvikkeet, mutta sinä vuonna he saivat lisäksi harpin.

Yläkoulun opettajan päiväkirja kattoi aluksi luokat I-IV, mutta alakoulun opettajan viran perustamisen jälkeen luokat III-VI. Yläkoulun kaikki luokat opiskelivat yhtäaikaan samaa ainetta mutta kukin omalla tasollaan. Esimerkkinä opetuksen sisällöstä olkoon tässä sotasyksy 1942, jolloin oppilaita oli 33. Oppiaineina olivat kirjoitus, kielioppi, kirjallisuus, laskento, terveysoppi, kodinhoito-oppi, asioimisharjoitukset sekä tuntimäärältään ylivoimaisesti tärkeimpänä maatalous. Kirjallisuudessa luettiin lähinnä Seitsemää veljestä. Yli kolmannes ajasta käytettiin maatalousoppiin, jonka kokopäiväisiä teemoja olivat muun muassa maaperäoppi, maanmuokkaus, salaajitus, lannoitus, lannanhoito, kylvösiemen, vehnä ja ruis, herne, peruna, juurikasvit, tuholaiset, suomenkarja, navetta, lehmän ruokinta sekä metsänhoito. Melkein kuin olisi käyty maatalouskoulua. Opetus oli käytännönläheistä, mikä maataloudesta toimeentulonsa ammentavassa yhteisössä oli enemmän kuin paikallaan. Jokapäiväistä elämää palveli myös kodinhoito-oppi, jonka kokopäiväisiin teemoihin kuuluivat kodin lämmitys ja puiden säästö, pikkulasten hoito, perunoiden ja juurikasvien talvi-varastointi, jalkineet ja niiden hoito sekä tallukkaitten teko. Puutarhataidot kehittyivät oppilaskasvitarhalla työskenneltäessä.

Kun opettajalla oli myös karismaa, ei oppilailla liene ollut motivaatio-ongelmia. Teoreettisen puolen opetus jäi ehkä vähemmälle, mutta uusavuttomia Kasiniemen

Feliks Ahola kyntää perunavakoja kansakoulun oppilaskasvitarhalla.
(Kasiniemen Sanomien kokoelmasta).

kansakoulun oppilaista ei tullut. Vuonna 1967 koulu alkoi antaa myös englanninkielen opetusta.

Terveellistä kouluruokaa

Alkuvaiheessa koululaitos ei pystynyt oppilaitten ruokahuollosta huolehtimaan. Omien eväitten varassa lapset olivat keskenään eriarvoisessa asemassa. Sen sijaan Vesijaolla kansakoulu oli saanut keittolan jo vuonna 1910. Niinpä Kasiniemessäkin ryhdyttiin syksyllä 1917 suunnittelemaan koulukeittolaa. Rahoitus aiottiin hankkia osin listakeräyksellä ja osin kunnan avustuksena. Hanke kuitenkin hautautui sodan jalkoihin.

Kului toistakymmentä vuotta, ennen kuin koulukeittolaa alettiin jälleen puuhata. Vuonna 1930 kansakoulujen tarkastaja kehotti johtokuntaa kiirehtimään asiaa. Jo seitsemässä kyläkoulussa oli keittola. Kasiniemi ei ollut vielä joukossa mukana, mutta tammikuussa 1934 johtokunta anoi kunnalta määrärahaa yläkoulun veistohuoneen muuttamiseksi keittolaksi, välineitten hankintaan, ravintoon sekä keittäjän palkkaan. Avustus myönnettiin, ja hankittiin heti ”4 tusinaa syviä emaljilautasia, 2 pesupaljua, 1 ämpäri, 1 maitokannu, 2 kymmenen litran hinkkiä, 2 isoa keittoastiaa ja 2 emaljikauhaa”. Keittolan hoitajaksi valittiin Rauha Sievänen.

Kansakoulun johtokunnan pöytäkirja kertoo, että ”koululaiset ruokailivat koulukeittolassa ensimmäisen kerran 5 päivänä maaliskuuta vuonna 1934”. Keittola sijaitsi ensin yläkoulun veistohuoneessa ja sitten alakoulurakennuksessa. Myös keittäjät, sittemmin keittäjä-vahtimestarit, vaihtuivat useaan otteeseen. Tehtävää hoitivat vuorollaan Edit Suontaus, Hilda Sederholm, Helena Uosukainen, Alma Räikkönen, Edit Rantanen, Helmi Soukkio, Maikki Id, Anja Sumanen, Mirja Pehrman ja viimeisenä Kerttu Leppälahti.

Suosittiin yksinkertaisia mutta terveellisiä liemiruokia, mistä nimi keittolakin kertoo. Johtokunta piti huolen siitä, että tarveaineet ostettiin tasapuolisesti lähikaupoista. Ruokalista oli viikosta toiseen sama, eikä se juurikaan muuttunut edes ajan saatossa:

	1934	1954	1964
Maanantai	Velli	Velli	Makkarakeitto
Tiistai	Puuro	Hernekeitto	Hernekeitto
Keskiviikko	Peruna ja kastike	Puuro	Puuro tai velli
Torstai	Hernekeitto	Keitto	Puuro tai velli
Perjantai	Keitto	Velli	Perunakeitto
Lauantai	-	-	Marjapuuro

Velli oli joko kaura- tai perunavelliä, keitto useimmiten peruna- tai hernekeittoa sekä puuro kaura- tai marjapuuroa. Vaihtelua toi syksyn viimeinen koulupäivä ennen joululomaa, jolloin kuusijuhlassa tarjottiin riisipuuroa tai rusinakeittoa. Lauantai pääsi ruokailun piiriin vasta 1960-luvulla.

Kouluruokailu oli alusta lähtien ilmaista, vaikka jotkut perheet olisivat siitä kyenneet maksamaankin. Siksi kunnan taholta tiedusteltiin lähes vuosittain, miten

varakkaat perheet olivat hyvittäneet lastensa ateriat. Vastaus oli aina, että he olivat lahjoittaneet koululle ruokatarpeita.

Oppilaatkin osallistuivat ruokatarvikkeitten hankintaan. Syksyllä jokainen toi koululle kotoa puolukoita, ja sota-aikana käytiin poimimassa elopelloilta sadonkorjuussa maahan pudonneita viljantähkiä. Länsisuunnasta tulevien oppilaitten oli määrä kantaa maitohinkit Ansiosta koululle. Saatiin pientä helpotusta koulun talouteen, mutta kysymyksessä oli myös lasten kasvatusta.

Kirjastoauto korvaa kyläkirjaston

Niin pian kuin vastaperustetun kansakoulun opetustoimi oli saatu alkuun, perustettiin oppilaskirjasto. Se ei kasvanut kovin mittavaksi, eikä kirjojen määrä milloinkaan noussut yli 200 kappaleen. Sellaisenakin sillä oli kuitenkin suuri ansio lasten lukutaidon kehittämisessä.

Mutta koulukirjasto ei ollut suunniteltu aikuisväestölle, eikä se ollut edes sen ulottuvilla. Siksi Padasjoen pääkirjasto sijoitti vuonna 1951 Kokkopirtille kaikille avoimen sivukirjaston. Sen ensimmäisen johtokunnan muodostivat Helmi Schildt puheenjohtajana, Sylvi Kunnas kirjastonhoitajana sekä Kalle Annaniemi ja Otto Lauhalahti muina jäseninä.

Aluksi sivukirjastonkin kokoelmissa oli vain vaatimattomat 200 kirjaa, mutta valikoima kasvoi lahjoitusten turvin. Vuonna 1972 kirjoja oli jo 1400 kappaletta. Alkuaikoina palvelua käytti vuosittain noin 40 mutta 1960-luvun jälkipuoliskolla jo noin 80 kasiniemäläistä, ja lopulta sille remontoitiin uudet tilat yläkoulurakennukseen.

Omasta kirjastosta saatiin nauttia kaksi vuosikymmentä, kunnes vuonna 1973 kaikki Padasjoen sivukirjastot lakkautettiin. Kokoelmat siirrettiin pääkirjastolle. Menetys tuntui aluksi pahalta. Tilalle saatiin kuitenkin kiertävä kirjastoauto, joka on jo kahdesti uusittukin. Se toi palvelut entistä lähemmäksi käyttäjää, ja kokoelman vaihtuvuuskin parantui kyläkirjastoon verrattuna.

Taistelu Kasiniemen koulusta

Keisarillisen Suomen senaatti oli laatinut lakiesityksen oppivelvollisuudesta jo vuonna 1910, mutta tsaari Nikolai II ei halunnut kansan liiaksi sivistyvän ja hylkäsi ehdotuksen. Maahan oli kuitenkin jo alettu perustaa vapaaehtoisia kansakouluja, ja sellainen nousi Kasiniemeenkin vuonna 1914. Luokkia oli aluksi neljä ja niillä yksi yhteinen opettaja.

Yleinen oppivelvollisuuslaki astui voimaan vuonna 1921. Silloin kaikki 7-13 vuoden ikäiset lapset veloitettiin suorittamaan vähintään kuusivuotisen kansakoulun oppimäärä. Kansakoulu jakaantui lain mukaan kaksivuotiseen alakouluun ja nelivuotiseen yläkouluun. Koska muutos oli todella raju, maaseutukunnille annettiin 16 vuotta aikaa uuden lain toimeenpanoa varten. Padasjoen kunta asetti asiaa valmistelemaan kouluvaliokunnan, joka esitti helmikuussa 1923 seuraavan pahaenteisen kannanoton: ”*Kasiniemen koulupiirissä on oppivelvollisia lapsia yläkouluikäisiä 20 ja alakouluikäisiä 12. Piirissä toimii 1 opettajainen yläkansakoulu omassa kouluta-*

lossa, mutta muutetaan se supistetuksi kansakouluksi lukuvuoden 1927-1928 alussa. Oppivelvollisuus astuu täyteen voimaan syyslukukauden alussa 1930.”

Koulupiirien rajat oli vedetty siten, ettei matkaa kertyisi suuntaansa viittä kilometriä enempää. Erityisesti talvella matka kävi alakoululaisten voimille. Sinikka Ahola muisteli, miten raskaalta koulureppu tuntui seitsenvuotiaan lapsen selässä, kun sinne koulutarpeitten ja eväsmaitopullon lisäksi piti säilyttää myös alakoulun opettajan Multatöyrystä tilaama päivittäinen maitopullo. Jos matka oli kovin vaivalloinen ja vaarallinen, alakoulua aloittavalle lapselle voitiin myöntää lykkäystä vuosi tai enemmänkin. Tällaisia asuinpaikkoja olivat esimerkiksi Piilola, Partinkivi ja Uukki. Jalmari Lehtinen kertoi lähteneensä Uukista koulutielle vasta kymmenvuotiaana, eikä hän silloinkaan taivaltanut asumattoman korven läpi Kasiniemeen vaan yli Kurkisuon edes vähän lyhyemmän matkan päässä sijainneeseen Porasan kouluun. Murheellisesti päättyi kahden Romon kulmalla asuneen koulupojan elämä, kun he vajosivat Karhunsalmen yläpuolella heikkoihin jäihin.

Puutteistaan huolimatta kyläkoulujärjestelmä oli silloisiin oloihin lähes ihanteellinen. Oppilaat ja heidän vanhempansa tunsivat toisensa, ja olo pienessä koulussa oli kotoista. Koululaitos tuli yhteiskunnalle kuitenkin kalliiksi, minkä vuoksi valtion

Kansakoulun oppilaat lukuvuonna 1968-1969. Ylhäältä vas. opettaja Anna-Kaisa Hiekkarinne, Marja Soukkio, Päivi Piira, Armi Alenius, Liisa Valkama. Toinen rivi Jarmo Niemi, Kari Mertsalmi, Martti Korpela ja Reijo Silvonen. Edessä Terho Tevalin, Jukka Laaksonen, Kari Selonen, Ossi Soukkio ja Jukka Schildt. (Päivi Kötön kokoelmasta)

tuen ehtona oli riittävä oppilasmäärä. Padasjoen kunta hyväksyi vuonna 1923 ohjesäännön, jonka mukaan koulu tuli toteuttaa täydellisenä vain, mikäli oppilaita oli vähintään 30. Jos oppilaita oli alle 30 mutta kuitenkin yli 20, oli perustettava supistettu kansakoulu. Siinä tapauksessa opetusajasta oli käytettävä syyslukukauden alussa ja kevätlukukauden lopussa yhteensä 12 viikkoa I ja II luokkien opettamiseen ja loput 28 viikkoa III-VI luokkien opettamiseen.

Vuonna 1926 kunnanvaltuusto katsoi, ettei Kasiniemessä ole täydellisen kansakoulun edellyttämää lapsimäärää. Sen mielestä koulu tuli kutistaa supistetuksi, kuten kouluvaliokunta oli jo muutamaa vuotta aikaisemmin uhkaillut. Kasiniemen kansakoulun johtokunta ei tätä hyväksynyt vaan kääntyi suoraan kouluhallituksen puoleen seuraavalla kirjelmällä: *”Koska Padasjoen kunnanvaltuusto on viime syksynä päättänyt ehdottaa Kasiniemen kansakoulun muodostettavaksi supistetuksi kansakouluksi sillä perusteella, että piirissä ei (muka) ole säädettyä määrää yläkansakouluun pantavia lapsia, päätti johtokunta, koska Kasiniemen kansakoulu jo 10 vuotta on ollut täydellinen ja kiinteä ja tarkastetun laskelman mukaan piirissä on 37 yläkansakoulun oppivelvollista, joista kyllä 6 ei ole Padasjoella kirjoissa, vaikka vakituisesti ovat täällä asuvia, kääntyä, viitaten oppivelvollisuuslakiin, kouluhallituksen puoleen pyynnöllä, että Kasiniemen kansakoulu pidettäisiin täydellisenä, eikä muodostettaisi supistetuksi, kuten kunnanvaltuusto on ehdottanut”.*

Kouluhallitus suhtautui johtokunnan kirjelmään myönteisesti ja lähetti paikalle kansakoulujen tarkastajan. Hän asettui puoltamaan johtokuntaa, joka sitten kääntyi kunnanvaltuuston puoleen uudella ehdotuksella: *”Koska kansakoulujen tarkastaja katsoi mahdolliseksi alakansakoulun perustamisen Kasiniemen yläkansakoulun yhteyteen, on johtokunta asiaa harkinnut ja yhtynyt tarkastajan ehdotukseen ja päätti johtokunta ehdottaa valtuustolle, että alakansakoulu voitaisiin jo ensi syksynä täällä aloittaa.”* Kunnanvaltuusto taipui, ja syksyllä 1928 päästiinkin aloittamaan opetus erillisessä alakansakoulussa Elli Simolan johdolla.

Tappion kärsinyt kunnanvaltuusto ryhtyi etsimään säästöä naapurikylästä. Vuonna 1934 se esitti kouluhallitukselle seitsemän vuotta aikaisemmin perustetun Romon koulupiirin lakkauttamista ja jakamista Kasiniemen, Toritun ja Vesijaon kesken. Koska oppilasmäärä oli alle 20, lakkautuslupa myönnettiin, mutta sota viivästytti päätöksen täytäntöönpanoa. Vasta vuonna 1947, kun jäljellä oli enää 10 oppilasta, Romon koulu lopetettiin.

Vaara ei ollut Kasiniemessäkään ohi. Kunnanvaltuusto oli jo aikaisemmin todennut, että Vesijaon kansakoulun oppilaspohja oli riittämätön valtionavun saamiseksi kahdelle opettajalle. Se esitti, että Kasiniemen ja Vesijaon alakansakoulut yhdistettäisiin. Niille asetettaisiin yhteinen opettaja, joka vuorottelisi Kasiniemen ja Vesijaon välillä. Tätä ei Kasiniemessä hyväksytty, ja koulun johtokunta lähetti vastineen: *”Kun Kasiniemen koulun johtokunnalta on pyydetty lausuntoa alakoulun yhdistämisestä Vesijaon koulun kanssa, on seurakunnan rovastilta saapuneen luettelon mukaan alakouluiijässä olevia oppilaita siksi paljon, että alakoulussa tulisi olemaan 8 oppilasta lukuvuonna 1936-1937 ja sen jälkeen vuosittain 9, 13, 14, 13 sekä lukuvuonna 1941-1942 jo 15 oppilasta. Siten oppilasmäärä ainoastaan alkavana luku-*

vuonna on tavallista pienempi. Johtokunta katsoo, että alakoulu tulisi Kasiniemen piirissä toimimaan kuten ennenkin”.

Johtokunnan esitys kuitenkin kaatui. Kansakoulujen tarkastaja määräsi, että ”Kasiniemen ja Vesijaon koulupiirien alakansakoulut toimivat syyslukukauden 1937 alusta lähtien vuorotellen 18-viikkoisina, alkaen Vesijaon alakansakoulu syyslukukauden alusta vuonna 1937 ja Kasiniemen alakansakoulu kevätlukukauden alusta vuonna 1938. Yhteiseksi opettajakseen ne saivat Elli Sumasen. Kasiniemen alakan-sakoulun I ja II luokkien oppilaat jäivät siis koko syyslukukauden ajaksi ilman ope-tusta. Kasiniemi oli hävinnyt tämän taistelun.

Mutta kamppailu ei ollut vielä ohi. Elokuussa 1940 pitämässään kokouksessa johtokunta merkitsi pöytäkirjaan, että ”kun Kasiniemen alakouluun tänä vuonna oli-si tulijoita 14 oppilasta, yläkoulussa on 36, ja kun Vesijaolla, jonka kanssa Kasinie-mellä on ollut yhteinen alakansakoulun opettaja, on 19 oppilasta, päätti johtokunta valtuustolle ehdottaa, että Kasiniemeen jälleen perustettaisiin kokovuotinen alakoulu, vallankin kun oppilasluku näyttää edelleen kohoavan”. Nyt kumpikin kylä sai tahtonsa läpi. Kunnanvaltuusto päätti palauttaa sekä Kasiniemen että Vesijaon alakansakoulut kiinteiksi ja perustaa sitä varten Vesijaon alakansakoululle opettajan viran. Kummassakin kylässä toimi taas täydellinen kansakoulu.

Seurasi sodan ja sen jälkeisen pula-ajan raskas vuosikymmen. Oppilasluku nou-si pian 50 tuntumaan, ja kun Kasiniemeen saapui suuri määrä kotikonnuiltaan kar-kotettuja Karjalan evakkoja, varsinaista kansakoulua kävi vuonna 1945 peräti 81 oppilasta, ja jatkoluokat vielä päälle. Pääosa evakoista hajaantui pian muille maille,

Kasiniemen ala- ja yläkoulun oppilasmäärä vuosina 1926-1971. Jatkoluokat puuttuvat (kuva Markku Hakkila).

mutta vielä 1950-luvun lopullakin koulussa oli sodanjälkeen syntyneitten suurten ikäluokkien ansiosta turvallisesti nelisenkymmentä oppilasta.

Vuonna 1958 säädettiin uusi koululaki, jolla oppivelvollisuus pidennettiin 8 vuoteen. Varsinainen kansakoulu säilyi edelleen 6-vuotisena, mutta sen jatkoksi tulivat luokat VII ja VIII, joita kutsuttiin kansalaiskouluksi. Luokka VII sai aluksi pysyä Kasiniemessä, mutta viimeinen luokka VIII suoritettiin alusta alkaen Nyystölän keskuskansakoulussa.

Uskoa Kasiniemen koulun tulevaisuuteen vielä riitti, kun kylän elämänlanka Koivu Oy tarjosi edelleen runsaasti työtilaisuuksia. Vuonna 1961 johtokunta jätti kunnalle anomuksen lisärakennuksesta. Tarvetta perusteltiin paitsi tilanpuutteella ja vanhojen koulurakennusten huonolla kunnolla myös näin: *”Täällä ei tule tulevaisuudessakaan esiintymään oppilaista puutetta, vaan kylässämme toimiva teollisuuslaitos aiheuttaa sen, että maaltapakoa ei ainakaan Kasiniemen kohdalla esiinny samalla tavoin kuin muualla, vaan pikemminkin päinvastoin on odotettavissa kylämme jatkuva kasvu”*. Kuntakin uskoi vielä kylän elinvoimaan, ja vuonna 1965 Kasiniemen koulu sai lisärakennuksen, jonne sijoitettiin alakoulun opettajan asunto.

Oppilaspuhjan turvaamiseksi kylään yritettiin houkutellessa lapsiperheitä. Kun se ei tuottanut tulosta, johtokunta esitti, että *”kansakoululautakunta ja kunnanhallitus ryhtyisivät kiireellisesti toimenpiteisiin Kuhmalahden kunnan Vehkajärven koulupiiriin kuuluvan Vehkajärven eteläpuolella olevan osan sekä Kuhmoisten kunnan Korkean koulupiirin yhdistämiseksi Kasiniemen koulupiiriin. Esitys pohjautuu myös lasten vanhempien yhteiseen mielipiteeseen”*.

Kasiniemen kansakoulu oli ensimmäisten vuosikymmentensä aikana saanut useitakin oppilaita rajan takaa Luopioisista, Kuhmalahdelta ja Kuhmoisista, joinakin vuosina jopa kymmenen ulkokuntalaista. Sodan jälkeen Kuhmoisten kunta oli ostanut vararikoon ajautuneen Korkeilan tilan ja kunnostanut vuonna 1947 sen päärakennuksen Korkean eli Lummenen kansakouluksi. Oppilaita oli ollut 1950-luvun alussa jopa 44. Mutta sitten alkoi jyrkkä lasku niin, että vuonna 1967 koulussa oli enää 15 oppilasta. Silloin Korkean koulu lopetettiin, ja Kuhmoisten kunta myi koulukiinteistön yksityiskäyttöön. Kasiniemi yritti saada koulutta jääneistä oppilaista osansa.

Kylä menettää koulunsa

Aika oli kuitenkin ajanut Kasiniemen kansakoulun ohi. Oppilaskato jatkui, eikä ulkopuolelta saatu apua. Väestö väheni ja ikääntyi, eikä tilannetta parantanut myöskään se, että kansalaiskoulun luokka VII siirrettiin koko pitäjässä kyläkouluista keskuskansalaiskouluun. Syksyllä 1970 Kasiniemen kansakoulua kävi enää 24 oppilasta. Kuristussilmukka koulun ympärillä kiristyi.

Vuonna 1970 astui voimaan peruskouluasetus, joka pidensi oppivelvollisuuden 9-vuotiseksi. Kansakoulujen luokat I-VI muuttuivat peruskoulun ala-asteeksi, ja jatkoluokat VII ja VIII sulautettiin yhdessä keskikoulujen kanssa peruskoulun yläasteeksi. Samalla siirryttiin 5-päiväiseen kouluviikkoon.

Vaikka peruskoululakia ei ollut pakko panna täytäntöön välittömästi, Padasjoen kunta päätti kuitenkin lopettaa kolme kyläkoulua. Yksi niistä oli Kasiniemi. Oma

koulu olisi ollut kylän tulevaisuudelle elintärkeä, mutta yhteiskuntarakenteen murros ja maaltapako olivat murtaneet syrjäkylän oppilaspohjan. Koulun menetys vain kiihdytti väestökatoa, ja uuden vuosituhannen toisella vuosikymmenellä Kasiniemessä on enää kaksi oppivelvollisuuden alaista lasta.

Syksystä 1971 lähtien Kasiniemen lasten koulupaikaksi osoitettiin Vesijaon ja Arrakosken kyläkoulut. Kukin oppilas sai valita niitten väliltä kulkuyhteyksiensä mukaan. Tultiin riippuvaisiksi koulukuljetuksista, mutta onneksi Kasiniemen Linja Oy:n asemapaikka ja tallit olivat lähellä.

Koulun johtokunta kokoontui viimeisen kerran 31.7.1971. Tehtäväksi jäi antaa työtodistus irtisanotuille. Opettajat saivat johtokunnalta kiitettävät todistukset, mutta parhaan kaikista sai keittäjä-vahtimestari Kerttu Leppälähti. Todistus pyyteettömästä palvelusta vuosilta 1959-1971 kertoo, että *”hän on ollut aina valmis auttamaan kaikkia kyläläisiä, ja hänen valmistamansa kouluruoka on ollut suorastaan kiitettävää koko ajan”*.

Alakoulurakennus tontteineen oli siirtynyt jo aikaisemmin vaihtokaupassa Ansiolle, ja kunta oli saanut vastineeksi rantatontin urheilukenttää varten. Yläkoulurakennus ja uudisrakennus tontteineen jäivät vielä kunnan omistukseen, ja niihin alettiin etsiä vuokralaista. Ensimmäinen vuokralainen oli YIT, joka käytti koulua nuorten kesäleiripaikkana. Sitten vuokralaisiksi tulivat Seppo ja Aulikki Plaami, joista jälkimmäinen toimi hierojana ja selvänäkijänä. Heidän jälkeensä tulivat Lasse ja Eeva Johansson, jotka kehittivät ja valmistivat koululla kompostoivia kuivakäymälöitä.

Vuokratulot eivät kuitenkaan riittäneet kattamaan hoitokustannuksia. Vuonna 2001 kunta irtisanoi vuokrasopimuksen ja myi rakennukset tontteineen yksityishenkilölle. Vuonna 2014 koulu vaihtoi jälleen omistajaa. Nykyiset asukkaat, Meri ja Jyrki Nummela, ovat ryhtyneet kunnostamaan koulurakennuksia ja osallistuvat aktiivisesti kyläyhdistyksen toimintaan.

SUOJELUSKUNTA JA LOTTA SVÄRD

Padasjoen Suojeluskunnan syntyhistoria

Venäjänvallan alkuvaihe 1800-luvulla oli Suomelle suotuisaa aikaa, mutta vuosisadan loppupuolta synkensivät laittomuudet ja venäläistämistoimet. Suomen kansa asettui vastarintaan, ja Itsenäisyysaate sai tuulta purjeisiinsa. Eräs sen ilmenemismuoto oli jääkäriiliike. Pari tuhatta nuorta miestä siirtyi salateitse sotilaskoulutukseen Saksaan, missä suomalaisia varten perustettiin erillinen sotilasyksikkö, Kuninkaallinen Preussin Jääkäripataljoona 27.

Uskaliasta hanketta tukivat ja edistivät paikalliset jääkärivärvärit. Padasjoella tuo vaarallinen tehtävä oli uskottu Ario W. Schildtille, jonka työn tuloksena pitäjäästä lähti neljä nuorukaista Lockstedtiin Saksaan. Padasjokelaiset saapuivat asemapaikkaansa maaliskuussa 1916. Heidän joukossaan oli kaksi kasiniemeläistä: Jalmar Bernhard Id (myöhemmin Pajakka) sekä Walter Wilhelm Olof Schildt.

Syksyllä 1917 Suomen kansan keskuudessa alkoi ilmetä levottomuuksia. Padasjoella oli vielä rauhallista, mutta naapuripitäjissä Lammilla ja Luopioisis-
sa sattui jo vakavia selkkauksia. Monille paikkakunnille ilmestyi omavaltaisesti käyttäytyviä aseistautuneita joukkioita, jotka pyrkivät anastamaan vallan omiin käsiinsä. Sekasorron välttämiseksi Padasjoen kunnanvaltuusto teki marraskuussa 1917 kunnallislautakunnalle yksimielisen esityksen suojeluskunnan perustamiseksi järjestystä turvaamaan. Kunnanvaltuusto painotti, että se halusi kaikkien kansankerrosten liittyvän mukaan. Työväenjärjestöt eivät kuitenkaan olleet siihen valmiita vaan totesivat, että *”kuntamme järjestyneet työläiset olivat jo perustaneet n.k. Punakaartin suojelemaan työväenluokan etuja”*. Hanke kaikille yhteisestä järjestyselimestä kaatui.

Joulukuun 6. päivänä 1917 Suomi julistautui itsenäiseksi. Vuodenvaihteen jälkeen hallituksen alainen valkoinen armeija oli valmis karkottamaan venäläiset sotajoukot maasta, ja jääkärit olivat lähdössä Saksasta isänmaata vapauttamaan. Mutta sosialistiset ääriaineekset olivat saaneet vallan Punakaartissa, joka tähtäsi laillisen hallituksen eliminoimiseen.

Padasjoen suojeluskunta perustettiin tammikuussa 1918, ja Ario W. Schildt ja hänen läheinen ystävänsä, metsänhoitaja ja taiteilija Lennart Segerstråle kiersivät pitäjän kylissä neuvottelemassa suojeluskunnan organisoimisesta. Segerstråle muisteli matkaansa myöhemmin näin: *”Kun pitäjässä rupe si kiertämään huhuja punaisten aselähetyksistä sekä heidän asiansa yhdistämisestä venäläisiin, minussa heräsi uudestisyntynyt vastuuntunne – oliko se oikea sitä en pysty arvioimaan. Ansion kartanon Ario Schildtin kanssa matkustimme salaa kylästä kylään, ja yritimme organisoida varmistetun kuljetusketjun kylävanhimman johdolla. --- Luottomiehemme Auttoisissa oli vanha majatalonpitäjä Kotka, Maakrissä Häkkä, josta valitettavasti tuli punaisten uhri, kirkonkylässä apteekkari Solmu jne.”* He tapasivat maanviljelijä Heikki Hokan Vesijaolla, maanviljelijä Amandus Iittalan Auttoisilla sekä maanviljelijä E. J. Suntelan Nyystölässä. He kaikki olivat valmiita myötävaikuttamaan suojeluskunnan käynnistämiseksi, mutta he myöhästyivät.

Helmikuussa 1918 valkoiset ja punaiset joukot taistelivat jo verisesti keskenään. Maan eteläosa, mukaan luettuna Padasjoki, oli punaisten vallassa. Maan pohjoisosa, mukaan luettuna pääosa Kuhmoisista, oli valkoisten vallassa. Kun etelästä kulki pohjoista kohti valkoisten armeijaan pyrkiviä miesjoukkoja läpi Padasjoen, Ansion kartano oli etappiasema, missä heitä muonitettiin ja majoitettiin ja missä myös heidän hevosensa huollettiin.

Nyt taisteltiin samanaikaisesti Suomen Vapausotaa ja valkoisten ja punaisten välille syttynyttä sisällissotaa, johon liittyi myös katkera terroritekojen kierre. Vehkäjärvellä, Kuhmoisissa, Toritulla ja Padasjoen kirkonkylässä käytiin kiivaita taistelua, mutta Kasiniemi säästy. Padasjoki vapautui punaisten vallasta maaliskuun vaihteessa, ja pian sen jälkeen pitäjän valkoiset soturit antoivat uskollisuudenvalan maan lailliselle hallitukselle. Tässä joukossa oli myös monta Kasiniemen miestä: Felix Ahola, Yrjö Alenius, Malakias Laulaniemi, Tauno Leppälahti, Alfred Majamäki, Y. Ottelin, Heikki Saarinen (aikaisemmin Vuohisaari, myöhemmin Valkama), Ver-

ner Sederholm, Sulo Siltala, Edvard Soukkio, Juho Uurataipale (Urataipale) ja Urho Ylinen. Ario W. Schildt oli joukosta poissa. Syy siihen löytyy Ämmänsän kartanon emännän Hanna Raudan kirjasta: *"Ario Schildt makasi pahasti jalkaan haavoittuneena Hatanpään sairaalassa. Punaiset olivat olleet Ariolle niin armeliaita, että toivat hänet Tampereelle Länkipohjasta, missä hän oli heti sodan alussa haavoittunut."*

Rintama siirtyi kohti Asikkalaa. Siellä valkoisten joukoissa kunnostautui erityisesti torpanpoika Edvard Kasper Soukkio, joka palkittiin kunniamerkillä seuraavin mainesanoin: *"Osoitti ihailtavaa urhoollisuutta ja rohkeutta Kurhilan ja Anjanpellon taisteluissa konekivääriasemia muutettaessa."*

Kun pääkaupunki oli vapautettu toukokuussa, sota oli ohi. Kaikkiaan 37 000 suomalaista oli saanut surmansa. Vainajien joukossa oli 146 padasjokelaista, heistä 8 punaisten puolella taistellutta kasiniemeläistä. Kansa oli jakautunut kahtia, ja osapuolten välille oli auennut ammottava kuilu.

Kenraalimajuri Hannu Särkiö toteaa kirjoittamassaan Padasjoen suojeluskunnan ja Lotta Svärd –järjestön historiikissa, johon kyläkirjan tämä luku pääosaltaan perustuu, että *"tilanne ja ilmapiiri, jossa Padasjoen suojeluskunta syntyi, vaikutti olennaisesti sen kehitykseen ja sitä koskeviin mielipiteisiin aina 1920-luvun lopulle, jopa Talvisotaan saakka"*. Suojeluskunnan lähtötilanne oli hyvin vaikea, mutta ajan saatossa vastakohtaisuudet tasoittuivat niin, että *"lottien ja suojeluskuntalaisten satoihin tuhansiin nousevalla joukolla tuli olemaan keskeinen merkitys puolustuskyvyn ja -hengen luomisessa"* vihollisen ahdistassa isänmaata.

Vaikka suojeluskuntien toiminta perustui lakiin, valtio ei kuitenkaan rahoittanut sen paikallistoimintaa. Sitä ylläpidettiin pääasiassa lahjoitusvaroin. Padasjoella suojeluskunnan elinkaaren aikaisesta rahoituksesta 50 % oli peräisin manttaalikunnalta ja yksityisiltä maanomistajilta, 20 % Lotta Svärd –järjestön paikallis- ja kyläosastoilta, 20 % kunnan, seurakunnan ja liikelaitosten avustuksista sekä 10 % yksityishenkilöitten ja kannatusyhdistysten lahjoituksista.

Vesijaon suojeluskuntalaisia: Lauri Marjomäki ja Lauri Sarjala. (Pekka Salosen kokoelmasta).

Suojeluskunnan kyläosasto Kasiniemessä

Suomen Senaatti antoi elokuussa 1918 asetuksen suojeluskunnista. Niitten tehtäväksi säädettiin kansan puolustuskuntoisuuden edistäminen ja laillisen yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen. Suojeluskuntien tuli antaa jäsenilleen sotilaallista kasvatusta, toimia tarvittaessa varsinaisen armeijan tukena, avustaa pyydettyäessä järjestysviranomaisia sekä edistää voimistelua, urheilua ja kansalaiskunnan kasvamista.

Kun sota päättyi toukokuussa 1918, Padasjoen suojeluskunnan vahvuus oli 190 miestä. Syyskuussa valittiin esikunnan kansliapäälliköksi Ario W. Schildt ja ensimmäiseksi palkatuksi päälliköksi Kasiniemen kansakoulun opettaja, vääpeli Niilo Alfving. Kasiniemi oli siis vahvasti mukana, mutta Alfving ei tehtävässä kuitenkaan pitkään viipynyt. Häntä seurasi päällikön tehtävässä Lennart Segerstråle, joka hänkin tunsu hyvin Kasiniemen. Samoihin aikoihin suojeluskunnalle perustettiin neljä kyläosastoa: Kirkonkylä, Torittu, Maakeski ja Auttoinen.

Toritun osastossa oli 36 jäsentä. Se oli pitäjän toiseksi suurin, ja siihen kuuluivat myös Kaukela, Arrakoski ja Kasiniemi. Matka Kasiniemestä Toritulle tehtiin polkupyörällä, hiihtäen tai hevosella, joten siihen kului paljon aikaa. Siksi Kasiniemeen perustettiin vuonna 1938 oma kyläosasto, jolloin osallistuminen harjoituksiin helpottui.

Lotta Sylvi Kunnas ja suojeluskuntasotilas Kalle Porkkola, joka kohtasi sankarikuoleman vuonna 1940 (Pekka Salosen kokoelmasta).

Kasiniemen kyläosastoon kuuluivat eri vaiheissa ainakin seuraavat henkilöt: renki Yrjö Alarik Alenius, työmies Yrjö Olavi Alenius, opettaja Niilo Alfving, opettaja Kaarle Halonen, opiskelija Pentti Halonen, työmies Jarl Id, työmies Into Järvinen, talollisen poika Yrjö Kauskoski (entinen Kauren), työnjohtajan poika Jorma Ojanen, monttööri Aarne Ojalahti (entinen Ottelin), metsätekniikko Arvo Ojalahti (entinen Ottelin), maanviljelijä Kalle Porkkola, tilallisen poika Eino Rantanen, maanviljelijä Ario Wilhelm Schildt, koululainen Ario Otto Wilhelm Schildt, kartanon poika Eino Torsten Schildt, kartanon poika Walter Schildt, työnjohtaja Viljo Silvonen, torppari Edvard Soukkio, pehtoori Viljo Sovala, kauppias Heikki Sumanen, työnjohtaja Paavo Tuominen, tilallisen poika Martti Viitaniemi ja opiskelija Olavi Viitasalo. Osaston päällikön tehtävä oli uskottu aliker-

santti Eino Rantaselle Virranpajusta. Johtotehtävissä oli mukana luonnollisesti myös Ario W. Schildt, enemmän kuitenkin paikallis- kuin kylätasolla.

Järjestettiin maastoharjoituksia, urheilukilpailuja, kokouksia ja juhlatilaisuuksia sekä käytiin kirkonkylässä kivääriammunnoissa. Suojeluskuntalaiset osallistuivat joukolla myös Lottatalon rakennustalkoisiin. He eivät halunneet sotaa, mutta he valmistautuivat puolustamaan maataan, jos se joskus joutuu hyökkäyksen kohteeksi. Heidän asenteensa käy kirkkaana esiin Multatöyryn pehtoori Paavo Tuomisen kirjeestä syyskuulta 1936. Siinä hän raportoi työnantajalleen kunnallisneuvos Otto Thunebergille vastikään päättyneistä armeijan kertausharjoituksista: *”Reservin kertausharjoitukset ovat päättyneet. Saimme verestää ennen vakinaisessa palveluksessa opittuja sotilastietojamme, ja hyvin siellä pojilta vielä luistivat sotatempot vanhaan totuttuun tapaan. Komentoihin ja opetukseen on tullut paljon uutta niiden vuosien aikana, jotka minäkin olen ollut pois sotaväestä. Kyllä se maanpuolustuksen kannalta tarpeen onkin, että reservissä olevat miehet saavat tutustua ja oppia uusiin ja uudenaikaisiin varusteisiin ja sodankäyntitapoihin. ollakseen tottuneita ja kykeneviä maanpuolustajia jos vaara isänmaatamme uhkaa.”*

Suojeluskunnan jäsenet olivat karaistuneita, maastokelpoisia käytännön miehiä. Eräs ansioituneimmista oli Kaarlo Porkkola. Hän suoritti I luokan kuntoisuusmerkin, hänet hyväksyttiin ainoana kasiniemeläisenä hankkimaan kilpa-ammuntaan kehitetty sotilaskivääri, hän osallistui ainoana kasiniemeläisenä jalkaväen aliupseerikursseille Turengissa, ja hän toimi kylän sotilaspoikien ohjaajana. Myös Arvo Ottelin sai I luokan kuntoisuusmerkin. Heikki Sumanen puolestaan valittiin kokeneena ja kunnostautuneena ampujana Padasjoen paikallisosaston ampumakasvatuslautakuntaan.

Suojeluskunnan jäseneksi pääsi vasta 17 vuotta täytettyään. Kun nuoremmatkin halusivat mukaan, heitä varten perustettiin vuonna 1935 poikaosasto, jossa oli jopa 12 vuoden ikäisiä jäseniä. Talvisodan alla siihen kuuluivat Urpo Ahola, Pentti Alenius, Reino Alenius, Lasse Halonen, Pentti Halonen, Pentti Herkman, Rauli Järvinen sekä ohjaajana ensin Kaarlo Porkkola ja myöhemmin Rainer Schildt. Sodan jatkuesa useimmat heistäkin varttuivat rintamamiehiksi.

Lotta Svärdin kyläosasto Kasiniemessä

Suojeluskunnilla oli vain miesjäseniä, mutta myös naisten apua tarvittiin, ja naiset olivat valmiita sitä antamaan. Vuonna 1920 suojeluskuntia tukemaan perustettiin maanpuolustuksen tukijärjestö Lotta Svärd, jonka jäsenistö koostui pelkästään naisista. Siitä ei säädetty laissa, vaan se oli rekisteröity yhdistys, jonka olemassaolo nojautui pelkästään vapaaehtoistyöhön. Se oli itsenäinen järjestö, mutta se toimi läheisessä yhteistyössä suojeluskuntien kanssa. Padasjoen paikallisosaston johtajana toimi Hagar Sarasto.

Kuten Kasiniemen suojeluskuntalaiset, myös Kasiniemen lotat kuuluivat aluksi Toritun kyläosastoon. Pitkä matka vaikeutti yhteistyötä mutta ei kuitenkaan riittänyt sen esteeksi, ja torittulaisetkin vierailivat usein Ansiassa. Siitä kertoo kyläyhdistyksen vuosikertomus vuodelta 1927: *Oli oiva rekikeli. Hepo juoksi, matka joutui. Pian oltiin perillä herrasväki Schildtin herttaisessa, ystävällisessä kodissa. ----- Käytiin*

joukolla tutustumassa kartanon karjatalouteen. Mutta pian sukkapuikot helisivät, neulat sujahtelivat ja suojeluskunta-aate mielet valloitti. Oli jo myöhä ilta, kun pitkä jono ajaa kilisti kotiin päin.” Oma Kasiniemen lottaosasto perustettiin vuonna 1934.

Lotta Svärd -järjestö jakautui jaostoihin. Niitä olivat lääkintäjaosto, ilmavalvontajaosto, varusjaosto, keräys- ja kansliajaosto, toimisto- ja viestijaosto sekä suurin kaikista, muonitusjaosto, joka muun muassa vastasi muonitushuollosta suojeluskunnan paikallisissa sotaharjoituksissa. Tehtävä ei ollut vähäpätöinen. Siitä kertoo Hannu Särkiön kuvaus lokakuussa 1937 järjestetystä syysharjoituksesta Kasiniemen – Ämmätsän maastossa: ”Vastakkain olivat VII alue (Luopioinen, Hauho ja Tyrvääntö) sekä III alue (Padasjoki ja Kuhmoinen). Viimemainitut kaksi suojeluskuntaa kokoontuivat kuorma-autokuljetuksin Ansion kartanoon ja VII alueen joukot vastavasti Ämmätsän kartanoon. Padasjoen ja Kuhmoisten miesvahvuus oli 83 suojeluskuntalaista. Kasiniemen pieni lottaosasto emäntä Helmi Schildtin johdolla huolehti muonituksesta. Ensimmäisen päivän iltana tarjottiin ruispuuro, kahvi ja vehnänen. Seuraavan päivän aamiaiseksi oli kaurapuuro, kahvi ja vehnänen, lounaaksi hernekeittoa. Kasiniemeläiset saivat vuosikertomuksessa kiitoksen siitä, etteivät lainkaan

tarvinneet lottien varoja, vaan keräsivät lahjoituksina koko muonituksen. Tarvikkeet: Voita 5 kg, sianlihaa 5 kg, herneitä 14 litraa, ruisjauhoa 7 kg, maitoa 50 litraa, kahvia 750 gr, pullaa 11 pituutta, sokeria 2 kg sekä kauraryynejä 7 kg.”

Mukaan luettuina iältään alle 17-vuotiaat pikkulotat, Kasiniemen kyläosastoon kuuluivat ainakin Aino Ahola, Lea Ahola, Rauha Ahola, Tyyne Alenius, Annikki Halonen, Helliikki Halonen, Keija Halonen, Eila Järvinen, Sylvi Kunnas, Aili Lauhalahti, Eevi Lylyvaara, Edith Niemi, Saima Niemi, Anna Ojala, Hanna Ojalahti, Bertta Salonen, Elinor Schildt, Helmi Schildt, Rauha Sievänen, Marjatta Siltala, Aili Sumanen, Elli Sumanen ja Lempi Tuominen. Uskollisuutensa vakuutena he antoivat kirkossa lottalupauksen ja kantoivat vapaaehtoisuudessaan lottamerkillä varustettua harmaata lottapukua.

Vertaansa vailla on Helmi Schildtin panos Kasiniemen ja koko

Kaksi Kasiniemen lottaa rintamakomennukselle lähdössä: Eila Ojanen (oikealla) ja Rauha Sievänen, joka kohtasi sankarikuoleman vuonna 1943 (Kasiniemen Sanomien kokoelmasta).

Padasjoenkin lottatyön hyväksi. Hän oli pitkään Padasjoen paikallisosaton johtokunnan jäsen ja muonitusosaton varapäälikkö. Kasiniemen kyläosastoa hän johti koko sen elinajan. Ilman hänen tarmoaan ja organisaatiokykyään Kasiniemeen tuskin olisi Lottataloa saatu. Sodan aikana hän piti Ansiossa ensiapuasemaa.

Kyläosaston johtaja nostatti maanpuolustushenkeä, ja jokainen Kasiniemen lotta kantoi kortensa kekoon, kukin oman osaamisalueensa mukaisesti. Sylvi Kunnas oli kouluttautunut ilmavalvontatehtäviin, ja Talvisodan sytyttyä hänen taitojaan todella tarvittiin. Valvonta-asema oli Kullasvuoren hyppyritornissa, mistä oli näköala Päijänteelle. Vihollisen pommikonelaivueet lensivät yli järvenselän kohti Jyväskylää ja muita kaukokohteita, yleensä 4000 metrin korkeudessa. Hälytys oli saatava ilma- puolustuksen aluekeskukseen niin varhain kuin suinkin. Näin Sylvi Kunnas kertoi vaarallisesta tehtävästään Hannu Särkiölle: *”Olin koko Talvisodan ajan iv-lottana Padasjoella. Meitä oli kaksi ryhmää, jotka vuorottelivat neljän päivän jaksoissa; neljä päivää vartiossa, neljä päivää kotona. ----- Olimme vartiossa pareittain, kaksi tuntia kerrallaan. Kovimmilla pakkasilla muistaakseni tunnin kerrallaan. ----- Olimme majoitettuina Mainiemen taloon. Meillä oli sotilaspoikia vartiona Kullasvuoressa. He myös toimivat saattovartiona pimeänä aikana majapaikasta torniin ja takaisin.”*

Mutta kaikkein raskaimman taakan ottivat kantaakseen kenttä- eli rintamalotat, joitten keskimääräinen vahvuus taistelualueilla nousi sotien aikana jopa 13 000 hengen tasolle. Kasiniemen pienestä kylästä heidän upeaan joukkoonsa liittyi kolme lottaa. Ansion pehtoorin tytär Eila Ojanen oli lääkintälottana Äänislinnan sotilassairaalassa kahden vuoden ajan niin pitkään kun suomalaiset siellä asemansa pitivät. Kansakoulunopettajan tytär Keija Halonen oli eläinlääkintälottana kenttähevossairaalassa. Häinkin työskenteli Äänislinnassa kahden vuoden ajan, ja kun vetäytymiskäske kävi, hän siirtyi sieltä Joensuuhun ratsain. Hän jatkoi vapaaehtoista palvelusta vielä senkin jälkeen Oulusta käsin Lapin sodan loppuun saakka. Lotta Rauha Sievänen sairastui taistelualueella kohtalokkaasti ja menehtyi myöhemmin sairaalassa. Hän on ainoa naispuolinen sankarivainaja Padasjoella.

Lottatalo

Kasiniemen lotat ylsivät uskomattomiin saavutuksiin. Eräs niistä oli Lottatalo. Hanketta tukivat rakennustalkoilla ja monilla muilla tavoilla niin suojeluskunnan kyläosasto, urheiluseura kuin koko kyläkin. Muissa Padasjoen kylissä lotat eivät vastaa- vaan urotyöhön yltäneet, joskin Vesijaolla he pääsivät lähelle. Siellä oli muutamaa vuotta aikaisemmin valmistunut Harjula, josta lotat omistivat puolet ja suojeluskunta toisen puolen. Mutta Kasiniemen Lottatalo kuului kokonaisuudessaan lotille.

Ansion kartano antoi Lottatalolle tontin nimellistä vuokraa vastaan. Maanomistajat lahjoittivat puutavaraa, ja kyläläiset osallistuivat joukolla talkoisiin. Padasjoen Yrityksen Kasiniemen piiri antoi lotille lainan. Lottatalosta tuli tukikohta ja keskus, jonka ympärille kyläläisten yhteiset riennot ja harrastukset on voitu turvallisesti perustaa jo vuosikymmenten ajan.

Lottatalo valmistui elokuussa 1939. Kylän yhteisessä juhlatilaisuudessa tervehdyspuheen piti Helmi Schildt, ja talon vihki käyttöönsä lehtori Heikki Linnove.

Lottatalon vihkiäiset elokuussa 1939 (Kasiniemen Sanomien kokoelmasta).

Juhlapuheen piti Multatöyryn omistaja, kunnallisneuvos Otto Thuneberg, rakennushankkeen vankkumaton tukija ja itsekin suojeluskunta-aatteen aktiivinen edistäjä kotipitäjässään Pirkkalassa.

Lottatalo syntyi kasiniemeläisten yhteishengen ja yhteisten ponnistusten tuloksena. Kukaan ei olisi voinut saada sitä yksin aikaan, mutta ylitse muiden nousee kuitenkin Helmi Schildtin väsymätön työ. Hänen vihkiäistilaisuudessa esittämistään tervehdyssanoista käy esiin, missä hengessä hän kyläosaston johtajana oli hanketta vetänyt. Näin hän lausui:

Meidän kaukainen haaveemme on nyt todellisuutta, olemme saaneet tänne kauniin Kasiniemen virran rannalle muistorikkaan Kokkokallion turvalliseen kylkeen oman talon, oman kodin. Mutta vaikka tunnemmekin itsemme tällä hetkellä niin äärettömän onnellisiksi, tiedämme myöskin edesvastuun taakan hartioillamme kasvavan, sillä tällaisen talon hoito tuo mukanaan vaikeuksiakin. Kykenemmekö huolehtimaan sen taloudellisesta hyvinvoinnista, ja ennen kaikkea, pystymmekö säilyttämään sen hengen puhtaana ja hyvänä. Uskon meidän vaikeuksistakin selviävän, kunhan vaan rohkeasti ja yksimielisinä kuljemme tulevaisuutta kohti tienviittoinamme uskonto, koti ja isänmaa. Suokoon kaikkivaltias Jumala, että uudesta kodistamme tulisi ikiajoiksi kotikyläämme kaikkien hyvien ja isänmaan parasta tarkoittavien voimien tyyssija.”

Ne sanat osuivat kohdalleen. Mutta ei osannut juhloväki aavistaa, miten pian ja suurina ne vaikeudet päälle kaatuivatkaan, kun vihollinen jo neljän kuukauden

kuluttua vyöryi Suomeen murskaavalla mies- ja aseylivoimalla. Jo joulukuussa Lottatalo toimi siirtolaisten vastaanotto- ja majoituskeskuksena. Sama tilanne toistui kesäkuussa 1941, kun Kasiniemeen saapui lyhyellä varoitusaajalla halkoautojen laavalla yhdellä kertaa 188 Lappeen pitäjältä evakuoitua siirtolaista. Sekään ei vielä riittänyt, vaan kesän 1944 suurevakuoinnin yhteydessä Lottataloa ja lottia tarvittiin taas. Ilman uhrautuvia lottia ei olisi selvitty.

Maanpuolustusjärjestöjen irvokas lakkauttaminen

Syyskuussa 1944 solmittiin välirauha. Neuvostoliiton sanelemien hirvittävien rauhanehtojen joukossa oli pienenä yksityiskohtana määräys, jonka mukaan Suomen oli sitouduttava ”*heti hajottamaan kaikki sen alueella toimivat hitleriläismieliset, poliittiset, sotilaalliset ja sotilaskuntoiset samoin kuin muutkin järjestöt, jotka harjoittavat Yhdistyneille Kansakunnille ja erityisesti Neuvostoliitolle vihamielistä propagandaa*”. Tähän irvokkaaseen sopimuskohtaan nojautuen Neuvostoliiton Suomeen asettama valvontakomissio lähetti 30.9.1944 Suomen valtiolle jyrkkäsanaisen kirjeen, jossa se vaati suojeluskuntajärjestön lakkauttamista 7.11.1944 mennessä. Suomella ei ollut valinnan varaa. Asia eteni uskomattomalla vauhdilla, ja lakkautuspäätös astui voimaan jo 3.11.1944, ja samasta hetkestä lähtien suojeluskuntien omaisuus oli siirtyvä valtiolle. Mutta vuorokautta ennen määrääjän umpeutumista suojeluskunta ennätti luovuttaa kiinteän omaisuutensa manttaalikunnalle, jonka lahjoitusten turvin omaisuus oli paljolta syntynyt.

Ei ennättänyt kulua kolmeakaan viikkoa, kun 23.11.1944 vuorossa oli Lotta Svärd -järjestö. Kasiniemen kyläosasto toimi kuitenkin äärettömän tehokkaasti ja ennätti myydä Lottatalon velkoineen Padasjoen V- ja U-seura Yrityksen Kasiniemen piirille. Vastakkain olivat harvinaisen yksituumaiset osapuolet, kun kauppakirjan allekirjoittivat myyjän puolesta Helmi Schildt, Annikki Halonen ja Elli Sumanen sekä ostajan puolesta Sylvi Kunnas ja Heikki Sumanen. Myös irtain omaisuus ennätettiin kiireessä siirtää hyväntekeväisyystarkoituksiin, muun muassa Padasjoen sankaripatsasrahastoon.

Jopa Lotta Svärd -järjestö oli leimattu epäisänmaalliseksi fasisistijärjestöksi, jossa toimineita johtohenkilöitä punainen Valpo vainosi. Rangaistusuhan alla he jälkien peittämiseksi hävittivät asiakirjoja, ja monet polttivat lottapukunsakin. Lottatalon kuniakkaasta nimestä luovuttiin. Tilalle keksittiin uusi hieno nimi, ja Lottatalosta tuli Kokkopirtti.

Lempi Tuomisen lotta-astioita ja Paavo Tuomisen suojeluskuntamitali (kuva Sinikka Ahola).

Kun Neuvostoliitto sitten romahti, tuulen suunta kääntyi. Helsingissä järjestettiin vuonna 1991 Lotta Svärd –järjestön 70-vuotisjuhla, jossa pääministeri kiitti valtion puolesta lottia heidän isänmaan hyväksi tekemästään suuriarvoisesta työstä. Jyväskylässä järjestettiin vuonna 1993 suojeluskunnan 75-vuotisjuhla, jonka yhteydessä järjestön loattu maine puhdistettiin tasavallan korkeimman johdon toimesta. Julkinen kunnianpalautus oli ikääntyville veteraaneille ikimuistoinen kokemus, mutta liian moni oli jo joukosta poissa.

TALVI-JA JATKOSOTA

Talvisota syttyy

Kasiniemessä seurattiin huolestuneina maailman tapahtumia. Radio ja lehdet välittivät tietoa Euroopan uhkaavasta tilanteesta. Kylällä oli juuri juhlistettu Lottatalon valmistumista ja Koivu Oy:n uusi tehdas tulipalossa tuhoutuneen tilalle oli saatu käyttöön. Sotaan oli pakko valmistautua, sillä Neuvostoliiton vaatimukset alueiden vaihdosta ja Hankoniemen tukikohdasta uhkasivat Suomea ja sen mahdollisuuksia puolustautua sotilaallisesti.

Molotovin – Ribbentropin sopimusta etupiirien jaosta alettiin toteuttaa. Neuvostoliitto ja Saksa miehittivät Puolan syyskuussa 1939. Suomelta pyydettiin neuvotteluvaltuuskunnan lähettämistä Moskovaan. Tällöin pääministeri A. K. Cajanderin hallitus päätti hyväksyä Mannerheimin esityksen suojajoukoista ja niiden ryhmittämisestä lähes kokonaisuudessaan Karjalan kannakselle. Käskyt annettiin 5.–6.10.

Osittaisessa liikekannallepanossa perustettavat joukot kutsuttiin ylimääräisiin harjoituksiin (YH). Ensimmäinen YH-päivä oli 10.10. ja joukkojen keskityskuljetukset alkoivat seuraavana päivänä.

Neuvostoliitto hyökkäsi Suomeen 30.11.1939. Suomi oli varautunut sotaan Neuvostoliittoa vastaan, mutta ei ollut varautunut taistelemaan yksin suurvaltaa vastaan. Kotirintama sai kokea sodan kauhuja heti alkamispäivänä, kun vihollinen pommitti 16:ta paikkakuntaa kuten Helsinkiä, Viipuria, Turkua, Lahtea ja Petsamoa.

Suomi taisteli olemassaolostaan. Talvisodan 105 päivää kestäneet taistelut päättyivät 13.3.1940 edellisenä yönä Moskovassa solmittuun rauhansopimukseen.

Lähtö Talvisotaan

Padasjoen historiassa kerrotaan kuinka lokakuun 11. päivän vastaisena yönä 1939 Padasjoen suojeluskuntalaiset ja sotilaspojat kävivät kahden miehen partioina toimittamassa henkilökohtaisesti määräykset palvelukseen astumisesta. Oville koluttiin puoluekantoja kyselemättä isänmaan kutsuessa poikiaan.

Pitäjäläiset oli määrätty eri joukko-osastoihin, mutta vain yhtä saattoi täydestä syystä kutsua padasjokelaiseksi. Kyse oli jääkärieversti E.R. Koskimiehen komentaman 2. Divisioonan (ensin 11. Divisioonan) jalkaväkirykmentti 6:n (aluksi 33:n)

kolmannesta komppaniasta. Se oli koottu kunnan omista miehistä komppanian vääpeliä ja eräitä upseereita lukuun ottamatta. Vahvuus oli sodan alussa 150 miehistöön kuuluvaa, kuusi upseeria sekä 31 aliupseeria, näistä lähes kaikki suojeluskuntalaisia, kuten myös komppanian päällikkö Lauri Räväsmäki.

Komppanian miehet kuljetettiin kylittäin Maakeskeen, ja sieltä osa vesiteitse Mainiemen sahan proomulla ja osa kuorma-autojen lavoilla Lahteen Hennalan kasarmille, jossa JR 33 3.K perustettiin. Miehet varustettiin siinä määrin kuin oli mahdollista. Lahdesta matka jatkui junalla Karjalan Kannakselle Heinjoen Heikkurilaan, jossa aloitettiin harjoittelu. Divisioonan joukot keskitettiin keskiselle Kannakselle linjalle, joka ulottui Muolaanjärvestä Vuokseen. Marraskuun 30. päivänä kello 7.00 vihollisen pommikoneet olivat Viipurin yllä.

Samanaikaisesti Padasjoen komppanian miehet, joukossa Reino Nieminen, odottelivat vihollista Jutikkalan kylän myllärin rakennusten nurkilla:

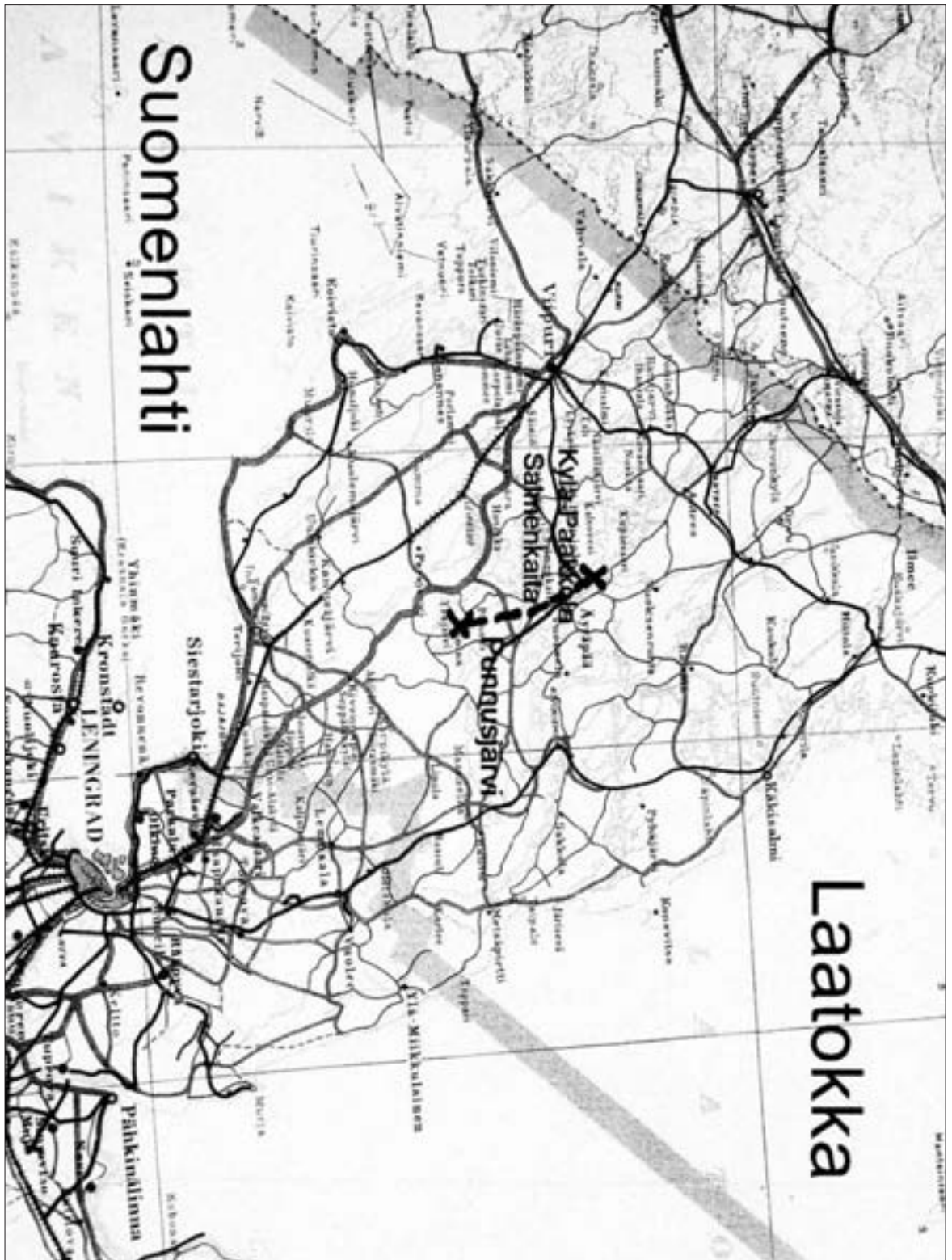
Karjaa alkoi tulla tien täydeltä rajan suunnasta. Hevoskuormiin oli lastattu evakuoitu tavara. Sitten alkoi näkyä tulipaloja, sillä kaikki talot oli määrätty poltettavaksi, ettei perässä tulevilla Venäjän pojilla olisi kortteeripaikkaa.

Sodan alkaessa 30.11.1939 Padasjoen komppania JR 6 3.K määrättiin etuvartioasemaan Jutikkalan myllyn puron notkoon puolustusalueena Punnusjärven itäranta ja siitä itään rautatielle ulottuva kahden kilometrin alue. Viivytystehtävän jälkeen komppania sai käskyn perääntyä Mannerheimin linjalle pääpuolustusasemaansa kolme kilometriä pohjoisemmaksi Punnusjärven itärannalle Sarkolan kylään ja syyttää perääntyessään Jutikkalan kylän talot palamaan.

Onni suosi talvisodan alkuvaiheissa padasjokelaisia, joilla oli hyvät asemat. Vihollisia enemmän kiusasi kylmyys. Pahimmillaan elohopea laski Kannaksella 48 pakkasasteeseen. Varsinainen päähyökkäys käynnistyi torstaina 8. helmikuuta kello 7.45 kiivaalla tykistötulella. Tuona päivänä kaatui tai haavoittui kuolettavasti kolme padasjokelaista. Venäläisten painostus johti siihen, että Mannerheim-linjasta oli irtaannuttava, jotta komppania ei olisi jäänyt mottiin. Sunnuntaina 18.2.1940 JR 6 irtaantui puolustusasemasta ja vetäytyi Salmenkaidan välipuolustusasemaan. Täällä kaatui Kalle Porkkola tuhottuaan sitä ennen kasapanoksilla kaksi vihollisen panssaria. Auttoslaisen Matti Luukon muisteluksen mukaan panssareiden lähestyessä Kalle Porkkola hiipi niiden viereen ja heitti kasapanokset tuhoten vaunut. Kallen selviydyttyä tapahtuneesta hän uhosi kavereilleen: *Siinä näitte pojat, ei tänne tulla kuin Puolaan.* Auttoslainen sotamies Virman oli sivummalla todennut hiljaisemmalta äänellä: *Minä kuitenkin ensimmäisenä tuhosin panssarivaunun.*

Veikko Hakan muistelu taistelutilanteesta: *Siinä lähellämme Kylä-Paakkolan aseman luona oli palokalustovaja, jota käytettiin kaatuneiden keräämistilana. Nurmisen Viljo Vesiajolta toi sinne hevosella, kaksirekisellä ronkkelilla kaatuneita. Vaitonaisena hän sanoi minulle: Siinä on monta Padasjoen poikaa kasassa, Porkkolan Kalle päällimmäisenä.*

Taaksepäin siirryttiin 27. helmikuuta Äyräpään harjanteille, Padasjoen komppania harjanteen pohjoisosaan Kylä-Paakkolan Ylipuolanmäkeen. Sodan viimeisinä päivinä 2. Divisioonan vastuulla oli noin kymmenen kilometrin levyinen rintama

Talvisodan kartta, jossa on merkitty Padasjoen komppanian JR 6:n 3. komppanian taistelupaikat. (Pohjakartta Maanmittauslaitos)

Sintolan ja Kaskiselän alueella. Venäläisten 4D. oli heikentynyt 2600 miehen tappiolla ja se siirtää joukkoja tehtävänään vain sitoa Kylä-Paakkolassa Padasjoen miesten kohdalla suomalaisjoukkoja.

Aseet vaikenivat 13. maaliskuuta 1940 kello 11.00, mutta raskain ehdoin. Noin kymmenesosa maasta menetettiin Moskovan rauhassa. Uuden rajan taakse jäi myös Suomen kansainvälisin kaupunki Viipuri. Suomessa suruliputettiin, mutta itsenäisyys oli sentään pelastettu. Padasjoen komppania palasi sodasta Divisioonan jälkijoukkona ja näki kuinka ryssät tunkeutuivat taloihin ja elämöivät niissä.

Kaikkiaan Padasjoen komppanian tappiot kohosivat neljääntoista mieheen, noin kahdeksaan prosenttiin kokonaisvahvuudesta. Muissa joukko-osastoissa talvisodassa kaatuivat kasiniemeläiset: Into Järvinen Sarkolassa 1.2.1940, Väinö Riihilahti Lemetissä 26.2.1940, Esko Salminen Kollaalla 25.1.1940 sekä Valfrid Viitasalo Suomussalmella 28.12.1939.

Jatkosota

Venäläiset esittivät Suomelle uusia alueellisia ja taloudellisia vaatimuksia kesän ja syksyn 1940 aikana. Ruotsi esitti Suomelle puolustusliittoa lokakuussa 1940, mutta Molotov piti liittoa rauhansopimuksen vastaisena. Venäjän kauppapolitiikan takia Suomen tuontikaupasta lopulta 90 % kulki Saksan kautta. Tämä lisäsi Saksan poliittista vaikutusvaltaa ja vähensi arvostelua, joka vallitsi talvisodan aikana, jolloin katsottiin Saksan ”myyneen” Suomen Neuvostoliitolle.

Saksan armeija hyökkäsi Neuvostoliittoon 22. kesäkuuta 1941 ja luki Adolf Hitlerin antamassa julistuksessa Suomen yhdeksi liittolaisistaan. Jatkosota käytiin Suomen ja Neuvostoliiton välillä 25. kesäkuuta 1941 – 19. syyskuuta 1944. Sotaa käytiin Suomen rintamalla samaan aikaan kun Saksa toteutti operaatio Barbarossan nimellä tunnettua laajaa hyökkäystä Neuvostoliittoon. Suomen rintama oli jaettu saksalaisten ja suomalaisten joukkojen kesken siten, että suomalaiset olivat vastuussa eteläisestä rintamasta ja saksalaiset Lapin rintamasta. Suomi ei ollut lain mukaan Saksan liittolainen, sillä mitään liittosopimusta ei ollut.

Padasjoen miehet kokoontuivat Ahjolan kentälle. Kiväärikomppanian päälliköksi tuli jälleen Lauri Räväsmäki, joka oli välirauhan aikana ylennetty kapteeniksi. Rykmentiksi tuli jääkärirykmentti JR 44 ja kotipataljoonaksi sen III pataljoona komentajanaan majuri T. Lampola. III pataljoonan komppaniat muodostettiin Padasjoen, Kuhmoisten ja Luopioisten alueilta kotoisin olevista sotilaista Hämeenlinnassa, josta matka jatkui Mäntyharjulle ja sieltä edelleen Tuupovaaran-Korpiselän alueelle, jonne joukot sijoituivat 30.6.-3.7.5. Divisioonan historiassa kerrotaan, kuinka jännitys tiheni, ”Lähestyttiin rajan pintaa. Tykkituli kiihtyi”. Suuntana oli Laatokan ja Äänisen välinen Aunuksen kannas.

Hyökkäys Aunukseen ja Syvärille

Heinäkuun 10. päivänä siirryttiin Moskovan rauhan rajalle ilman taisteluja. Kun Korpiselkä oli vallattu, jatkettiin hyökkäystä kohti Salmea ja Laatokan rantaa. 20.7. oli

Vääpeli Heikki Sumanen komentoteltan edessä (kuva Markku Sumasen kokoelma)

kaatuneiden padasjokelaisten määrällä mitattuna synkkä, kymmenen pitäjäläistä kaatui. Salmin valtauksen jälkeen eteneminen jatkui kohti Aunuksen kaupunkia. Vanha, talvisodan rauhantekoa edeltänyt raja ylitettiin 22.7.1941. Samana päivänä päästiin myös Tuulosjoelle. Hyökkäyksessä käytettiin taistelutahtoa kohottavaa Pervitiiniä, joka on metamfetamiinia, adrenaliinitasoa lisäävää huumetta, ”höökipilleri”. Syyskuun viidentenä kaatui Tuulosjoen Koltsilassa yhdeksän pitäjäläistä, joista Kasiniemestä kotoisin olleet Väinö Aronen, Johannes Lehtinen ja Väinö Taipale. Koltsilasta hyökkäys jatkui Aunuksen kaupunkiin ja sieltä Nurmoilaan. Täältä komppania eteni Kuittisten, Mäkriän, Uuttujärven ja Kinkievan kautta Syvärin voimalaitokselle ja otti puolustusasemat voimalaitoksen itärannalla. Myöhemmin asemasotavaiheessa komppania siirtyi puolustusasemaan Sekeen lohkolle Lotinapellon kaupunkia vastapäätä ja oli siinä lähes koko ajan irtaantumisvaiheeseen 21.6.1944 saakka.

Syvärin itäpuolellalla Goran kylässä käytiin katteria taisteluja, joissa menetettiin lähes 250 kaatuneina. Näihin taisteluihin osallistui RJP 4:n padasjokelaisjoukkue. JR 44 riveistä poistui vuoden 1941 heinäkuun 17. ja lokakuun 3. päivän aikana 35 Padasjoen miestä kuoleman kautta. Se oli enemmän kuin sodan viimeisenä vuonna yhteensä mukaan lukien Nietjärven loppusodan puolustustaistelut.

Vaellus Syvärille oli ollut valtava ponnistus. Kunnostautuneille myönnettiin ylennyksiä, kunniamerkkejä sekä ylimääräisiä lomia. Asemasotavaihe 1942-1943 oli kohtuullisen rauhallista aikaa. Syvärille päässeet suomalaisjoukot vaikeuttivat Leningradin huoltoa, mutta ne eivät pyrkineet sulkemaan Leningradin saartorengasta.

Vasemmalla:
JR 44 III pataljoonan
konekivääripesäke
Lotinanpellossa
(kuva SA-kuvat)

Alla oleva kuva:
Syvärin voimalaitos
(kuva SA-kuvat)

Venäläisten suurhyökkäys

Puna-armeijan suurhyökkäys alkoi Karjalan kannaksella 9. kesäkuuta 1944. Aunuksen kannakselta siirrettiin joukkoja Karjalan kannakselle vahvistamaan puolustusta. Syvärin alueelta joukot siirtyivät joen pohjoispuolelle. Venäläisten hyökkäys alkoi satojen lentokoneiden pommituksilla ja rynnäköinnillä. Sen jälkeen 1595 tykkiä ja kranaatinheitintä avasi tulen yhteislaukauksella. Moukarointia kesti kolme ja puoli tuntia, jonka jälkeen neuvostoilmavoimat tekivät uuden hyökkäyksen 360 koneella. Venäläiset saivat aikaan laajan murren ja hajalle ammutut asemat oli jätettävä. Syvärin jätettyään JR 44 saapui 23. kesäkuuta hyvin varustettuun PSS-asemaan (Pisi-Saarijärvi-Sammatus). Samaan aikaan oli Laatokalla havaittu suuri Neuvostoliiton laivasto-osasto matkalla pohjoiseen. Sitten se alkoi laskea joukkoja Tuuloksen ja Viteleen väliselle rannikkokaistalle PSS-aseman selkäpuolelle. Suomalaisten Laatokan rantaa myötäilevät maantie- ja rautatieyhteydet oli katkaistu.

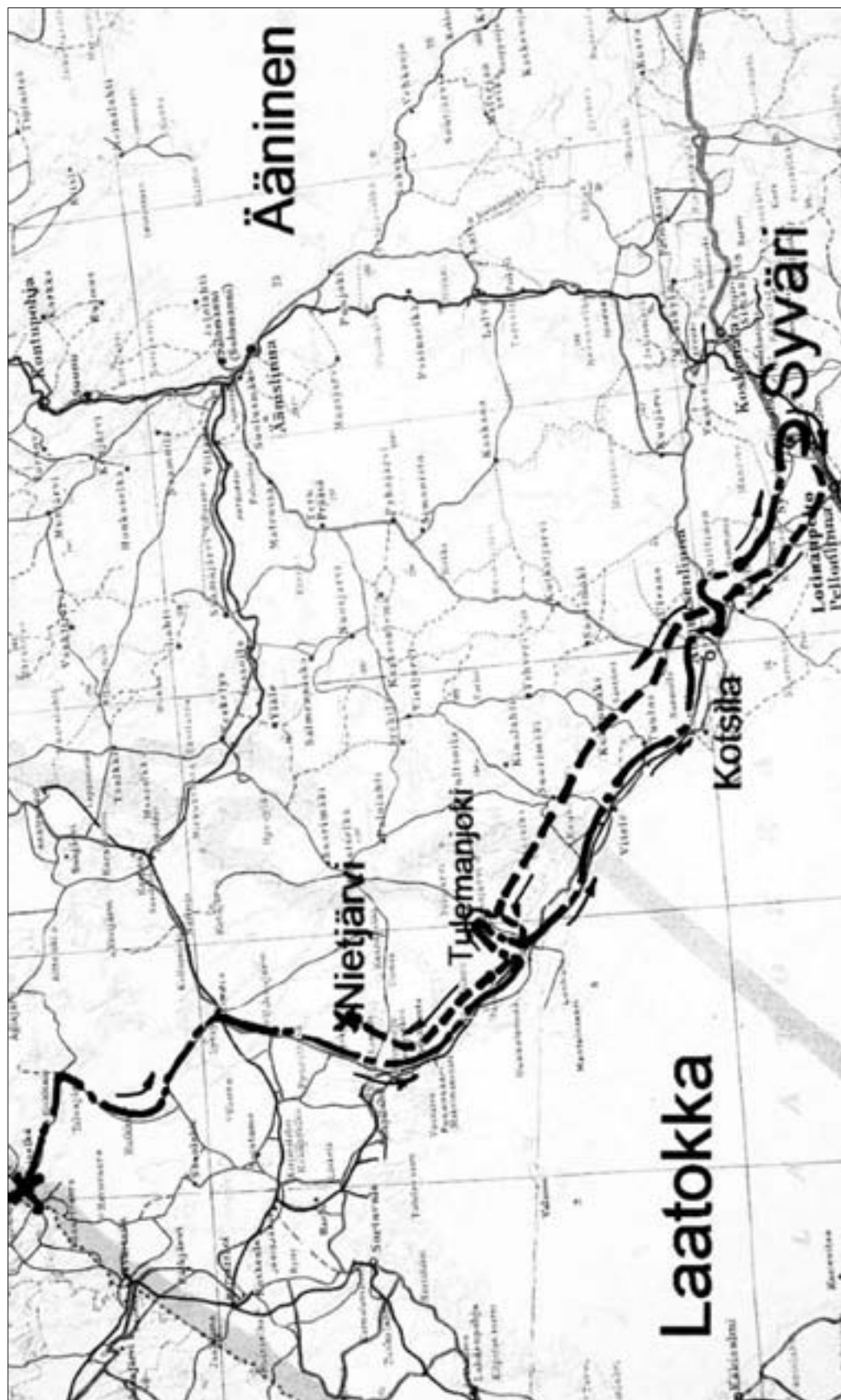
5. divisioona luopui asemistaan ja alkoi perääntyä Ylä-Viteleestä Nurmoilan kautta kohti Sääntämää. Vitaleestä perääntyminen jatkui Kaukojärvelle, jossa kaatui kasiniemäläinen Toivo Valkama 30. kesäkuuta ja sieltä edelleen Nietjärvelle. Asemienn murruttua joukot vedettiin Salmin tasalle. Heinäkuun 3. päivänä neuvostojoukot aloittivat rajun rynnäkönn Tulenmanjoella, jossa kaatui Lauri Riihilahti 10. heinäkuuta. Vihollinen kohdisti maastoon kaikkien aselajiensa - maavoimien, ilmavoimien ja Laatokan sota-alustensa laivatykkien tulitusta.

Nietjärven puolustustaistelu

Viimeinen linja oli ns. U-asema, joka alkoi Koirinojalta Laatokan rannalta ja jatkui Nietjärven ja Lemetin kautta Loimolan suuntaan. Sotilaat tiesivät, että oli viimeinen mahdollisuus pysäyttää vihollisen eteneminen. Lopullinen koitos käynnistyi 15. heinäkuuta 1944. Kolme jalkaväkirykmentti 44:n komppanianpäällikköä haavoittui, näistä 9. komppanian padasjokelainen päällikkö, kapteeni Jussi Mäkijärvi kuolehtavasti. Vain vajaat kolme viikkoa aiemmin hänen veljensä luutnantti Matti Mäkijärvi oli kaatunut Aunuksessa. Nietjärven taistelussa venäläiset tekivät läpimurron Kuhmoisten komppanian asemiin. Hirvittävällä vastaiskulla vihollinen tuhottiin murtumakohdissa viimeiseen mieheen. Divisioonan komentaja Tapola onnitteli tilanteen selvittämisestä ja Komppania Mäkijärvi 9./JR 44 sai erikoistunnustuksen. Nietjärvi pysyi lukossa.

Neuvostojoukkojen voimavarat alkoivat ehtyä. Samaan aikaan länsiliittoutuneet olivat tehneet maihinnousun Normandiassa. Stalinin katse kääntyi kohti Berliiniä. Nietjärven taistelu ei ole niin tunnettu kuin Tali-Ihantalan, mutta kovuudessaan se ylsi vähintäänkin näiden tasalle. Aselepo alkoi suomalaisten osalta 4.9. klo 7.00. Venäläiset lopettivat taistelutoimintansa 5.9. klo 8.00. Linjoilta kuului ajoneuvojen kolinaa, venäläiset siirsivät joukkojaan pois asemista. 5.D:lle annettiin käsky vetäytyä Moskovan rauhan rajalle siirtymisestä.

Padasjoen miehet marssivat Nietjärveltä Impilahden, Sortavalan ja Lahdenpohjan kautta Saaren kirkonkylään, josta edelleen Putikon asemalle. Sieltä junalla Jyväskylään ja Mainiemen proomulla Padasjoelle.

Jatkosodan kartta. Hämäläisrykmentin JR 44:n hyökkäysreitti Korpiselästä Syvärin voimalaitokselle on merkattu pitkällä katkoviivalla ja suunta- nuolilla. Peräntymisreitti Syväritä Nietjärvelle on merkattu lyhyin katkoviivoin ja suuntanuolin. (Pohjakartta Maanmittaushallitus)

Jalkaväkirykmentti 44:n padasjokelaisten tappioiksi jatkosodassa tuli 61 miestä. Kasiniemeläisiä näistä oli neljä. Muissa joukko-osastoissa kaatuivat Eino Korpela 3.9.1941 ja Arvo Ojalahti Karhumäessä 8.11.1941. Lotta Rauha Sievänen kuoli sotatairasalassa 16.9.1943.

Vääpeli Heikki Sumanen sotilaspassin merkintöjä

Kurenlahden poika, Kasiniemen kauppiasana tunnettu Heikki Sumanen oli syntynyt 21.10.1905. Hän oli astunut varusmiespalveluun 24.9.1924, josta vapautettu 2.3.1927 alikersanttina. Vääpeliksi hänet oli ylennetty 31.12.1936. Talvisotaan Heikki osallistui JR 63:n neljännessä komppaniassa sen vääpelinä. Taistelupaikoiksi mainitaan Terenttilä ja Vuosalmi.

Jatkosotaan vääpeli Heikki Sumanen osallistui kahdessa jaksossa. Hän kuului ikäluokkaan, joka kotiutettiin asemasotavaiheen aikana, mutta kutsuttiin takaisin lopputaisteluiden alkaessa. Heikin ensimmäinen vaihe oli Laatokan pohjoispuolella, Aunuksen kannaksella padasjokelaisten pääjoukossa JR44:n seitsemännen komppanian vääpelinä. Taistelupaikat olivat Korpiselkä, Salmi, Tuulos, Koltsila, Kalajärvi ja Syvärin voimalaitos. Syvärin voimalaitokselta Heikki Sumanen kotiutettiin 6.3.1942. Kannaksen rintaman murruttua siirrettiin osa Aunuksen joukoista sinne. Heikki komennettiin myös Kannakselle 25.6.1944, jolloin oli alkamassa merkittävin puolustustaistelu Ihantalassa. Niihin komppanian vääpelinä toiminut Heikki osallistui 11.7.-25.8.1944.

Poikansa Markku Sumanen mukaan taistelutovereistaan Heikki oli maininnut erityisen myönteisessä mielessä samoissa joukoissa palvelleet Jussi Valkaman ja Kalle Lahtisen, joka asui silloin Laulaniemessä. Kovia paikkoja olivat nämä sotilaat maataan puolustaessaan kokeneet.

Rentolan Jussin

”sotakertomus”

Jussi Valkama – tunnettiin paremmin Rentolan Jussina - käytti sotareissuunsa parhaat

Kasiniemen sankarivainajat taulu kylätalo Kokkopirtin seinällä (kuva Elina Harjula)

nuoruusvuotensa. Hän oli juuri suorittanut varusmiespalveluksensa, kun miehet kutsuttiin ylimääräisiin harjoituksiin. Sitten alkoi talvisota ja vuoden kuluttua seurasi jatkosota. Kaikkiaan Jussilta kului armeijan harmaissa ja sodan melskeissä viisi vuotta. Siviiliin Jussi kotiutui korpraalina.

Eipä siis ollutkaan ihme, että Rentolan Jussi muisteli tämän tästä sotaa ja siihen liittyviä kokemuksia. Lähes päivittäin Jussi yhdisti työpäivän olosuhteet ja ympäröivän maaston sotakokemuksiinsa. Kun Jussi oli Ansion pihapiirissä, puutarhassa tai lähipellolla töissä, me lapset hakeuduimme hänen pakeilleen. Eikä aikaakaan, kun Jussi käänsi puheen taistelutilanteeksi. ”Tässä pellolla olisi ryssän maataistelukoneen hyvä lentää - aivan liian avoin paikka tuliasemalle” tai ”Tuohon peltojen väliseen saarekkeeseen olisi hyvä laittaa Lahti-Saloranta asemaan”. Etenkin pojille oli jännittävää kuulla etulinjan kovissa paikoissa taistelleen rohkean miehen kokemuksia. Jussi olikin koko sodan ajan pikakivääriampujana ja PK mallia 26 Lahti-Saloranta tuli tutuksi kaikille, jotka Jussia joskus kuuntelivat.

Rentolan tavaramerkki oli puheen sorahtava ärrä, jota hän viljeli erityisesti erään perinteisen voimasanan yhteydessä – p..rrrk..le.

Sotajuttuja Jussi puhui erityisesti, silloin kun hän oli liinahamarissa. Rentola oli liinahamarissa juotuaan sahtia tai muuta miestä väkevämpää. Lapsena minulle ”liinahamari” tarkoitti samaa kuin ”humala”. Kansakoulun maantiedon tunnilla tulikin

Heikki Sumanen alikersanttina
(kuva Markku Sumasen kokoelma)

Korpraali Jussi Valkama
(kuva Matti Valkaman kokoelma)

sitten yllätys, kun opettajamme Jouni Järvinen kertoi Liinahamarin olleen Suomen ainoa satamakaupunki Jäämeren rannalla Petsamossa. Kuinka ihmeessä kaupungin nimeksi voidaan antaa humalatilaa kuvaava nimi!

Liinahamarissa Jussia ei paljon tarvinnut houkutella kertomaan perinteistä ”täi”-juttua. Se kuului osapuilleen näin:

Täit kiusana rintamalla

Jussin palvellessa jatkosodassa Syvärillä oli täitä niin p..rrrk..leesti. Parhaimmillaan niitä oli päänahassa kolmessa kerroksessa – ylimmäinen ja alimmainen söi keskimmäistä!

Asemasotavaiheessa kenraali Tapola tuli taas kerran tarkastamaan asemia. Korsuun tullessaan hän kysyi heti kärkeen, että onkos pojissa täitä? Minä vastasin, herra kenraali – niin maan p..rrrk..leesti. Siihen kenraali Tapola totesi, että sitten Syväriin uimaan. Sitten minä kävelin rantaan, kenraali seurueineen ja komppanian pojat tulivat seuraamaan. Riisuin vaatteet rantakivelle ja sukelsin Syväriin. Täit nousivat pintaan – niitä oli miljoonia! Syvärin pinta oli mustanaan täitä! Kun ne lähtivät uimaan rantaa kohti, pojat otti konepistoolit esiin ja sano – ette p..rrrk..leet suarita maihinnousua.

Rentolan Jussin muistelus Jyri Schildtin kirjaamana.

SÄÄNNÖSTELYTALOUTTA SOTA-AJAN KASINIEMESSÄ

Kotirintama valmistautuu kohtaamaan niukkuuden

Kun asekelpoiset miehet kutsuttiin Talvi- ja Jatkosotaan isänmaan itsenäisyyttä puolustamaan, kotirintama jäi Kasiniemessäkin naisten, vanhojen ja keskenkasvuisten varaan. Miesten parhaimmisto oli poissa, osa hevosistakin oli rintamalla ja lannoitteitten ja muitten tuontitarvikkeitten saanti oli tyrehtynyt. Elintarvikkeita oli kuitenkin tuotettava, ja niin maataloudesta toimeentulonsa ammentava kylä joutui kovan paineen alaiseksi. Miesten työt muuttuivat naisten töiksi. Suruviestit, huoli maan kohtalosta ja rukoukset läheisten puolesta täyttivät ajatukset, mutta työtä oli tehtävä kaksin verroin. Tämän kuorman Kasiniemen naiset ja vanhukset kantoivat nurkumatta.

Neuvostoliiton uhan kasvaessa valtio perusti Talvisodan alla kansanhuoltoministeriön valmistamaan maata edessä häämöttävään niukkuuteen. Kansanhuollon tehtäväksi tuli ”*elintarvikkeitten, rehujen, polttoaineitten ja teollisuustuotteitten tuotannon, kuljetusten, kaupan, kulutuksen ja hintojen säännöstely.*” Sellaista ei voinut tehdä silkkihansikkain. Oli turvauduttava koviin otteisiin. Ajaututtiin ankaraan säännöstelytalouteen, johon verrattuna nykyajan paperisota on lasten leikkiä.

Jokaiseen kuntaan perustettiin syksyllä 1939 kolmijäseninen kansanhuoltolautakunta. Padasjoen kunnanvaltuusto esitti sen puheenjohtajaksi Ario W. Schildtin. Nimitykselle oli saatava lääninhallituksen hyväksyntä, mutta kun aikaa ei ollut hukattavaksi,

Schildt kutsui lautakunnan koolle saman tien eikä jäänyt odottelemaan nimityksensä vahvistamista. Eräs keskeisistä tehtävistä tuli olemaan ostokorttien ja -lupien myöntäminen kansalaisille. Ensimmäinen kokous oli kuitenkin poikkeuksellinen. Siinä lautakunta myönsi Länsi-Päijänteen Osuuskaupan lahjoitusvaroista avustusta Selma Valkamalle, jonka perhe oli suurissa taloudellisissa vaikeuksissa vanhimman pojan Toivon saatua kutsun reserviläisten ylimääräisiin kertausharjoituksiin. Siitä alkoi Toivon viisivuotinen sotataival, joka päättyi kesällä 1944 sankarikuolemaan.

Kansanhuoltolautakunta sai tehtäväkseen myös siirtolaisten huollon, ruokailun ja majoituksen järjestämisen, kunnes sitä varten ehdittiin vuonna 1940 luoda oma organisaationsa. Onni suuressa onnettomuudessa oli, että Kasiniemessä oli Lottatalo ja monta uhrautuvaa lottaa.

Padasjoen kansanhuoltolautakunta

Padasjoen kansanhuoltolautakunnalla oli suuri valta ja vastuu kotirintaman talouselämässä ja tavaraa väestön kesken jaettaessa. Kasiniemen panos tässä vaikutusvaltaisessa lautakunnassa oli alkuvuosina todella vahva. Ario W. Schildt hoiti puheenjohtajan tehtävää aina kuolemaansa saakka vuoden 1943 lopulle, ja toinen kahdesta rivijäsenestä oli vuoden 1945 loppuun saakka Onni Ylinen. Tehtävä ei ollut kiitollinen, sillä kansa ei lautakuntaa rakastanut. Se oli henkisesti kuluttavaa työtä, mutta jonkun se työ oli tehtävä.

Maatilat, pienimmätkin, tulivat luovutusvelvollisiksi. Kuhunkin kylään valittiin viljelypäällikkö, jonka tehtävänä oli valvoa määräysten noudattamista ja velvoitteitten täyttämistä. Kasiniemessä tehtävä lankesi kuin luonnostaan Ansion pehtoori Yrjö Ojaselle. Sadon suuruutta arvioitaessa työtoverina oli Onni Ylinen, ja hänen joutuessa väistymään tilalle tuli Onni Järvinen. Pian Ojasen tehtäviin lisättiin karjan ja muitten tuotantoeläinten vuosittainen inventointi, ja kun tarvittiin teuraslihan punitusmies tuottajan omaan kulutukseen jäävän lihan erottamiseksi luovutusvelvollisuuden alaisesta suuremmasta osuudesta, sekin tehtävä lankesi Kasiniemessä Yrjö Ojaselle yhdessä alan asiantuntija Kalle Annaniemen kanssa.

Viljelijöitten luovutusvelvoite

Ennen kuin kansanhuoltolautakunnan toiminta oli ehditty saada kunnolla raiteilleen, jouduttiin tekemään pakko-ottoja puolustusvoimain kiireellisiä tarpeita varten. Esimerkiksi Multatöyrystä takavarikoitiin jo sodan aattona 616 kiloa leipäviljaa ja heti perään 1200 kiloa kauraa, 719 kiloa kauranpahnoja ja 893 kiloa heinää. Seurauksena oli maidon tuotannon romahtaminen.

Sitten viljelijöille asetettiin viljan, korsirehun, perunan, lihan, maitotuotteitten, kananmunien ja villan vuosittaisia luovutusvelvoitteita. Sitä varten viljelysmaitten pinta-ala arvioitiin ja viljavuus luokiteltiin sekä kotieläinten määrä inventoitiin. Pelloille määrättiin valtion toimesta hehtaarikohtainen satoluku. Arvioinnin tuloksena laskettiin sitten kullekin tilalle tuotteitten luovutusvelvoitteet. Siemeneksi ja omaan kulutukseen sai pidättää tarkoin lasketun määrän tuotteita. Viljelijän toimintaa seurattiin, ja hänen oli tehtävä kansanhuoltolautakunnalle kaiken aikaa selvityksiä.

Esimerkkinä varastojen valvonnasta olkoon Yrjö Ojasen ja Uuno Ylätalon helmikuussa 1943 Heikki Rantasen omistamalla Virranpajun tilalla suorittama tarkastus. Luovutusvelvollisuutta arvioitaessa otettiin huomioon, että suurperheen ruokakunnassa oli 9 henkeä sekä kotieläiminä hevonen, 5 nautaeläintä ja nuori sika. Leipäviljaa oli jauhamattomana, jauhettuna ja suurimoina yhteensä 419 kiloa. Mutta kun siitä varattiin 97 kiloa siemenviljaksi ja 321 kiloa omaan käyttöön, luovutusvelvoitetta ei syntynyt. Kauraa oli 359 kiloa, josta 225 kiloa varattiin siemenviljaksi. Olisi ollut sallittua varata hevoselle 400 kiloa ja muille eläimille yhteensä 350 kiloa, mutta sellaisia määriä ei varastosta löytynyt. Heikki Rantanen oli kuitenkin jo etukäteen luovuttanut vapaaehtoisesti 95 kiloa leipäviljaa ja 50 kiloa kauraa.

Maidon tuotannossa säännöstely oli, jos mahdollista, vieläkin pikkutarkempaa. Jatkosodan alettua kansanhuoltolautakunta päätti *”ilmoittaa yleisille paikoille naulatuilla ilmoituksilla, että karjanomistajan, myös yhden lehmän omistajan, on tehtävä kuukausittain maidon tuotantoilmoitus. Ellei kehoitusta noudateta tai jos havaitaan, että tuotanto on ollut niin heikko ettei lypsykausituotanto ole vähintään 1400 litraan nouseva, määrätään sellaiset lehmät teuraseläimiksi yleiseen kulutukseen”*. Pyydettiin myös *”tarkastuskarjakkoo toimittamaan koelypsy sellaisten karjanhaltijain luona, jotka eivät suostu luovuttamaan korttimaitoa ilman pakkotoimenpiteitä ja valmistavat kuitenkin kotivoita”*.

Maidon tuotantomäärän arvioimisessa otettiin litramäärän lisäksi huomioon myös rasvaprosentti. Ansiosta maito vietiin meijeriin, missä rasvaprosentti tuli mitatuksi vastaanottajan toimesta. Osa maidosta jaettiin kuitenkin maitokortin kuponkeja vastaan suoramyynninä paikallisille kuluttajille, ja sille osalle kansanhuoltolautakunta arvioi rasvaprosentin alemmaksi. Helmi Schildt vaati arvioon korjausta, ja kansanhuoltolautakunta myönsikin Ansiolle *”oikeuden laskea kotona myydyin maidon rasvaprosentti samaksi mikä oli mitattu meijeriin myydylle maidolle”*. Multatöyry puolestaan oikeutettiin koko säännöstelykauden ajan kirnuamaan maitonsa Kasiniemen kauppoihin toimitettavaksi voiksi. Maidon ja voin suoramyyntikin oli luvallista, mutta sen tuli tapahtua maitokortista leikattuina kuponkeja vastaan.

Myös lihalle ja vuodille oli luovutusvelvoite. Erään kerran Padasjoen kansanhuoltolautakunta joutui ilmoittamaan Hämeen kansanhuoltopiirille, että kunnan alueella oli jätetty ilmoittamatta seitsemän vuotaa. Kansanhuoltopiiristä tiedusteltiin: *”Onkohan kansanhuoltolautakunta tehnyt näissä tapauksissa voitavansa esim. yleisostokortteja pidättämällä? Jos näin on ja vuotia ei ole siitä huolimatta luovutettu, niin annettakoon asia siellä aluetarkastajan tutkittavaksi.”*

Viljelijä, jolla oli vähintään kaksi lammasta, joutui luovuttamaan paitsi lihaa ja vuodan myös villaa. Omaan käyttöön sai varata 0,1 kiloa ruokakunnan jokaista jäsentä kohti. Kasiniemessä oli vuonna 1944 kahdeksan villan luovuttajaa: Feliks Ahola 0,2 kiloa, Heikki Järvinen 0,3 kiloa, Otto Lauhalahti 1,0 kiloa, Heino Ojala 0,3 kiloa, Helmi Schildt 3,4 kiloa, Alina Viitasalo 0,6 kiloa, J.V. Vilenius 1,3 kiloa sekä Arvi Hakkila 2,1 kiloa, joista viimeksi mainittu oli tarkastusajankohtaan mennessä luovuttanut jo 3,0 kiloa. Pienistä pisaroista oli siis Padasjoenkin villakiintiö kokoon haalittava.

*Kansanhuoltolautakunta päätti, että ”pakko-ottajaksi kanojen omistajilta, muni-
en luovutuksen laiminlyönnistä johtuen, valittiin konstaapeli Leppänen”* koko
pitäjään. Kasiniemessä kanoja oli varsin vähän, eikä luovutusvelvollisia ollut kuin
kaksi. Lokakuun 1943 ja toukokuun 1944 välisellä jaksolla Helmi Schildtin tuli luo-
vuttaa 26 kiloa ja Laura Pajakan 8 kiloa kananmunia. Siihen ei konstaapelin apua
tarvittu, mutta muualla Padasjoella hän joutui töihin. Kun 25 tuottajaa oli jättänyt
luovuttamatta yhteensä 75 kiloa munia, heiltä takavarikoitiin 75 kanaa

Vaarana oli hintojen riistäytyminen käsistä. Siksi laadittiin *laki kohtuuttomien
hintojen ehkäisystä*, kansan suussa kiskurilaki, jonka pohjalta kansanhuoltolau-
takunta säännösteli hintoja. Niinpä se joulukuussa 1941 määräsi koko Padasjokea
koskien perushinnaksi koivuhaloille 130, havuhaloille 120, ensimmäisen luokan se-
kahaloille 110 ja toisen luokan sekahaloille 95 markkaa pinokuutiometriä kohti. Mi-
nisteriöstä taas tuli määräys porsaitten hinnoista, jotka tammikuussa 1946 kuuluivat
näin: kolmiviikkoinen 925 markkaa, neliviikkoinen 1300 markkaa, viisiviikkoinen
1650 markkaa ja niin edelleen. Hintaseuranta ulottui palveluihinkin. Puututtiin jopa
suutarin ja parturin taksoihin, ja jos ne todettiin liian korkeiksi, niitä oli alennettava.

Vaikka viljelijöillä oli tiukkaa, jotain tuotetta saattoi kertyä enemmän kuin luo-
vutusvelvoitteen täyttämiseen ja omaan käyttöön tarvittiin. Kiusaus mustan pörssin
kauppaan oli suuri. Kansanhuoltolautakunta yritti estää sitä monin tavoin. Yksi keino
oli viljan jauhatuksen valvonta. Tuottajille myönnettiin jauhatuskortti, joka raken-
teeltaan muistutti yksityishenkilöitten ostokortteja. Mylläri leikkasi jauhatuskortista
5 ja 50 kilon kuponkeja jyvistä kertyneen jauhomäärän mukaan, ja kun kortin ku-
pongit oli käytetty loppuun, myllyyn ei ollut enää asiaa. Porsaanreikien tukkimiseksi
konstaapeli Leppänen määrättiin sinetöimään kotitarvemyllyt.

Kulutustavarat kortille

Jokaisen kasiniemeläisen arjessa oli aina läsnä säännöstelytalouteen keskeisesti
liittynyt ostokorttijärjestelmä. Korteilla pyrittiin varmistamaan, että erityisesti pe-
ruselintarvikkeita ja vaatetavaraa riitti kaikille kansalaisille.

Paperisota oli uskomaton. Yhdellä ainoalla henkilöllä saattoi olla käytössään
kymmeniä kortteja. Oli yleisostokorttia, leipäkorttia, lihakorttia, maitokorttia, ras-
vakorttia, sokerikorttia, tupakkakorttia, vaatetus- ja jalkinekorttia ynnä monia muita.
Esimerkiksi leipäkorteille oli käytössä viisi ostovoimaltaan erilaista luokkaa. Erittäin
raskaan ruumiillisen työn tekijän päiväannos oli 425 grammaa, alle seitsenvuotiaan
lapsen vain 200 grammaa.

Ostokortti ei ollut maksuväline. Sitä käyttävä asiakas maksoi tuotteesta säännös-
tellyn hinnan, ja kauppias leikkasi kortista pois tarvittavan määrän kuponkeja. Siten
varmistettiin, ettei kukaan voinut ostaa tuotetta enempää kuin kansanhuoltolauta-
kunta oli tarkoittanut. Ainakaan laillisesti!

Väärennösten vaikeuttamiseksi kortti oli voimassa vain määrääjän, yleensä neljä
kuukautta, minkä jälkeen se oli uusittava. Niinpä vaatekortti saattoi vanhentua ja ku-
pongit jäädä käyttämättä, ennen kuin asianomaista tavaraa tuli myyntiin. Ostokortti
ei taannut, että tavaraa kaupasta löytyi.

Ostoluvat

Oli lukuisia tuotteita, joille ei ollut ostokorttia mutta joille sen sijaan vaadittiin kansahuoltolautakunnan myöntämä kirjallinen ostolupa. Lautakunta joutui käyttämään tavattoman paljon aikaa ostolupa-anomusten ja hylkäyspäätöksistä tehtyjen valitusten käsittelyyn. Anomuksia saapui joka kokoukseen paljon enemmän kuin oli mahdollista hyväksyä.

Sota-aikaan Suomessa oli siviilikäytössä vain 4000 henkilöautoa. Siksi yleisin kulkuneuvo oli polkupyörä, jolla tehtiin Kasiniemestä asti kaupunkimatkojakin. Jopa pyöränkumien hankintaan tarvittiin ostolupa. Puutteen keskellä lupia jaettiin ensisijaisesti niille, jotka pystyivät osoittamaan tarvitsevansa polkupyörää työmatkoillaan. Luvan saaminen ei ollut aivan läpihuutojuttu, vaan sitä piti anoa perusteellisella lomakkeella. Mukana piti olla työnantajan

todistus työpaikasta sekä ammattimiehen lausunto entisten renkaiden kunnosta. Oli myös vastattava kysymyksiin ”mitkä renkaista voidaan korjata ja mitkä ovat romua” sekä ”luovutetaanko vanhat renkaat vastineeksi. Ellei, niin mistä syystä?”

Polkupyörän ostolupa-anomuksen ohjeissa sanottiin, että ”mikäli anomus koskee uutta ajoneuvoa, on selostettava, miten tähän saakka on tullut toimeen ilman, vai onko olosuhteissa nyt tapahtunut muutos?” Polkupyörän ostolupa oli niin tiukassa, että kahdeksan vuoden aikana vain kaksi kasiniemeläistä, nimittäin Rudolf Uosukainen ja K. R. Siltala, sai sellaisen. Myös pyöränkumien ostolupia myönnettiin kitsaasti, eikä kukaan saanut vuosikausiin kaikkien renkaiden ostolupaa samanaikaisesti. Vasta 1940-luvun lähestyessä loppuaan säännöstely alkoi löystyä, ja huhtikuussa 1948 Kasiniemeen tulikin oikein jättipotti: Kalle Annaniemi, Toivo Hännikäinen, Vilma Järvinen, Eero Kiiski, Kalle Lahtinen ja Eino Lylyvaara saivat kukin samassa jaossa ostoluvan sekä kahdelle sisärenkaalle että kahdelle ulkorenkaalle. Meni vain muutama kuukausi, eikä renkaille ostolupaa enää vaadittukaan.

Mutta ei ostolupien jako rajoittunut pelkästään polkupyöriin ja pyöränkumeihin, vaikka niitä koskevat päätökset eniten työtä teettivätkin. Helmi Kiiski, Tyyne Kiiski, Keijo Räikkönen ja Hilda Urataipale saivat ostoluvan peitehuovalle, Paavo Salo ulsterille ja Väinö Uosukainen separaattorille. Ne olivat harvoin myönnettyjä lupia, kun taas kenkien ja kumiterien ostolupia jaettiin suuria määriä, erityisesti siirtolaisille

Sinikka Aholan valtion ostokortti viljatuotteille syyskuu 1949 (Sinikka Aholan kokoelmasta).

ja sotaveteraaneille sekä vähävaraisille koululaisille. Lokakuussa 1943 Kasiniemen kansakoulu sai luvan hankkia ja opettajan harkinnan mukaan jakaa kengät 20 %:lle oppilaista, siis 10 kenkäparia.

Koivu Oy sai kerran ostoluvan kolmelle suojapuvulle ja Ansion kartano kolmelle karjakonpuvulle, joista yksi oli varustettu olkaimilla. Erääseen kokoukseen syyskuussa 1940 padasjokilaiset olivat lähettäneet peräti 550 valopetrolin ostolupanomusta, mutta kun jaettavana oli vain 18 litraa, kansanhuoltolautakunta ei voinut jakaa yhtään mitään. Kasiniemessä, missä suurin osa talouksista oli öljylampun varassa, valopetrolin loppuminen kesken syksyn pimeyden oli erityisen harmillista.

Kyllä hätä keinon keksi

Ostokortit ja ostoluvat kuuluivat siis jokaisen kasiniemeläisen arkeen. Mutta pelkästään niitten varaan ei voinut rakentaa, vaan tarvittiin omatoimisuutta ja kekseliäisyyttä. Kun kahvi alkoi Talvisodan kynnyksellä loppua, ryhdyttiin myymään ostokortilla kahvin korviketta, jonka tärkein ainesosa oli paahdettu vilja – enää vain murto-osa oli oikeata kahvia. Ennen pitkää kahvi loppui tyystin, ja sen jälkeen kortilla oli mahdollista saada vain kahvin vastiketta, joka koostui kokonaisuudessaan paahdetusta viljasta. Kekseliäät perheenäidit osasivat valmistaa kahvin vastiketta myös voikukan juurista, koivun pakurikäävästä tai omassa kasvimaassa kasvatetusta sikurista, jonka viljelyala oli Padasjoella vuonna 1943 yhteensä 4,3 ha. Vastikekahvin maku ei kovin kummoinen ollut, mutta värisävy oli oikeansuuntainen. Juoma saattoi jäädä sameaksi, mutta se opittiin selkeyttämään kahvimaisen kirkkaaksi lisäämällä pannuun kuivattuja lahnansuomuja. Niistä Kasiniemessä ei ollut pulaa.

Kahvin ohella sokeri kuului niihin tuotteisiin, jotka menivät kortille jo sodan alla. Korttiannokset eivät riittäneet sokerinhimoa tyydyttämään, joten oli keksittävä korvaavia aineita. Kauppoihin ilmestyi keinotekoisia makeutusaineita, joista suosituin oli sakariini. Sokerikortin kupongeilla saattoi ostaa kahden kuukauden välein kahden gramman painoisen sakariinirasian. Se sisälsi pienen pieniä pillereitä, joita pudotettiin vastikekahvin sekaan sokeripalan sijasta. Kun niin vähäinen määrä ei riittänyt tarpeita tyydyttämään, salakuljetetusta sakariinista tuli suosittu mustan pörssin artikkeli. Kohteliaaseen käytökseen kuului, että kylään mentäessä otettiin oma sakariinirasia mukaan.

Jokaisella kansalaisella oli vaatekortti, mutta sen ostovoima ei riittänyt. Niinpä vaatteita parsittiin ja paikattiin moneen kertaan, ja ne kiersivät lasten kesken vanhimmalta nuorimmalle ja edelleen naapurille. Ja jos takki alkoi näyttää kovin nukka vierulta, sen saumat ratkottiin auki, kankaankappaleet käännettiin niin että kulunut puoli jäi sisään, ja osat ommeltiin uudelleen yhteen. Oli siis tehty täydellinen takinkäännös, jonka jälkeen takin toivottiin näyttävän uudelta.

Puuvillaa ei Suomeen voitu sodan aikana tuoda, mutta puutetta korvattiin puukuidulla. Säteri Osakeyhtiö, joka oli Jääsken pitäjään jääneen Kuitu Oy:n perillinen, valmisti Valkeakoskella valkaistusta selluloosasta tekstiilikuitua, jota kutsuttiin aluksi sillaksi ja sittemmin raionvillaksi ja raionsilkiksi. Valmistusprosessissa tarvittiin koivusta valmistettua puuhiiltä. Säterin metsäteknikko Sauli Metsänen hankki

Kasiniemenkin metsistä suuria määriä koivuhalkoa ja pystyi maksamaan siitä muita halonostajia paremmin.

Lampaan omistaja taas sai villasta lankaa sukkien, lapasten ja villapaitojen kutomiseen niin omaan käyttöön kuin rintamamiehille. Lankaa saatiin myös vanhoja villaneuleita purkamalla. Kun nahka- ja kumipula rajoittivat kenkien tuotantoa, kauppoihin tuli puupohjaisia, paperinarusta kudottuja kenkiä, jotka näyttivät kyllä tyylikkäiltä mutta eivät kestäneet sadetta ja loskaa.

Myös saippua oli kortilla ja korttiannokset riittämättömiä. Puutetta paikattiin Kasiniemessäkin omatekoisella saippualla, suovalla. Sitä keitettiin kalisuolan läsnä ollessa muuripadassa teurasjätteitten luista ja rasvoista. Niitä ei siis pidetty haitallisenä ympäristöongelmana vaan arvostettuna raaka-aineena. Jos saippuaa saatiin paljon, osa siitäkin kuului valtiolle.

Säännöstely purkautuu

Kun Jatkosota päättyi, pula peruselintarvikkeista, polttoaineista ja muusta tavarasta ei suinkaan heti helpottunut vaan päinvastoin jopa kärjistyi, sillä ulkomaankauppa Saksan kanssa katkesi ja Karjalan maataloustuotanto oli menetetty. Viittä sotavuotta seurasi vielä viisi pulavuotta.

Säännöstelyä ryhdyttiin purkamaan vasta vuonna 1946. Liha, kananmunat ja peruna vapautuivat vuonna 1947 ja leipävilja, maito ja voi vuonna 1949. Kahvi ja sokeeri, jotka olivat menneet kortille ensimmäisinä, vapautuivat viimeisinä vuonna 1954.

Puute ja säännöstely opettivat Suomen kansan säästäväiseksi. Sota- ja pula-ajan läpikäyneet kasiniemeläiset eivät helpolla omaksuneet nykyajan kertakäyttökulttuuria. He odottavat, että niin lapsi kuin aikuinenkin syö sen minkä lautaselleen ottaa, ja monella heistä on yhä tapana panna säästöön turhankin tuntuista tavaraa pahanpäivän varalle, sillä eihän sitä koskaan tiedä.

KARJALAN EVAKOT TUOVAT UUTTA ELÄMÄÄ

Kasiniemen väkiluku lisääntyi lähes neljänneksen

Vuosien evakkotaipaleen ja useiden asuinpaikkojen jälkeen Kasiniemeen muutti 10 perhettä ja 6 naimatonta henkilöä, yhteensä 46 henkilöä. Heidän kotipaikkansa oli ollut joko Valkjärvi tai Kivennapa. Työtä oli paljon, kaikkien perheiden piti saada katto pään päälle, oli kiire kyntämään ja kylvämään vehnää, kauraa ja pellavaa. Oli pakko sopeutua eikä se tuntunut erityisen hankalalta, sillä arki oli samanlainen jo kylässä pitkään asuneille kuin vasta muuttaneillekin, sodan jälkeen kaikesta oli pulaa. Yleensä karjalaisia luonnehditaan vilkkaiksi ja puheliaiksi, useat Kasiniemeen tulleet olivat enemmänkin rauhallisia ja hiljaisia. Huumoria toki löytyi ja sitä varmasti tarvittiin arjen raatamisen vastapainoksi. Kiiskin perheen isä Eero oli vilkas ja huumorimiehiä, naapuri Thusbergin Oskari pikemminkin vähäpuheinen. Oska-

rin sisar Edla oli kova tupakoimaan, mikä taisi olla harvinaista naisten keskuudessa ja pantiin merkeille. Edla pysytteli enimmäkseen kotona ja kävi hyvin harvoin esimerkiksi kaupassa. Toimiessaan varsinaisena tiilentekijänä Oskari valmisti yhdessä Eero Kiiskin kanssa savesta punaisia polttotiiliä, jotka käytettiin omien navettojen rakentamisessa. Hännikäisen perhe saapui Kasiniemeen aurinkoisena toukokuun sunnuntaina 18.5.1947, vain kolme viikkoa vanhan Sisko-vauvan kanssa Porkkolan piharakennukseen. Hämmäläiseen hitaampaan elämänmenoon solahdettiin melko vaivatta, Tapio muisteli, että monien muuttojen jälkeen oltiin onnellisia kun vihdoinkin päästäisiin asettumaan paikoilleen. Porkkolan isäntäväen ystävällinen kutsu tulla tervetuliaiskahville päätaloon tuntui erityisen lämpimältä vastaanotolta, muutamissa aiemmissa asuinpaikoissa vastaanotto oli ollut hyvin toisenlainen. Seija Hännikäinen kertoi, että Anna-Mari Hännikäisen muistellessa noita alkuaikoja Bertta Salosen ystävällisyys korostui erityisesti ja näistä kahdesta tuli elinikäiset ystävät.

Töitä riitti ja ystäviä löytyi

Hännikäisen pojilta karjalan murre oli kadonnut evakkotaipaleen aikana, esimerkiksi Savossa oli pitänyt opetella savon murretta. Siksi ei edes murre erottanut paljonkaan paikallisista. Vapaa-aikaa ei paljon ollut, kaikille riitti työtä ja toimitettavaa. Anna-Mari-äiti oli aikoinaan ollut Viipurissa sukulaisten ompelimossa opissa ja taitavana kaavantekijänä ja ompelijana hankki Kasiniemessä lisätuloja perheen elättämiseen ompelemalla miesten paitoja, naisten leninkejä, hameita ja puseroita kyläläisille. Siinä tutustuttiin ja opittiin tuntemaan puolin ja toisin. Nuoret pojat eivät murehtineet alkuaikojen haasteita, välillä työnteko ja auttaminen kotona eivät olisi kiinnostaneet ollenkaan. Pojat kaipasivat tietenkin omanikäistensä seuraa ja Kasiniemeen menttiinkin usein kahvilaan tapaamaan ystäviä, heittämään tikkaa, juomaan limsaa ja juttelemaan toisten nuorten kanssa. Taisto Hännikäinen kertoi, että kahvilassa tarjoiltiin keitettyjä kananmunia, juustoa, limsaa, kahvia, olutta ja karjalanpiirakoita. Levyjä soitettiin myös paljon, Veikko Lavi, Tapio Rautavaara ja Reino Helismaa taisivat olla tuon ajan suosikkeja. Kokkopirtin elokuvaillat olivat hyvin suosittuja, kotimaiset elokuvat käytiin varmasti katsomassa.

Vanhasen perhe asettui Rummetinsuolle ja rakensi sinne oman kodin. Isä Matti oli ollut aiemmin vossikkana Terijoella ja oli hevospies henkeen ja vereen. Jussin äiti Anni oli hyvin hiljainen ja eikä käynyt usein kylällä, mutta oli esimerkiksi auttamassa kun Tero Hännikäinen syntyi kotona. Kotisynnytykset olivat jo tuolloin 1948 vähentyneet, mutta Anna-Mari halusi ehdottomasti synnyttää lapsen kotona, Sisko-tyttären syntymästä sairaalassa oli jäänyt hieman ikävä muisto. Jussi Vanhanen oli kova urheilemaan, kävi kilpailuissa ja voitti useita palkintoja, jotka kuitenkin usein lahjoitti pois. Tapio Hännikäinen muisteli, että talvisin hän usein hiihti Jussin kanssa Kynärölle kivennapalaisia ystäviä tapaamaan, Taisto puolestaan pyöräili yhdessä Jussin kanssa. Kylässä taidettiin käydä usein muiden evakkoperheiden luona varmasti samanlaisten kokemusten vuoksi. Soukkion mäessä riitti talvisin vilskettä kun lähitalojen lapset laskivat suksillaan, innolla otettiin osaa myös kylän hiihtokilpailuihin. Koululla riitti tilaisuuksia, oli lauluiltoja ja tanhuharrastusta,

Vanhasen väkeä juhlapäivänä: Istumassa vasemmalta Juho Vanhanen, Matti Vanhanen ja Anni Vanhanen sekä oikealla Bertta Salonen. Takana vasemmalta Evert Salonen. (Kalle Salosen kokoelmasta)

pelattiin korttia ja kesäisin Kokkopirtin tanssit ehkä kerran viikossa keräsivät suuren joukon nuoria toisiaan tapaamaan. Yleisin kulkuväline taisi tuolloin olla polkupyörä, saman illan aikana saatettiin käydä Porasan lavalla ja polkea Kynnäröllä ja Rautajärvellä. Taisto Hännikäinen muistaa erityisen hyvin, miten Soukkion tytöt ja Hännikäisen pojat pelasivat pesäpalloa Annaniemen Ainon pihamaalla. Yleensäkin tehtiin suurella joukolla asioita, kaikki olivat kasiniemeläisiä.

Maukkaita piirakoita, ystävällisyyttä ja vieraanvaraisuutta

Kaarina Hännikäinen kertoi, että hän sai käydä Uosukaisen sisarusten Hiljan ja Helenan saunassa ja aina sauna-illan päätteeksi nämä tarjoilivat lämpimiä karjalanpiirakoita ja kahvia, karjalaista vieraanvaraisuutta osoitettiin naapureille. Eräänä jouluaattona Pasurin Iita toi Kaarinalle lämpimiä perunapiirakoita ja termospullollisen kahvia, Iita oli todennäköisesti leiponut piirakat Hörhän talon piharakennuksessa. Näin karjalainen ruokaperinnekin pikku hiljaa juurtui Hämeeseen. Milloin vieras sattui tulemaan Hännikäisille, hänelle oli aina tarjolla joko kahvia ja leivonnaisia tai ruokaa Anna-Marin kehotuksella, että ”mie tarjoon mitä miul on, syökää kotona parempaa”. Ketään ei käännytetty heidän oveltaan pois, ei tuohon aikaan paljon liik-

kuneita romaneitakaan, sillä oma raskas evakkotaival oli avartanut silmät näkemään toisen avuntarpeen ja toi konkreettisesti esiin ajatuksen panna hyvä kiertämään.

Kasiniemeen kotiudutaan, elämänkumppaneita löydetään

Huuhtasen perhe, isä Johannes, äiti Maria ja tyttäret Terttu, Eila Eira ja Elmi asuivat muutaman kilometrin päässä kylästä ja olivat hyvin tiivis ja työteliäs perhe. Tytöt tekivät raskaatkin työt ja vanhemmat puhuivat aina tyttäristään “mein tytöt”, heillä myös murre oli säilynyt. Selosen perhekuntaan kuuluivat iloinen ja huumorintajuinen Einari, hyvin lämminhenkinen vaimonsa Hilma, isovanhemmat, poika Raimo, tytär Maiju, Raimon vaimo Liisa ja tämän täti Sohvi. Moni kylän nuorista miehistä löysi karjalaistytöistä itselleen puolison, Ilmari Niemi avioitui Elinan, Olavi Alenius Mairen, Pentti Alenius Auran, Väinö Riihilahti Eila Laaksosen kanssa, kylän oma tyttö Saima Niemi avioitui Keijo Räikkösen kanssa. William Hännikäinen pysyi vanhoutuneena poikamiehenä ja asui omissa talossaan, vaikka veljensä perheen seurasta nauttikin.

Muita Kasiniemeen asettuneita evakoita olivat: Rinkisen perhe, Väinö, Tyyne, Kalevi ja Pirjo, jotka rakensivat Päivärinne nimisen talon Ansiosta kilometrin Majaniemeen päin. Talo on nykyisin lasten vapaa-ajan asuntona. Väinö ja Helvi Uosukainen rakensivat lähelle kylän keskustaa talon nimeltään Suopuro, jota poikansa Seppo nykyisin vuokraa kesä-asukkaille.

Seppälän väkeä vuonna 1987. Edessä Einar ja Hilma, takana Raimo ja Liisa.
(Mika Selosen kokoelmasta)